

Міністерство освіти і науки України
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Уманський національний університет садівництва
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»
Факультет агротехнологій та економіки

«МІЖГАЛУЗЕВІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВАРІАНТИ ВПРОВАДЖЕННЯ»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

м. Ніжин - 2022

Міністерство освіти і науки України
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Уманський національний університет садівництва
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»

**«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти
впровадження»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Ніжин – 2022

УДК 001.2/.891
М58

*Рекомендовано до друку вченою радою
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»
(Протокол № 5 від 14.12.2022 року)*

Редакційна колегія:

к.пед.н., доцент В.С. Лукач (голова); к.т.н. І.О. Демчук;
к.е.н., доцент Г.М. Македон; к.е.н., доцент І.В. Дворник;
д.і.н., доцент О.С. Сидорович; к.б.н., доцент А.В. Семеніхін;
к.е.н., доцент Н.Г. Царук; к.с.-г. н. І.Д. Брюхачова; А.І. Михайленко

М58 **«Міжгалузеві наукові дослідження: можливості та варіанти впровадження»**, збірник наукових праць. Ніжин: НДУ Гоголя., 2022. С. 116.

У збірнику розміщено матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Міжгалузеві наукові дослідження: можливості та варіанти впровадження», що відбулася 8 грудня 2022 року на базі ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут». Збірник охоплює основні напрями наук про життя. Для науковців, викладачів, аспірантів, здобувачів закладів вищої освіти.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, галузевої термінології, імен власних та інших відомостей.

ISBN 978-617-527-258-9

© ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»
© автори тез

НАПРЯМ 1

**Трансформація продовольчої безпеки в
Україні. Регіональна економіка і
збалансоване природокористування**

Барановський Микола

д.г.н., професор

Барановська Ольга

к.г.н., доцент

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

ЕКОНОМІЧНІ ЗБИТКИ ТА ВТРАТИ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ ВІД ВІЙНИ З РОСІЄЮ

Повномасштабна війна з Росією, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, завдала аграрному сектору України величезних збитків і втрат. Їх оцінка ускладнена відсутністю підтвердженої інформації про масштаби руйнувань, про обсяги вкраденої сільськогосподарської техніки та збіжжя на тимчасово окупованих територіях. За такої ситуації пріоритетною чи навіть єдиною можливою є непряма оцінка, методологія якої розроблена Світовим Банком. Наразі встановленням збитків і втрат в аграрному секторі займаються фахівці Київської школи економіки (KSE Агроцентр) у співпраці з Міністерством аграрної політики та продовольства.

Прямі збитки є наслідком безпосередньої руйнації виробничих активів, сільськогосподарської техніки, тваринницьких ферм, елеваторів, зерносховищ тощо. Оцінка цих збитків ведеться з березня 2022 року й базується на врахуванні обсягу ресурсів, які розміщувалися на територіях з активними бойовими діями, та коефіцієнтів пошкоджень. Для Донецької та Миколаївської областей використовувалися проксі оцінки відповідно Харківського та Київського регіонів, які мають певну схожість структури економіки. Загалом прямі збитки сільського господарства від агресії Росії на початок вересня 2022 року склали 6,6 млрд дол. [1]. У структурі збитків домінують такі категорії як «Сільськогосподарська техніка» (43,3 %) та «Вироблена продукція» (28,2 %). За вісім місяців 2022 року в Україні пошкоджено чи знищено майже 84 тис. одиниць сільськогосподарської техніки, вкрадено чи втрачено 2,8 млн т зернових і майже 1,2 млн т олійних культур. Значних руйнувань зазнали зерносховища, причому не лише в районах тимчасової окупації, а й у відносно віддалених від лінії фронту територіях. Сумарна місткість зруйнованих чи пошкоджених зерносховищ становить 9,4 млн т. Фінансові збитки тваринництва є помітно меншими (362,5 млн дол.), однак абсолютні показники вражають: загинуло майже 212 тис. голів великої рогатої худоби та 507 тис. свиней. З-поміж регіонів України найбільші прямі збитки в аграрному секторі мають Луганська, Харківська, Донецька та Херсонська області. На ці чотири регіони припадає майже 78 % загальної суми прямих збитків, яких зазнало сільське господарство України.

Бойові дії тривають, а тому прямі збитки сільського господарства, на жаль, будуть зростати. Орієнтовні масштаби цього зростання визначити досить складно. До прикладу, за червень-серпень порівняно з березнем-травнем 2022 року прямі збитки зросли на 2,3 млрд дол.

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

Непрямі втрати сільського господарства за оцінками фахівців KSE на початок вересня становили 34,25 млрд дол. Вони включають недоотримані прибутки від зменшення виробництва аграрної продукції, від падіння цін на неї через блокування експорту, зниження урожайності сільськогосподарських культур тощо. В структурі непрямих втрат домінує така категорія як «Зниження внутрішніх цін на експортно-орієнтовані культури», частка якої становить 54 % [2]. Майже третина непрямих втрат зумовлена зниженням виробництва сільськогосподарських культур. Зважаючи на особливості географії вирощування різних сільськогосподарських культур найбільші непрямі втрати очікуються у виробництві ячменю (майже 39 %), пшениці (33 %) та соняшнику (30,9 %). Неоднозначною залишається ситуація із кукурудзою. Через несприятливі погодні умови її збирання розпочалося на кілька тижнів пізніше. Висока вологість кукурудзи, дуже значне зростання вартості її сушіння, невизначеність з експортом зумовили низькі темпи збиральної компанії. Фермери і навіть великі агрохолдинги можуть взагалі відмовитися від збору кукурудзи в зимовий період, що, з одного боку, призведе до значного скорочення валових зборів цієї культури, з другого – ускладнить весняну посівну компанію.

Суттєве зростання непрямих втрат може статися через несприятливу ситуацію з посівами озимих культур. Зростання вартості факторів виробництва, зокрема пального, добрив, отрутохімкатів, насінневого матеріалу уже зумовили скорочення площ озимини у 2022 році, що позначиться на урожайності та валових зборах сільськогосподарських культур у наступному році.

Якщо прямі збитки охопили переважно ті регіони, де велися чи ведуться бойові дії, то непрямі втрати мають всі області України. Окрім уже згаданих вище регіонів, значні непрямі втрати в аграрному виробництві спостерігаються також у Вінницькій, Запорізькій, Київській та Чернігівській областях. Відмінності між регіонами за обсягами непрямих втрат зумовлені особливостями спеціалізації сільського господарства у них.

Аграрний сектор є вкрай важливим для України як щодо продовольчої безпеки, так і щодо відбудови її економіки. Центральні та регіональні органи влади мають докласти максимум зусиль для збереження сільськогосподарського потенціалу країни навіть у цих складних умовах.

Список використаних джерел:

1. Огляд збитків від війни в сільському господарстві України. Непряма оцінка пошкоджень. Другий випуск / Електронний ресурс. Режим доступу: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/11/Damages_report_issue2_ua-1.pdf
2. Огляд непрямих втрат від війни в сільському господарстві України. Другий випуск / Електронний ресурс. Режим доступу: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/06/Losses_report_issue1_ua.pdf

Булавін Ілля
студент групи БА-191,
Іванько Анатолій
д. е. н., професор,
професор кафедри менеджменту та аграрної економіки
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Підприємство – це самостійний суб'єкт господарювання, який має права юридичної особи і здійснює свою діяльність (виробничу, комерційну, науково-дослідну) з метою одержання прибутку. Таке визначення підприємства є узагальненим. Проте специфічні особливості сільського господарства накладають свій відбиток на діяльність організаційних форм господарювання в даному секторі національної економіки, тому виникає необхідність в уточненні визначення поняття аграрного (сільськогосподарського) підприємства.

Сільськогосподарське (аграрне) підприємство – це юридична особа, основним видом діяльності якої є виробництво та переробка сільськогосподарської продукції, виручка від реалізації якої становить не менше 50 % загальної суми виручки. Аграрне підприємство є складною соціально-економічною системою, яка поєднує у виробничому процесі різноманітні матеріальні елементи, земельні та людські ресурси, інформаційні зв'язки. Всі підприємства мають деякі спільні характеристики, до яких, в першу чергу, відносяться функції управління.

Управління аграрним підприємством можна охарактеризувати як процес планування, організації, мотивації, контролю та регулювання дій персоналу, поставки стратегічних цілей та тактичних завдань суб'єкта господарювання, прийняття управлінських рішень та забезпечення їх виконання.

На рівні підприємства управління є окремим видом діяльності. Суб'єктами управління є керівники різних рівнів, а саме: виробничого (завідуючі дільницями тваринництва, механізації, автопарку тощо), управлінського (менеджери функціональних служб, а також менеджери, які відповідають за їх роботу) та інституційного рівня (керівництво підприємства). Як об'єкт управління на підприємстві виступають окремі працівники, колективи, господарські об'єкти (матеріальні, фінансові та інші ресурси), а також бізнес-процеси (основні та допоміжні, що здійснюються у зовнішньому та внутрішньому середовищі суб'єкта господарювання).

Органи управління залежать від юридичної форми власності та від розміру аграрного підприємства, а керівні органи можуть включати або одну особу (керівник підприємства), або ціле зібрання (наприклад збори акціонерів в акціонерному товаристві).

Забезпечення ефективної діяльності аграрного підприємства значною мірою залежить, з одного боку, від сукупності внутрішніх факторів, зокрема, від

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

мистецтва управління менеджерів різних рівнів, що на нині набуває все більшого значення, а з іншого – від впливу зовнішнього середовища (погодно-кліматичних умов, державної політики в аграрній сфері, соціо-демографічних факторів, рівень розвитку інфраструктури, доступ до трансферу технологій тощо), що зумовлено, насамперед, специфікою їх діяльності і потребує відповідної адаптації його системи управління до існуючих умов господарювання.

З'ясування сутності та змісту адаптивного управління, на наш погляд, доцільно розпочати із визначення терміну «адаптація», який розглядають як процес пристосування економічних систем до змін у середовищі їх функціонування. Аграрні підприємства належить до особливого класу соціо-техніко-економічних систем – адаптивних систем, що можуть самоорганізовуватися, тобто систем, які автоматично змінюють алгоритм свого функціонування і, за необхідності, свою структуру з метою збереження або досягнення оптимального стану за зміни зовнішніх умов.

Поряд з терміном «адаптивна система» поступово поширюється поняття «адаптивне управління», насамперед для позначення особливостей: по-перше, процесу управління в системі з неповною інформацією, такого, що змінюється залежно від отримання та обробки додаткових даних, які здатні вплинути на якість управління; по-друге, процесу прийняття та реалізації управлінських рішень, які забезпечують своєчасну й адекватну реакцію організації та всіх її структурних підрозділів на зміну факторів та параметрів зовнішнього й внутрішнього середовища. Отже, наразі адаптивні системи розглядаються і у застосуванні до управління організаціями [1, с. 150].

Слід зазначити, що відмінністю адаптивного управління від адаптивного менеджменту є власне суб'єкт і об'єкт, що здійснює дію і на який спрямована дія, де в управлінні – це певна управлінська система, а в менеджменті – людина. Отже, поняття «адаптивне управління» в теорії і на практиці має відрізнитися від поняття «менеджмент» [2, с. 43]. Заходи адаптивного управління можуть запроваджуватись не лише на рівні підприємств, а й секторів економіки (зокрема сільського господарства), регіонів (окремих територій, областей, територіальних громад), держави (як заходи державної адаптивної аграрної політики, державного адаптивного управління розвитком сільського господарства тощо).

Розглядаючи поняття «адаптація» доцільно враховувати особливості функціонування аграрних підприємств та середовища, в якому вони здійснюють свою діяльність. Адже у складних умовах функціонування вони не можуть впливати на оточення з метою його пристосування до своїх потреб, а повинні лише адаптуватися до тих умов, що створюються чинниками зовнішнього середовища. До даних чинників, зокрема, можна віднести і російську агресію проти України, від якої постраждали не лише 9 областей (Харківська, Донецька, Київська, Запорізька, Миколаївська, Чернігівська, Сумська, Херсонська, Луганська області), де ведуться активні бойові дії, а й інші українські регіони, включаючи й раніше анексовані території нашої країни. При цьому, внутрішні

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

чинники, повинні визначити як саму можливість адаптації підприємства і його системи управління, так і протистояти складним зовнішнім впливам, перевищувати їх і тим самим підвищувати адаптаційну стійкість підприємства.

Розглядаючи адаптивне управління як сукупність дій і методів, що характеризуються здатністю управляючої системи реагувати на зміну зовнішнього середовища, аграрні підприємства повинні здійснювати неперервний процес адаптації системи управління до викликів середовища, що зумовлено високим рівнем невизначеності та турбулентності. Суть управління адаптаційними процесами полягає у цілеспрямованих змінах параметрів і структури об'єкта шляхом вибору алгоритму адаптації, який реалізується в розрізі ієрархічних рівнів управління об'єкта, що адаптується.

Загалом, процес адаптації системи управління аграрним підприємством до викликів середовища відбувається постійно. Це може здійснюватися як через свідомі дії вищого менеджменту підприємства, так і хаотично. Ринкова ситуація постійно змінюється, прийняття будь-яких рішень у системі управління виходить зі змін у зовнішньому середовищі.

Підприємство зобов'язане не лише своєчасно адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі за допомогою застосування методів, прийомів і принципів управлінської діяльності, але й повинно прогнозувати можливі зміни. Адаптація системи управління аграрним підприємством до викликів середовища потребує розуміння його керівництвом поточної ситуації на ринку й максимального врахування впливу зовнішніх та внутрішніх чинників, що повинно ґрунтуватися на достовірній інформації. Тому основою забезпечення ефективності даного процесу є інформаційне забезпечення, яке дозволяє підприємствам володіти необхідною інформацією про його стан, існування у ньому загроз і можливих шляхів пристосування до них.

До основних складників адаптації управління функціонуванням підприємств можна віднести [3]:

- управління ресурсними потоками;
- управління виробничим потенціалом;
- адаптація управлінських рішень до забезпечення конкурентних переваг;
- розвиток міжнародного товарного обміну;
- реалізація та регулювання зовнішньоекономічних відносин підприємств;
- адаптивна система управління підприємством.

Розглядаючи адаптивне управління аграрним підприємством в умовах воєнного стану слід зазначити, що вторгнення російського агресора враз змінило не лише життя наших громадян й умови ведення бізнесу в Україні, але й підходи до управління. Зокрема, пріоритетність максимізації прибутку, що є основою метою діяльності будь-якого підприємства за мирних часів відійшло на другий план. При цьому, більш актуальними питаннями, натомість, стали інші, зокрема: збереження та посилення безпеки ведення бізнесу, допомога громаді й державі, протидія ворогу (принаймні на економічному фронті), волонтерська діяльність

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

тощо. Враховуючи, що економіка під час війни має забезпечувати наповнення бюджету держави і збереження платоспроможного попиту населення, не менш важливим завданням для підприємства постає ефективне його функціонування. Особливо актуальним дане питання є для аграрних підприємств, адже страшніше звуків танків і вибухів, на наш погляд, є лише звук пустих (без їжі) каструль.

Безумовно, найбільш пріоритетними питанням для аграрних підприємств за умов воєнного стану є збереження команди; адаптація до непередбачувно-змінних умов зовнішнього середовища; пошук нових зв'язків, які стосуються як матеріально-технічного забезпечення функціонування, так і реалізації продукції; використання методів Інтернет-маркетингу тощо.

Не менш важливим, при цьому, питанням є розмежування процесу адаптації з іншими процесами, які забезпечують діяльність аграрного підприємства. Тому серед основних завдань фахівців, відповідальних за адаптацію, можна виокреслити наступні: вироблення і реалізація стратегічних завдань на основі результатів моніторингу зовнішнього середовища, діагностика внутрішнього стану підприємства, аналіз тенденцій змін і кон'юнктури ринку в коротко- та довгостроковій перспективі тощо.

Отже, адаптація аграрних підприємств в умовах воєнного стану є об'єктивною реальністю. За економічним змістом вона полягає у цілеспрямованих і послідовних діях із боку менеджменту і персоналу підприємства на основі адаптивних компетенцій (здібностей) для досягнення і збереження оптимального стану, забезпечення стійкості і розвитку через трансформацію діяльності підприємства, підвищення його гнучкості і пристосовності до змінних зовнішніх умов, зміну алгоритмів функціонування в умовах непередбачених змін. Успішне функціонування аграрного підприємства в даних умовах обумовлює необхідність запровадження адаптивного управління. Для цього необхідно: здійснювати моніторинг зовнішнього і внутрішнього середовища, а також постійно проводити діагностику системи управління підприємством; протистояти складним зовнішнім впливам, перевищувати їх і тим самим підвищувати адаптаційну стійкість підприємства; впроваджувати сучасні інформаційні технології, що підтримують планові системи управління; активізувати вироблення і реалізація стратегічних завдань (систему стратегічного менеджменту).

Список використаної літератури:

1. Проданова Л.В., Дмитренко Б.В. Адаптивне управління сільськогосподарськими підприємствами в аспекті інституційних перетворень аграрного сектору економіки України. Збірник наукових праць Донецького державного університету управління «Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку». Серія «Економіка». Т. XX, вип. 314. Маріуполь, ДонДУУ, 2019. 287 с., С. 147-160.
2. Дем'яненко С. Аграрний менеджмент в системі агробізнесу. Економіка АПК. 2018, № 12. С. 42–50.
3. Мариненко Н.Ю. Управління адаптивним розвитком виробничо-господарських структур : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)». Тернопіль, 2017. 403 с.

Власенко Дмитро

к.е.н., доцент,

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ОСОБЛИВОСТІ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РИНКУ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ

Будь-яка цінова процедура починається з розробки цінової політики. Політика цін являє собою свідоме керівництво діяльністю із встановлення цін. Звичайно цінова політика полягає в логічному ув'язуванні цілей, можливостей і засобів підприємства. Вона містить у собі правила, які фірма прагне використовувати у своїй поведінковій практиці. У ціновій політиці формуються загальні підходи в ціноутворенні фірми, які обумовлюють вибір моделі ціноутворення, яку називають зазвичай стратегією. Можливості оптимізації цінової політики фірми в логістичній системі полягає у варіюванні різними ціновими стратегіями залежно від поточних умов на локальному ринку.

Розповсюджений метод розробки загальної цінової політики – багатоетапний підхід до встановлення цін, підрозділяється на шість послідовних етапів, кожний з яких накладає обмеження на наступний крок [1]:

1. Визначення цільового ринку.
2. Аналіз зразка торговельної марки.
3. Аналіз інших елементів стратегії маркетингу.
4. Визначення загальної цінової політики.
5. Розробка цінової стратегії.
6. Встановлення конкретних цілей.

Перші чотири етапи наголошують на побудову загальної цінової політики; останні два – концентруються на конкретних рішеннях і їх реалізації.

На практиці ж часто цінова політика проводиться безсистемно. Найчастіше навіть у великих фірмах спостерігається майже повна відсутність якої-небудь іншої форми політики, крім простого встановлення цін на рівні середніх по даній галузі на даному сегменті ринку. Спеціальної служби по розробці тарифів в автотранспортній організації (АТО), як правило, не існує. Звичайно цим займається планово-економічний або комерційний відділ. Хоча більшість АТО й використовують договірні тарифи, але маніпулювати ними вони не навчилися. Більшість служб АТО, відповідальних за призначення й обґрунтування цін на послуги, не може оперативно реагувати на постійні зміни навколишнього зовнішнього та внутрішнього середовища. У сучасних умовах стає необхідністю швидко й чітко реагувати зміною тарифу (убік підвищення або зниження) на зміну цін на паливно-мастильні матеріали, запчастини, електроенергію, теплоносії, на зміну політичної ситуації тощо а також відслідковувати тенденції зміни цін конкурентів і зміну попиту на послуги, що надаються. Умілим регулюванням тарифних ставок можна стимулювати

Напрямок 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

підвищення попиту на послуги, тим самим збільшити прибуток підприємства й допомогти перевізнику включитися в логістичний ланцюг, стати його ланкою.

Самостійність розробки та реалізації політики цін – обов'язкова умова економічної свободи підприємця. Підприємець не повинен діяти шаблонними прийомами, тому що він змушений вирішувати індивідуальні проблеми конкретного АТО. Тому одним з напрямків реформ економіці України повинна стати індивідуалізація цінової стратегії для кожного підприємства, що дозволить на основі існуючих моделей стратегії з максимальною ефективністю здійснювати економічне маневрування ресурсами з урахуванням складної кон'юнктури. Причому, вивчати цінову стратегію слід не як окремо взяте явище, а безпосередньо погоджуючи з іншими елементами маркетингу, логістики, менеджменту.

Загалом, цінову стратегію можна позначити як найважливішу частину цінової політики, що визначає порядок реалізації методів ціноутворення, вибраних у якості домінуючих для відповідних господарських ситуацій. Вона виражає інтереси підприємства і являє собою один з інструментів управління діяльністю підприємства [2].

Цінова стратегія, у тому числі в логістичній системі – це аналіз, визначення, впровадження й контроль цін на продукцію, роботи, послуги (ПРП) підприємства й цінових співвідношень на даному ринку з метою досягнення оптимальних результатів виробництва, виходячи з намірів власника на певну, відносно тривалу перспективу. Таким чином, цінова стратегія – це вибір підприємством можливої динаміки вихідної ціни ПРП в умовах ринку, щонайкраще відповідаючої меті підприємства.

Необхідно враховувати, що ціна – це «нерв» ринку й з нею необхідно поводитися обережно. Так, необґрунтовані ціни можуть позначитися на фінансових результатах підприємства, що брало участь у просуванні матеріалопотоку.

Взаємозв'язок між виробниками та ціною пояснюється трьома економічними принципами: законом попиту, ціновою еластичністю попиту й сегментацією попиту. Закон попиту говорить, що споживачі купують більше товарів за низькою ціною, чим за високою. Цінова еластичність попиту визначає чутливість споживачів до змін у цінах з погляду обсягу ПРП, які вони купують.

Уряд може впливати на ціни шляхом установлення верхньої або нижньої межі або дозволяти закладати в ціну певну норму прибутку. Кожний учасник каналів руху матеріалопотоку прагне відігравати важливу роль у встановленні ціни з метою збільшення обсягу реалізації, одержання достатнього прибутку та досягнення спеціально встановлених цілей. Підприємства повинні швидко пристосовувати стратегію до змін у конкурентному середовищі. Вони повинні розглядати ціну як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Необхідно також постійно контролювати рівень своїх витрат. Якщо витрати зменшуються, то підприємство може знизити ціни або збільшити частку

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

прибутку, і тим самим, підвищити свою конкурентоспроможність і стати найбільш привабливим у якості перевізника для логістичної системи.

Цінова стратегія може базуватися на витратах, попиті або конкуренції, а також на обліку платоспроможності споживача. У випадку стратегії заснованої на витратах, ціни визначають, розраховуючи витрати виробництва, обслуговування й накладні видатки, а потім додають бажаний прибуток до отриманої суми. Попит не вивчається. Ця система ціноутворення часто використовується компаніями, цілі яких формулюються в термінах прибутку або доходу від інвестицій. Вона встановлює ціни, які фірма повинна стягувати для того, щоб добитися свого рівня прибутковості (при цьому використовується поняття нижньої граничної ціни – його мінімального значення, необхідного для одержання прибутку).

У рамках стратегії, заснованої на попиті, ціни визначаються після вивчення потреб клієнтури та встановлення цін, прийнятних для цільового ринку. У цьому випадку з'ясовується «стеля» цін – максимальна сума, яку клієнти згодні й будуть платити за дану ПРП. Якщо ціна буде вище, то споживачі не будуть здійснювати покупки. Ця величина залежить від еластичності попиту [3].

При стратегії ціноутворення, заснованої на конкуренції, ціни можуть бути нижче ринкових, дорівнюють їм або вище їх, залежно від реальних або передбачуваних відмінностей у надавані ПРП, лояльності споживачів, надаваного сервісу. Такий тип ціноутворення використовується АТО, які зустрічаються з конкурентами, які надають аналогічні послуги. Платоспроможність конкурентного споживача в комбінації з реальними характеристиками послуг, які йому надаються у всіх випадках визначає верхню межу ціни [4].

Усі ці підходи повинні бути розглянуті при визначенні ціни на послуги. Вони діють незалежно друг від друга. Цими характеристиками визначається той практичний діапазон, у якому встановлюється конкретна ціна послуги. Зміст усіх дій по її визначенню полягає в тому, щоб максимально звузити цей діапазон для ухвалення остаточного рішення, враховуючи при цьому спільні завдання підприємства, фактори поточної кон'юнктури ринку тощо. Для цього необхідно вивчати всі елементи ринку пропонованих послуг, вплив на ціноутворення всіх зовнішніх і внутрішніх факторів. Після визначення й аналізу впливу факторів, підприємство починає розробляти стратегію ціноутворення.

Список використаних джерел:

1. Machledt-Michael S. Fahrtenkettenmodell für den städtischen und regionalen Wirtschaftsverkehr. Dissertation, Braunschweig, 2000. –s.132
2. De la Barra T. Integrated Land Use and Transport Modeling . Cambridge, UK. Cambridge university Press, 1989. – p.179
3. Ansoff, H. Igor, McDonnell, Edward J. Corporate strategy, New York : Wiley, 1988, 245 p.
4. Портер М. Конкуренция – СПб. : ИД «Вильямс», 2001. – 608 с.

*Дворник Інна
к.е.н., доцент*

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

РОЛЬ КЕРІВНИКА В УПРАВЛІННІ КОНФЛІКТАМИ

Управління конфліктом – це цілеспрямований, зумовлений об’єктивними законами вплив на динаміку конфлікту в інтересах розвитку або руйнування тієї соціальної системи, до якої має відношення конфлікт.

Головна мета управління конфліктами полягає у попередженні негативних сторін конфліктів і адекватному вирішенні позитивних.

У залагоджуванні конфліктів, при управлінні поведінкою персоналу в конфліктних ситуаціях виняткова, по суті вирішальна роль належить керівнику. Керівник звичайно наділений певними повноваженнями, володіє тим або іншим об’ємом влади, отже, має нагоду впливати на своїх підлеглих, у тому числі на їх поведінку в конкретному конфлікті – організаційному, соціально-трудовому або емоційному.

Суб’єктом конфлікту керівник стає, коли відстоює свою точку зору, певні інтереси і певну позицію у відносинах з підлеглими йому людьми або партнерами з ділових зв’язків інших підрозділів (організацій). Частіше за все безпосереднім учасником конфліктного протистояння керівник стає в тих ситуаціях, коли порушує службову етику, відступає від норм трудового законодавства або допускає несправедливу оцінку роботи і поведінки підлеглих.

Часто керівник виступає у ролі посередника. І це природно, тому що він в звичайних умовах сприймається конфліктуючими сторонами особою авторитетною, так чи інакше не байдужою до того, що відбувається в організації або підрозділі, зацікавленою в благополучному результаті конфліктного протистояння.

Керівник за своїм статусом і роллю не може йти убік від реальних проблем, які чекають рішень, що викликають до того ж гострі суперечності і розбіжності. Він зобов’язаний допомагати, активно сприяти коректному зіставленню несхожих поглядів, протидіювати думок, з’ясуванню різних інтересів і цілей, прагнути надати їм функціональної, конструктивної, творчої спрямованості.

Посередництво повинне враховувати те, що люди неоднакові: будь-яка людина обмежена в поясненні ситуації, що склалася, своїм інтелектом і етичними перевагами, її спонукають до вчинків власні мотиви соціально-піднесеного або, навпаки, особистісно-корисливого порядку. Потрібно постійно мати на увазі, що суперечності і розбіжності, що призвели до конфлікту, народжують у опонента прагнення не бути обійденим і переможеним. Тому неприпустимо ставити його в нерівні умови, комусь протегувати, а когось

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

«заганяти в кут», відрізаючи тим самим шлях до взаємних поступок і примирення.

Дослідження, що проводилися на підприємствах США і Японії, дозволили встановити, що менеджери 25-30% свого робочого часу витрачають на розв'язання конфліктів. Ось і виходить, що управління персоналом в значній мірі є діяльністю з врегулювання конфліктів. Зрозуміло, що це необхідно заради тих цілей, які визначають існування даної організації і складають основний зміст управлінських зусиль.

Управління конфліктами, як і управління персоналом в цілому, повинне зважати на складність і багатоаспектність трудових відносин по всіх лініях – між працедавцем (підприємцем) і найманими працівниками; між адміністрацією підприємства (фірми) і профспілковим комітетом; між начальником і підлеглими; між окремими працівниками або групами-суміжниками, що виконують взаємопов'язані трудові операції. Трудові відносини складаються під впливом чинників соціального середовища і функціональної взаємодії, залежать від правових норм і трудових традицій, служать основою конструктивного розв'язання конфліктів, що виникають в процесі трудової діяльності.

Керівнику, особливо вищої ланки, доводиться мати справу з безліччю конфліктів, у тому числі між структурними підрозділами організації – філіалами, цехами, відділами й ін., між керівними особами середнього і низового рівнів, а також підлеглими їм працівниками, між службами підприємства, представниками постачальників висхідних матеріалів і споживачами продукції, що випускається. Йому у відповідності з посадовою інструкцією потрібно бути діяльним провідником ефективного управління, строгим охоронцем виробничої, технологічної, трудової, фінансової, правової дисципліни і чіткого порядку на робочих місцях. Для цього він і має владні повноваження, має в своєму розпорядженні засоби стимулювання і контролю, може застосовувати заходи стягнення за недоліки в роботі, порушення трудової дисципліни.

Разом з тим керівнику потрібно «орієнтуватися на людину», приділяти належну увагу настрою людей і задоволенню їх різноманітних потреб. Йому важливо знати своїх підлеглих і партнерів, мати уявлення про їх інтереси і переваги, бути (по можливості) обізнаним про сімейні та життєві обставини, а також про інші особливості, з тим, щоб більш осмислено підтримувати у людей, пов'язаних загальною справою, трудовий ентузіазм, вселяти в них упевненість в успіху, не дати їм відволікатися на неістотні, другорядні дрібниці.

Керівник повинен володіти якостями, які в загальному вигляді можна охарактеризувати таким чином:

- організатор трудового процесу;
- фахівець, компетентний у вирішенні задач ввіреного підрозділу;

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

- людина високої культури поведінки, що володіє знаннями і навичками в області етики ділових відносин.

Заставою планомірної і безконфліктної роботи того або іншого підрозділу служать здібності і бажання керівника виконувати загальні функції управління. До них відносяться планування, організація, регулювання, контроль.

Невід'ємною складовою частиною вказаних функцій управління є виконання керівником задач координаційного характеру:

- представницької, тобто функції захисту інтересів колективу перед вищестоящим керівництвом і зовнішнім оточенням (діловими партнерами, споживачами і т. ін.);

- мотиваційної, тобто функції проведення в підрозділі ефективної мотиваційної політики, розподілу робіт між співробітниками з урахуванням їх інтересів, прояву ініціативи повести колектив на вирішення проблем і т. ін.;

- консультативної, тобто функції щодо надання необхідної допомоги підлеглим у вирішенні задач, причому ця допомога повинна виражатися в конкретних професійних консультаціях, підкріплених щирим бажанням керівника на ділі сприяти співробітникам.

Очевидно, що від якостей, які має керівник, залежить, чи може він бути для співробітників взірцем високопрофесійної поведінки або, навпаки, служити наочним посібником того, як не треба керувати.

Список використаних джерел:

1. Конфліктологія: Навчальний посібник. Авт. Зінчина О. Б. Харків: ХНАМГ, 2007. 164 с.ж
2. Жаворонкова Г.В. Управління конфліктами: навч. Посібник. К.: Кондор, 2010. 170 с.
3. Конфліктологія: навч. посіб. / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, В. Д. Воднік та ін. Х.: Право, 2012. 128 с.

***Іванько Анатолій**
д. е. н., професор,
професор кафедри менеджменту та аграрної економіки
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»*

РОЗВИТОК АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ
В УМОВАХ РИЗИКІВ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН

Зміну клімату за останні десятиліття великою мірою можна вважати справжнім шоком для суспільства не тільки в Україні, а й у світі в цілому. Кліматичні зони зміщуються на північ та захід, спека і посухи стають все більш катастрофічними, багато екстремальних явищ погоди, які раніше були рідкісними, часто повторюються в невласиві сезони та на невласивих для них територіях. Це пов'язано зі зміною клімату, яка позначається на виробництві сільськогосподарських культур, стані лісів та водних об'єктів, тваринництві та рибному господарстві тощо.

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

Зміна клімату – це трендові зміни температури поверхні планети та інших кліматичних факторів. Вони відбувалися упродовж всього існування Землі, однак ніколи не були такими стрімкими, як за останні 30 років. Головна характеристика зміни клімату (основний параметр) – це зміна середньої річної температури повітря нижнього шару атмосфери (на висоті 1 метр над поверхнею). Вона визначається за даними вимірювань 163-х метеорологічних станцій України, які мають безперервний період спостережень від 65 до 140 років [1, с. 8].

Згідно досліджень цього параметру сучасний клімат України характеризується нерівномірним по території потеплінням, яскраво вираженим у зимові та літні місяці. За останні 30 років середня річна температура повітря в Україні підвищилася більше, ніж на 1 °С. Підвищення температури у холодний період (листопад-березень) складає в середньому 1,3°С, у теплий (квітень-жовтень) – 1,1 °С. Позитивна аномалія (відхилення температури повітря від норми) по всій території країни у період 1989-2019 рр. була найбільшою за всю історію інструментальних спостережень за погодою. Починаючи із 1991 року кожне наступне десятиріччя було теплішим попереднього: 1991-2000 – на 0,5 °С, 2001-2010 – на 1,2 °С, 2011-2019 – на 1,7 °С.

Враховуючи вищезазначене, практично всі посівні площі сільськогосподарських культур в Україні знаходяться в зоні ризикованого землеробства (території із природним дефіцитом опадів), де є постійний ризик втрати обсягів урожаю у надто посушливий рік або втрати якості урожаю у надмірно дощовий рік.

Згідно з інформацією Української гідрометеорологічного центру коливання врожайності зернових від погодно-кліматичних умов знаходиться у межах від 20 до 75%, а загальна економічна ефективність оцінюється не тільки рівнем втрат від зниження врожайності, а й різких цінових коливань у наслідок таких втрат. Прогнозовані зміни клімату в Україні можуть призвести до наступних наслідків [2, с. 107]:

- втрати орних земель сільськогосподарських угідь від 15 до 21 млн га у південних областях України;
- зміна виробничої структури у рослинництві та втрата обсягів виробництва у межах 24-40 млн т продукції (овочі, фрукти і ягоди, виноград, горіхи, кормові культури), які є традиційними для степової зони;
- неконтрольованої міграція населення з південного регіонів країни та погіршення якості життя;
- дефіциту нестача прісної і чистої води.

У наслідок стрімких кліматичних змін збиток для економіки в цілому включає не лише втрати від зниження врожаю, але і різкі стрибки цін на аграрну продукцію. В свою чергу невизначеність і не прогнозованість таких збитків негативно впливає не тільки на виробників, а й кінцевих споживачів продукції, що призводить до некерованих трансформацій соціально-економічного

Напрямок 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

ландшафту сільської місцевості України. У зв'язку з цим необхідна реалізація комплексних програм, в тому числі регіональних щодо зниження ризиків і збитків від кліматичних змін, адаптації сільського господарства до мінливих кліматичних умов.

Головними перешкодами для адаптації сільського, лісового та рибного господарств до зміни клімату є [3, с. 68-69]:

- низький рівень інституційної спроможності органів державної влади щодо стратегічного планування і проведення конкретних ефективних дій та системних заходів у сфері зміни клімату;

- відсутність дієвих заходів з адаптації до зміни клімату для сільського, лісового та рибного господарств, скоординованих зі стратегіями і планами розвитку інших секторів економіки та регіональними стратегіями розвитку;

- недостатня обізнаність та рівень знань у сільськогосподарських виробників, особливо малих, щодо існуючих практик (насамперед, технологічних) з адаптації до зміни клімату та низьковуглецевого розвитку аграрного сектору;

- недостатня кількість системних наукових досліджень з різних аспектів впливів зміни клімату, вразливості, ризиків, варіантів дій для підгалузей аграрного сектору;

- недостатність енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, невикористання відновлюваних джерел енергії та технологій для збереження та покращення родючості ґрунтів;

- низька увага до питань адаптації до зміни клімату сільського, лісового та рибного господарств з боку громадянського суспільства та органів державної влади у галузі сільського господарства в умовах перманентних економічних проблем у державі;

- несформований контекст регіональної політики у сфері адаптації до зміни клімату, у тому числі слабким місцевим інституційним потенціалом у розробці й реалізації таких заходів на рівні об'єднаних територіальних громад.

Розуміючи, що розвиток аграрного сектору чи не найбільше залежний від природно-кліматичних впливів, а кліматичні зміни, в свою чергу, виявляють комплексний вплив на всі аспекти аграрної політики та рівень сталого розвитку людства в цілому, на рис. 1 відображено моделювання впливів кліматичних змін на економічну, екологічну та соціальну складові аграрного сектору.

В Україні державна політика у сфері адаптації до зміни клімату базується на Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, схваленої Кабінетом Міністрів України в грудні 2016 р. Концепція є першим цілісним нормативно-правовим документом України у сфері зміни клімату. Її метою є вдосконалення державної політики у сфері зміни клімату для досягнення сталого розвитку країни, створення правових та інституційних передумов для забезпечення поступового переходу до низьковуглецевого

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

розвитку за умови економічної, енергетичної та екологічної безпеки і підвищення добробуту громадян.

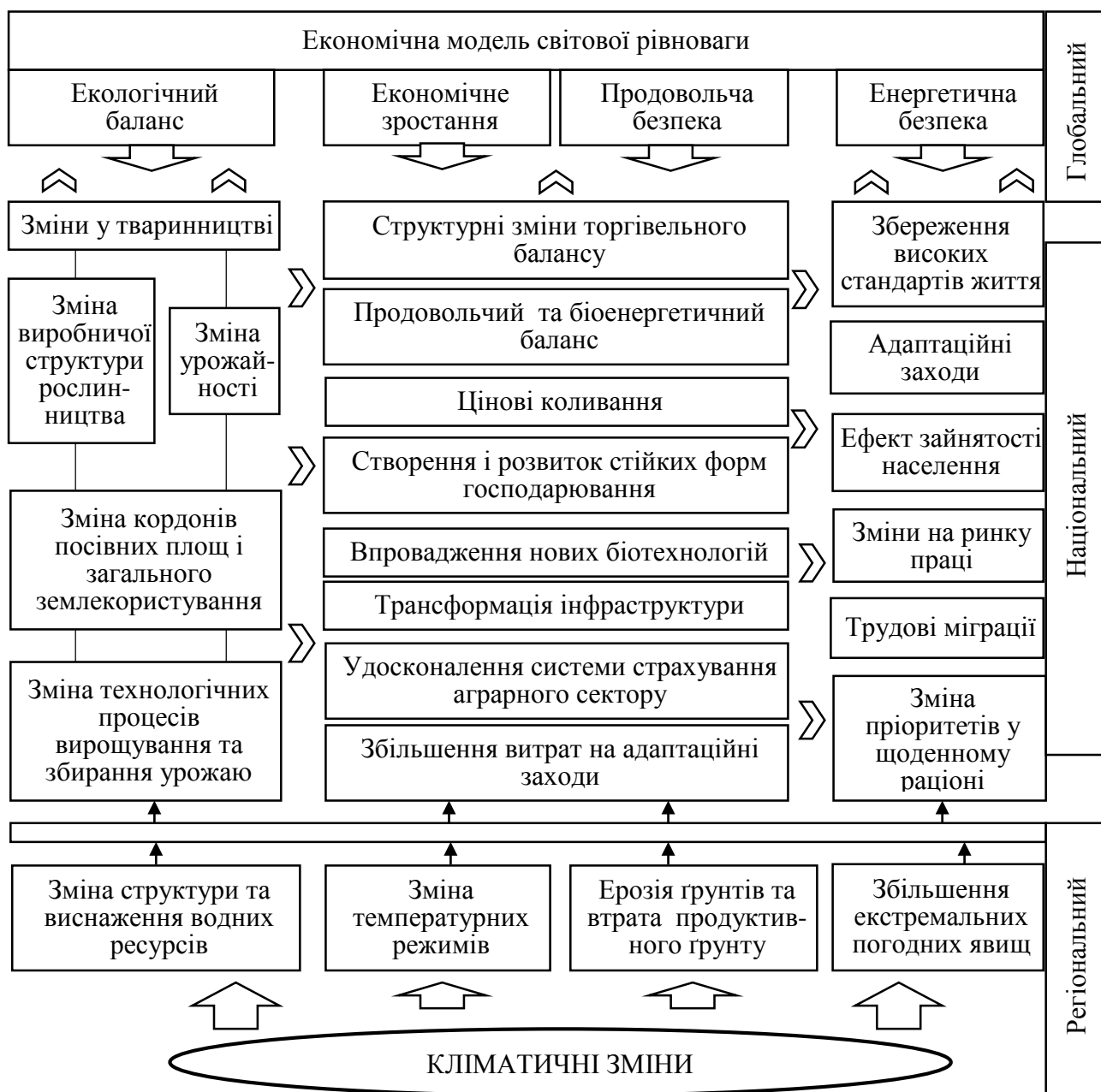

Рис. 1. Моделювання впливів кліматичних змін

на економічну, екологічну та соціальну складові аграрного сектору на регіональному, національному та глобальному рівнях [2, с. 107]

Адаптація та пом'якшення кліматичних змін потребує підходу до формування аграрної політики країни з урахуванням наступних потреб:

- оцінка та прогнозування – врахування поточного і прогнозованого впливу на продовольчу безпеку в результаті різноманітних кліматично-природних явищ та існуючих обмежень до адаптації;
- раціоналізація – збалансовувати використання потужності технологічної, організаційної та інвестиційної складової сільського господарства які створюють

Напрямок 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

спільну базу взаємодії між продовольчою безпекою, адаптацією та пом'якшенням наслідків кліматичних змін;

- оптимізація – оптимізувати використання земельного ресурсу між продовольчою, енергетичною та біохімічною потребами;
- взаємодія – узгодження стратегії підтримки сільського господарства з низькою часткою вмісту вуглецю зі стратегіями розвитку сільського господарства і продовольчої безпеки.

Функціями аграрної політики, що зумовлені кліматично-природними трансформаціями внаслідок зміни клімату є [4, с. 332-333]:

- ✓ забезпечення продовольчої безпеки з метою збереження добробуту населення;
- ✓ збереження відповідного рівня умов життя та здоров'я людини на сільських територіях;
- ✓ формування єдиної системи дослідження та оцінки кліматичних впливів на сільське господарство;
- ✓ збалансування підтримки між суб'єктами господарювання відповідно до рівня впливу їх на забруднення навколишнього середовища та впровадження адаптаційних заходів;
- ✓ оптимізація використання суспільних ресурсів, задіяних у процесі сільськогосподарського виробництва;
- ✓ регулювання та стабілізація викидів парникових газів, зменшення екологічного навантаження на довкілля, збереження біорізноманіття.

Список використаної літератури:

1. Зміна клімату та сільське господарство в Україні: що потрібно знати фермерам? Німецько-український агрополітичний діалог. 2019. 35 с.
2. Рябченко О.О., Герасименко Н.А. Економічні рішення в умовах ризиків кліматичних змін. Інвестиції: практика та досвід. №22. 2015. С. 105-109.
3. Зміна клімату: наслідки та заходи адаптації: аналіт. доповідь / [С.П. Іванюта, О.О. Коломієць, О.А. Малиновська, Л.М. Якушенко]; за ред. С. П. Іванюти. Київ : НІСД, 2020. 110с
4. Аграрна політика: навчальний посібник / С.М. Кваша, А.Д. Діброва, О.В. Жемойда. Київ. Видавництво Ліра-К, 2018. 338 с.

Кириченко А. В.

к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

ООН поставила перед собою та світом сімнадцять цілей сталого розвитку до 2030 р., які станом на сьогодні не досягнуті у зв'язку зі збільшенням населення. При цьому відбувається постійне зростання виробництва харчових продуктів, але все одно спостерігається їх дефіцит, а тому і досягнення світової продовольчої безпеки викликає занепокоєння. Крім того, до бідного

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

продовольством населення наразі приєдналися ще 100 млн людей, які відчули проблеми з доступом до продовольчих ресурсів в результаті пандемії COVID-19, що може призвести до повсюдного голоду [1]. Кількість таких людей стане ще більшою в результаті військових дій в Україні.

До початку повномасштабної війни Україна мала потужний продовольчий експорт, який гарантував продовольчу безпеку великої кількості держав світу. В 2021 р. Україна забезпечувала близько 400 млн осіб харчовими продуктами, 46% світового експорту соняшникової олії, 9% експорту пшениці, 17% ячменю та 12% кукурудзи на міжнародних ринках [2]. Крім того, увійшла до складу Комітету зі всесвітньої продовольчої безпеки ООН, а Міжнародну зернову раду вперше очолив представник України [3].

Але всі вищевикладені позитивні події у сфері гарантування світової продовольчої безпеки зазнали негативного впливу через вторгнення РФ в Україну. Серед основних з них можна виділити:

зниження врожайності через скорочення посівних площ на тимчасово окупованих територіях України;

порушення логістичних ланцюгів постачання харчових продуктів територією України та на експорт;

підвищення світових цін на продовольчі ресурси та інфляційні процеси, особливо в державах з малорозвиненою економікою [1, 2, 3].

Важливим кроком на шляху до трансформації продовольчої безпеки в умовах воєнного стану стало підписання договору у липні 2022 р. щодо “зернового коридору” тривалістю 120 днів, який у листопаді було продовжено ще на 120 днів. Завдяки цій угоді Україна змогла істотно збільшити експорт продовольчих ресурсів, а тому частково налагодити логістичні ланцюги, поліпшити стан світової продовольчої безпеки не допустивши голоду в державах Африки та Азії, вивільнити свої зерносховища для майбутніх врожаїв, знизити світові ціни на харчові продукти.

Не зважаючи на велику кількість позитивних моментів, що випливають з прийняття вищезгаданої ініціативи ООН та Туреччини забезпечити глобальну продовольчу безпеку можливо тільки за умови припинення війни та повної деокупації українських територій, гарантування світовими лідерами цілісності та безпеки Україні, розмінування деокупованих територій, іноземних інвестицій та пільгових кредитів для українських аграрного та переробного секторів.

Таким чином, чим довше триватиме війна, тим важче буде забезпечувати глобальну продовольчу безпеку.

Список використаних джерел:

1. Горбачова І. В. Глобальні проблеми світового агропродовольчого ринку. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/208/6104/12760-1>
2. Бойко В. О., Бойко Л. О.. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1552/1493>
3. Благополучна А. Економічна доступність продовольства в умовах війни. *Економічні горизонти*. 2022. № 3(21), С. 13-20. URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/263549/259777>

Анастасія Кізім

студентка 3 курсу спеціальності «Агрономія»

Ярош Юрій

кандидат сільськогосподарських наук

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ОЦІНКА СТАНУ ҐРУНТІВ У РАЙОНАХ РОЗМІЩЕННЯ ЗВАЛИЩ І ПОЛІГОНІВ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ

Техногенний вплив на середовище та ґрунти обумовлено: 1) вилученням земель для організації об'єктів; 2) утворенням фільтраційних вод з токсичними компонентами при розкладанні ТПВ; 3) утворенням біогазу. Хімічне забруднення важкими металами (ВМ) поверхневих горизонтів ґрунтів характерне для територій складування ТПВ та зон їх впливу незалежно від кліматичних умов, способів поводження з відходами та етапів життєвого циклу. Одночасно відбувається накопичення ВМ у трав'янистій рудеральній рослинності. Зміни геохімічних та мікробіологічних показників ґрунтів, а також порушення рослинного покриву не обмежуються межами відведеної санітарно-захисної зони. Небезпеку для середовища становлять також поховані звалища, в яких при розкладанні органічної речовини в анаеробних умовах відбувається утворення діоксиду вуглецю і метану, і, як результат, їх концентрація в ґрунтовому та приземному повітрі. У районах розміщення звалищ і полігонів ТПВ формуються слаборозвинені, поверхнево- та хімічно-перетворені ґрунти, техноґрунти та техногенні поверхневі утворення (ТПУ).

За різними оцінками, щорічно в Україні утворюється від 11 до 13 млн т. твердих побутових відходів (ТПВ) і обсяг їх постійно зростає. При цьому згодом відбувається зміна складу відходів, збільшується кількість пакувального матеріалу, сполук штучного походження, у тому числі пластиків, препаратів побутової хімії, що включають речовини з високим ступенем токсичності. Найбільш поширений спосіб утилізації ТПВ в нашій країні – їх складування на полігонах та несанкціонованих звалищах (близько 95%) без попереднього сортування [2].

За різними даними, рівень переробки ТПВ в Україні коливається від 3 до 8%, тоді як для країн Європейського Союзу він складає до 60% ТПВ. При цьому більше 90% ТПВ спрямовується в Україні на полігони та несанкціоновані звалища. Згідно з офіційними розрахунками, 10 000 га землі зайнято близько 6 700 полігонами та звалищами, хоча неофіційні показники можуть бути навіть ще вищими. Для порівняння у розвинених країнах ЄС щорічно утворюється від 118 до 138 млн т біовідходів, у тому числі близько 80 млн т ТПВ, з них на полігони для поховання надходить 40%, як вторинні ресурси використовують 23% [2].

В даний час прийнято велику кількість регламентів та законодавчих актів у галузі оцінки (екологічного нормування) та регулювання впливу об'єктів розміщення відходів (ОРВ) на навколишнє середовище [1]. Тим не менш, багато полігонів ТПВ внаслідок застосовуваних в даний час технологій депонування відходів без урахування ландшафтних та геолого-гідрологічних умов не

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

відповідають природоохоронним та санітарним вимогам. На всіх стадіях експлуатації і навіть після закриття ОРВ становлять високу потенційну небезпеку забруднення навколишнього середовища рідкими, твердими та газоподібними продуктами, що викликає необхідність еколого-геохімічної оцінки стану їх компонентів. Насамперед це стосується ґрунтів, які, з одного боку, є головним депонентом забруднювачів, з іншого – виконують екологічні функції із забезпечення сталого функціонування біосфери.

Необхідність досліджень об'єктів розміщення відходів як особливих природно-технічних систем.

Полігони ТПВ є спеціально обладнані “комплекси природоохоронних споруд, призначені для складування, ізоляції та знешкодження відходів” (землеємність 0.02–0.05 га на 1000 т/рік відходів) на період 15–20 років. Відповідно до нормативних документів [1] на полігонах необхідне облаштування глинистої або важкосуглинкової водонепроникної основи, природної або штучно створеної.

Об'єкти розміщення відходів споживання досліджуються та контролюються з різних позицій. В даний час сформувалися принаймні чотири основні підходи до їх вивчення.

Санітарно-гігієнічний (епідеміологічний) підхід. В основі підходу лежить забезпечення санітарно-гігієнічного (епідеміологічного) благополуччя населення, яке проживає на територіях, прилеглих до ГРВ, а також проведення відповідного моніторингу. Він базується, з одного боку, на регулярних аналітичних дослідженнях об'єктів довкілля (атмосферне повітря, поверхневі та підземні води, донні відкладення, ґрунти) у зоні впливу полігону, з іншого боку, на прогностичних оцінках зміни обсягу та складу емісій забруднюючих речовин – біогазу та фільтраційних вод.

Еколого-геологічний та геоекологічний підходи. ОРВ розглядаються як геологічні чи геоекологічні системи, складені техногенними “звалищними ґрунтами”. У межах цих тіл – “феноменів техногенезу” – в аномальних концентраціях знаходяться різні за генезою та складом речовини, що зазнають глибоких і тривалих біохімічних та хімічних змін при зберіганні [3].

Обидва підходи спираються на близькі принципи, що не повністю збігаються. Загальним є оцінка сукупності технологічних параметрів (масштаб полігону або звалища, способи накопичення відходів, їх склад, будова, властивості, умови розміщення), гідрогеологічних умов (становище в регіональних структурах, склад порід основи, рівень залягання ґрунтових вод та ін.) та ряду еколого-геохімічних показників, що визначає небезпеку впливу полігонів (скидок) на компоненти природного середовища та людини.

При *геоекологічному* підході на основі аналізу нормативних та фактичних даних (довжина зони забруднення, близькість населених пунктів, водойм та ОПТ, забруднення поверхневих водотоків та ін.) виділяються потенційно небезпечні, середньої небезпеки та відносно безпечні об'єкти розміщення

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

відходів. На завершення пропонуються рекомендації, що забезпечують мінімізацію негативних наслідків їхнього впливу на довкілля.

Картографічний підхід. Основою картографічного спрямування досліджень є алгоритми використання та обробки даних дистанційного зондування землі (ДЗЗ), отримані з різних носіїв, у тому числі з безпілотних літальних апаратів. Інформаційне забезпечення становлять поряд з картографічними джерелами (цифрові моделі рельєфу, великомасштабні топографічні карти) серії різночасних аерокосмічних матеріалів різного дозволу (1-5 і 10-30 м) і типу Landsat, Sentinel-2, WorldView, QuickBird, GeoE Pleiades та ін [3].

Результатом досліджень в основному є переважно демонстраційні подання наслідків впливу полігонів ТПВ (звалищ) на навколишні ландшафти таких, як “захаращення” поверхні ґрунтів, фіксація процесів сповзання сміття на схилах, формування фільтраційними стоками дрібних поверхневих водойм, просідання та обвали, виникнення скупчень сміття, розміщення несанкціонованих звалищ серед сільськогосподарських полів.

Аналіз іноземної літератури показує, що методи ДЗЗ при дослідженні ОРВ використовуються за кордоном широко, їх застосування полягає у виявленні несанкціонованих сміттєзвалищ (“поліцейський моніторинг”), фіксації гідротермічних характеристик об'єктів, в оцінці ступеня порушення рослинного покриву з використанням ближнього інфрачервоного каналу та різних вегетаційних індексів : NDVI, GNDVI, короткохвильовий індекс SWVI та ін [3].

Є й інші підходи до дослідження ОРВ, наприклад, що враховують географічні та еколого-економічні аспекти використання твердих побутових відходів [3]. Авторами показано, що просторовий розподіл ТПВ в основному визначається географією міського населення з коригуванням на обсяг та структуру відходів залежно від рівня споживання у кожному регіоні.

Таким чином, в даний час в Україні та світі створено науково-теоретичний та прикладний апарат з організації полігонів ТПВ та управління емісіями біогазу та фільтраційних вод, накопичено величезний досвід із санітарно-гігієнічного та еколого-геологічного моніторингу їх стану. Показано роль складування та поховання відходів у трансформації геологічного середовища, забруднення транзитних середовищ – підземних та поверхневих вод, атмосферного повітря. Визначено основні чинники цієї трансформації. Водночас у всіх названих підходах дуже мало уваги приділяється оцінці еколого-геохімічного стану та ступеня забруднення токсичними сполуками депонуючих середовищ – ґрунтів та рослинності – у сфері впливу звалищ та полігонів ТПВ у різних природно-кліматичних умовах.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 5 березня 1998 року № 187/98-ВР «Про відходи».
2. Тверді побутові відходи в Україні: Потенціал розвитку. Сценарії розвитку галузі поводження з твердими побутовими відходами. Підсумковий звіт.
3. И. В. Замотаев, Оценка состояния почв и растительности в районах размещения свалок и полигонов твердых бытовых отходов (обзор). // Почвоведение, №7. 2018 г. Стр. 909-918.

Kot Tetiana
students

Viktoriya Stadnyk

Ph.D., Senior Lecturer, associate professor

*Separate division of the National University of Life and Environmental Sciences of
Ukraine «Nizhyn Agrotechnical Institute»*

ECONOMIC EDUCATION IN UKRAINE: ESSENCE, MAIN PROBLEMS AND WAYS FOR THEIR DECISION

New living conditions put forward new demands and tasks regarding the social and professional qualities of a person, his place, character, level of qualification, way of thinking and behavior. The modern economy is defined as the knowledge economy, in which human capital becomes the main productive resource. Modern knowledge economy as a precondition for the economic growth of the post-industrial type can be formed in the presence of the appropriate human capital. This capital is shaped largely in the field of education, which causes both the increase of its role and significance, and demands from the educational activities of changes and modernization in accordance with the requirements of the present [3, p. 13].

In modern scientific literature, the concept of "economic education" is interpreted in two ways. First, economic education is understood as the vocational training of economists of all specialties, and secondly, as a set of certain economic knowledge possessed by a person.

The content of economic education is considered as a system of economic knowledge, certain skills and abilities, aimed at developing the economic consciousness of a specialist, his outlook, views and beliefs. It should also be noted that the economic education of youth should be based on the principles of consideration [2, p. 2]: the relationship between the needs of the state and the natural, economic, scientific and technical, practical sides of their solution; development of the scientific attitude to nature, economic and practical activities that ensure the formation of the economic culture of the individual.

Economic education is designed to consistently shape economic thinking and consciousness, educate needs, develop skills in a particular type of activity. The formation of economic knowledge is realized through a combination of cognitive, theoretical and practical components of learning. Moreover, cognitive components create not only a system of financial, technological, technical, economic and legal knowledge, but also determine the internal culture of youth, form its readiness for conscious harmonization of relations "Man - society - nature - the economy" [3, p. 24].

The Law of Ukraine "On Higher Education" establishes the general principles of the development of education in Ukraine, which in turn will be used in the context of the development of economic education, namely: the social utility of economic knowledge; social justice, tolerance, social harmony and partnership of all participants in economic education activities; humanism, democracy, openness and accessibility of

Напря́м 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

economic education; the continuity of economic education, its systematic and systematic nature; innovative content of economic education; conformity of the quality of educational services to the needs of the person, social and professional groups of the country and foreign citizens; adaptation of world experience and preservation of the best domestic educational traditions, expansion of international cooperation; state support for training specialists; the integration of economic education and research [1, p. 92].

The main priorities of the modernization of economic education should be a set of measures: in the area of property - a clear specification of the property rights of higher education institutions, in particular on tangible and intangible objects, as well as the independent planning of the budget and expenditures from it; in the field of competition - the diversification of higher education as the basis of the offer of various services, forms and methods of formation of an individual knowledge complex aimed at creating personal competitive advantages of a specialist in the labor market; in the field of management and regulation of higher education - the development, improvement of flexible standards of higher education, aimed at the unity of the educational process, the development of holistic knowledge and the provision of inter-shared use of knowledge [4, p. 68].

Consequently, the role of economic education in connection with the development of small and medium-sized businesses in Ukraine is increasing, as a result of which, in terms of its modernization, it needs a transition to an integrated model of financing education, the elements of which should be the following components: multi-channel public funding of higher education, credit education in higher education institutions and support for economic entities who pay for their own education. Increasing expenditures on education and scientific research will reduce the teaching load of teachers and the possibility of more profoundly engaging in scientific work that will significantly affect their qualifications. As a result, teachers of economics will have the opportunity to conduct high-level scientific work and receive significant financial support for their research.

References:

1. Bilukha M.T. Problems of accounting reform in modern conditions // Sb. sciences works. - Lviv: Lviv National University, 2010. - 325 p.
2. Lamykin I.A. Fundamentals of Accounting: Textbook. - Moscow: Publishing House of Moscow State University, 2010. - 272 s.
3. Makarov V.G. Theory of Accounting: Textbook. - Moscow: Finance and Statistics, 2008. - 271 p.
4. Malyshev IV Theory of accounting. - Moscow: Finances and Statistics, 2011. - 263p.

Красуцький Віталій

студент 3 курсу спеціальності «Облік і оподаткування»

Дворник Інна

к.е.н., доцент

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

РОЗВИТОК РІЧКОВОГО ТРАНСПОРТУ ЯК ЕЛЕМЕНТУ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Наявність близько 4 тис. км внутрішніх водних шляхів, які потенційно можуть стати транспортними артеріями України для перевезення аграрної продукції, дозволяє зміцнити глобальну та локальну продовольчу безпеку, особливо в умовах збройної агресії проти України та подолання її наслідків, коли будь-які варіанти транспортування продукції необхідно розвивати для повноцінної роботи агропромислового комплексу.

В свою чергу щодо сутності продовольчої безпеки, то необхідно зазначити, що, відповідно до Римської Декларації про всесвітню продовольчу безпеку від 13.11.1996, під нею розуміють стан економік держав, за яких населення країн в цілому та кожний її громадянин має право на гарантоване забезпечення доступу до продуктів харчування, води для пиття, інших харчових продуктів в обсягах, асортименті та якості, що є необхідними та достатніми для забезпечення фізичного і соціального розвитку особистості, забезпечення здоров'я населення [1].

Слід погодитись, що витрати на транспортування вантажів становлять приблизно 13,2% від загального розміру витрат, а 60-70% вартості транспортування є витратами на паливо. При цьому собівартість внутрішніх перевезень водним транспортом в перерахунку на 1 умовну тонну вантажу є найнижчою, а тому є значним економічний ефект від використання річкового транспорту. Також річковий транспорт характеризується меншими витратами на технічне обслуговування, і його вартість становить близько 20 % у порівнянні з обслуговуванням еквівалентної проїжджої частини. Також до переваг внутрішнього водного транспорту необхідно віднести можливість його інтегрування з морськими видами транспорту, що дозволяє зменшити витрати, що є необхідними для переміщення товарів [2].

Важливим фактором підвищення конкурентоспроможності вітчизняного зерна на світових ринках є ефективна логістична система його доставки від виробників у морські порти, через які здійснюється 97 % усього експорту зернових [3].

При цьому необхідно враховувати, що контейнерні перевезення зерна зручні для річкового транспорту, що має значний конкурентний потенціал в логістичному ланцюзі доставки зернових вантажів [4].

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

Отже, за показниками енерговитрат річковий транспорт уп'ятеро ефективніший залізничного транспорту та удесятеро – автомобільного, при цьому забезпечує найнижчу собівартість вантажних перевезень у перерахунку на одну умовну тонну вантажу [5].

Разом з тим варто враховувати, що через недостатні глибини багатьох судноплавних рік необхідно інтенсифікувати днопоглиблювальні роботи, особливо це стосується перекату поблизу м. Кам'янське через наявність підводних скель між містами Кам'янське та Дніпро.

Необхідно зменшити різницю у ставках зборів для каботажного та закордонного плавання, що стимулюватиме зростання закордонних плавань, а, отже, і експорту аграрної продукції з меншою собівартістю через зниження витрат на логістику.

Ключовою проблемою в контексті відродження внутрішніх водних шляхів є розробка довготривалої стратегії розвитку внутрішніх водних шляхів. В межах стратегії повинні бути означені перспективи перевезень суднами класу «ріка-море», вирішення проблем стабільного функціонування об'єктів воднотранспортної інфраструктури, прийняття інших законів і підзаконних актів, в яких будуть прописані прозорі механізми регуляції діяльності у цій сфері.

Втім, не можливо не відмітити роботи щодо розвитку річкової логістичної інфраструктури України. Наприклад, в Переяслав-Хмельницькому наразі діє сучасний річковий термінал, за допомогою якого здійснюються перевезення аграрної продукції. Основні річкові порти знаходяться в Києві, Херсоні, Запоріжжі, Дніпрі, Нікополі, Могилів-Подільську (Вінницька обл.), Чернігові, Миколаєві.

В Європейському Союзі протягом останніх років підтримується розвиток річкового транспорту через його пріоритетність, враховуючи стратегічні цілі спільноти як зменшення енергозалежності економік країн-членів ЄС та скорочення викидів парникових газів в атмосферу, що дозволяє зробити висновок про можливість отримання Україною як державою кредитно-фінансових ресурсів для реалізації програм щодо розвитку такого виду транспорту.

Інтенсивний розвиток річкового транспорту дозволить підвищити інвестиційну привабливість таких міст як Київ, Черкаси, Дніпро, Кременчук, Запоріжжя, Херсон, та створить перспективи економічного розвитку невеличких населених пунктів, які можуть стати новими транспортними вузлами.

Потенційні шляхи для річкових перевезень оптимально підходять для аграрної продукції, тому що завдяки інфраструктурі на Західному Бузі та Дунаї збільшуються логістичні можливості для продажу продукції в країни Європейського Союзу, а перевезення по Дніпру, Південному Бузі дозволять ефективно здійснювати внутрішні (каботажні) перевезення для подальшої передачі товару в морські порти півдня України для здійснення морського перевезення в країни Близького Сходу, Північної Африки, Південно-Східної

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

Азії, що дозволяє забезпечити продовольчу безпеку не тільки України, а й інших країн, що, в свою чергу, розширює кількість споживачів продукції українських виробників.

Список використаних джерел:

1. FAO 1996. Rome Declaration of World Food Security and World Food Summit Plan of Action. URL: <https://www.fao.org/3/w3613e/w3613e00.htm> (дата звернення 01.12.2022).
2. Сліпенко А. К., Манаєнко І. М. Розвиток річкового транспорту України в умовах світових тенденцій енергоефективності. *Актуальні проблеми економіки та управління : збірник наукових праць молодих вчених*. 2019. Вип. 13. С. 1. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/167629>.
3. Kozachenko D. Resource-saving technologies of railway transportation of grain freights for export. D. Kozachenko, R. Vernigora, V. Kuznetsov, R. Rustamov, A. Papahov, N. Logvinova. *Archives of Transport*. 2018. Vol. 45. Issue 1. P. 64.
4. Вернигора Р. В., Огороков А. М., Цупров П. С., Рустамов Р. Ш. Перспективи експортних перевезень зернових вантажів у контейнерах. *Транспортні системи та технології перевезень. Збірник наукових праць ДНУЗТ ім. акад. В. Лазаряна*. 2018. Вип. 16. С. 24. URL: <http://tstt.diit.edu.ua/article/view/164056>.
5. Розвиток річкового транспорту у контексті реалізації планів України. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1763> (дата звернення 01.12.2022).

Кузьмін Дмитро

к.ю.н., викладач

Класичний фаховий коледж Сумського державного університету

Весперіс Світлана

к.е.н., доцент

Конотопський інститут Сумського державного університету

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АВТОМОБІЛЬНОГО
ТРАНСПОРТУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ**

Безпека - це всеохоплююче суспільне явище, яке стосується усіх членів суспільства і є ключовим фактором розвитку державних інститутів, господарських компаній та всіх людей, які перебувають на території України. Розвиток держави, формування її владних інститутів та політичних процесів тісно пов'язаний із завданнями, направленими на реалізацію забезпечення безпеки. В рамках означених процесів державні органи та їх представники на адміністративно-управлінському рівні формують вимоги, на основі яких відбувається реалізація завдань, направлених на забезпечення безпеки. Проте практична реалізація завдань, направлених на забезпечення безпеки, часто потребує налагодження ефективної взаємодії органів управління із чисельними представниками господарюючих суб'єктів та фізичними особами. Тобто, реалізація завдань, направлених на забезпечення безпеки, – це колективні, сумісні, ціленаправлені та узгоджені дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарської діяльності, громадянського суспільства та фізичних осіб. Ефективне

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

забезпечення безпеки реалізується в умовах загального інтересу усіх учасників (суб'єктів), для яких ці заходи несуть позитивні зміни.

Одним із важливих моментів забезпечення національної безпеки є питання, пов'язані із продовольчою безпекою. Ці питання є актуальними і у мирний час, але у рамках початку ведення військових дій у 2022 році вони набули особливо важливого значення для громадян України. Особливо це питання є актуальним для жителів територіальних громад України на територіях, де ведуться бойові дії або вони потерпають від нанесення ракетних ударів по їх критичній інфраструктурі. Саме у рамках реалізації завдань по забезпеченню населення продовольством важливим є питання його поставки до цих регіонів. Практично реалізувати завдання по масовим поставкам продовольства можливо лише у рамках ефективного функціонування транспортної системи України і у першу чергу реальну можливість безпечно доставляти вантажі рухомим складом автомобільного транспорту.

Саме питання безпеки постачання продовольства до регіонів та населених пунктів, які потерпають від ведення військових дій, є нагальною та актуальною темою наукових досліджень. З огляду на це пропонуємо виділити окремі аспекти функціонування автомобільного транспорту, який використовується для реалізації завдань, пов'язаних із питаннями продовольчої безпеки:

1. Питання безпечного функціонування транспортної та критичної інфраструктури;
2. Безпекові питання праці людей, які забезпечують транспортне постачання продовольства до населених пунктів України;
3. Питання безпеки експлуатації транспортних засобів, задіяних у постачанні продовольства.

Перший аспект, який пропонуємо розкрити, більш широко суттєво залежить від ролі функціонування транспортної інфраструктури при наявній необхідності постачати продовольство в умовах ведення військових дій. Відмітимо, що особливості ведення військових дій на території України у 2022 році суттєво пов'язані із активними атаками ракет та дронів. Часто російська сторона цілями для цих атак обирає саме об'єкти транспортної та критичної інфраструктури. У перші місяці війни активні ракетні удари наносилися по ключовим логістичним центрам транспортної інфраструктури. У першу чергу – це спроби знищити мости через річки із розрахунку ускладнити логістику постачання товарів із інших країн та із одного регіону України до іншого. В осінній період 2022 року до ракетних ударів додалися удари дронів по об'єктам критичної інфраструктури – об'єктам енергозабезпечення. Перераховані атаки значно збільшують роль автомобільного транспорту у забезпеченні населення продовольством порівняно із мирним часом. В силу мобільності та автономності автомобільний транспорт може виконувати функцію забезпечення товарами населення в умовах частково пошкодженої інфраструктури, що недоступно іншим видам транспорту.

Для реалізації завдань, пов'язаних із постачанням продовольства мешканцям населених пунктів України, органи державної влади та органи місцевого

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

самоврядування у межах своєї компетенції вживають методи адміністративного впливу на свідомість суб'єктів, задіяних у функціонуванні постачання продовольства. Класичними методами управлінського впливу у адміністративному праві є метод переконання та примусу. У моментах, необхідних для забезпечення функціонування транспортної системи України, органи влади проводять активні роз'яснювальні заходи, направлені на інформування господарюючих суб'єктів та громадян про проблеми, пов'язані із необхідністю забезпечити безпеку в умовах пошкодження інфраструктурних об'єктів. Так, Міжрегіональний центр гуманітарного розмінування та швидкого реагування ДСНС ставить за мету своєї роботи проводити інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо ризиків, пов'язаних із вибухонебезпечними предметами, та навчати населення правилам поведінки у разі їх виявлення [1]. Саме у цьому ми вбачаємо класичний момент, де нормативні вимоги безпеки, запроваджені державними органами, співпадають із інтересами інших не державних суб'єктів, які задіяні у транспортуванні продовольства.

Реалії ведення активних бойових дій та постійна зміна безпекової ситуації змушують уповноважені на це органи вживати примусові дії, які необхідні для забезпечення умов безпеки; проте вони можуть не співпадати із потребами та інтересами господарюючих суб'єктів та фізичних осіб. Як приклад примусових методів адміністративних органів приведемо рішення голови Сумської облдержадміністрації – керівника обласної військової адміністрації Дмитра Живицького, яким було підписано розпорядження «Про заборону відвідування населенням лісів і в'їзду до них транспортних засобів та іншої техніки на час дії правового режиму воєнного стану» [2].

Другий аспект забезпечення продовольчої безпеки у рамках функціонування автомобільного транспорту пов'язаний із умовами та мотивами праці людей, які забезпечують транспортне постачання продовольства до населених пунктів України. Традиційно адміністративне право та теорія управління базується на ідеї необхідності при організації управлінських дій враховувати біологічні потреби людей (біологічне управління) [3, с. 103]. Так, водії потребують відпочинку, харчування та часу, який потрібно витратити на сон, що необхідно враховувати під час планування логістики перевезення продовольства до населених пунктів України. Професія водія вимагає від людини під час виконання роботи бути постійно зосередженим та потерпати від шкідливих для людського організму факторів, таких як шум та вібрація. Важливим питанням також є фізичне здоров'я водіїв. Водії автотранспортних засобів, які відправляються у рейс в зону, де ведуться бойові дії, можуть зіткнутися із стресовими ситуаціями, які прогнозувати не можливо, тому що бойові дії можуть стрімко змінюватися. Саме у цьому аспекті потрібно уважно ставитися до питання здоров'я та стресостійкості осіб, задіяних у організації перевезення продовольства.

Третій аспект більше стосується технічної сторони експлуатації транспортних засобів, які задіяні у постачанні продовольства до населених пунктів України. Саме у рамках цього аспекту важливого значення набувають питання

Напрямок 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

інтенсивності експлуатації транспортних засобів, рік їх виготовлення, технічна надійність, ремонтпридатність в умовах руху та виходу з ладу. При організації управління забезпечення продовольством потрібно серйозно ставитися до проблем, пов'язаних із технічною експлуатацією автомобільного транспорту.

Таким чином, забезпечення завдань безпеки під час постачання продовольства населенню має комплексний характер, який включає взаємодію органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадян. Продовольча безпека України серйозно залежить від функціонування транспортної системи держави і у першу чергу від експлуатації автомобільного транспорту. При організації управлінських, логістичних дій, направлених на забезпечення населення продовольством у зонах бойових дій, потрібно враховувати безпеку інфраструктури, безпеку осіб, задіяних у перевезенні вантажів, та безпечну експлуатацію автомобільного транспорту.

Список використаних джерел:

1. Протимінна діяльність / Міжрегіональний центр гуманітарного розмінування та швидкого реагування ДСНС URL: https://mcgr.dsns.gov.ua/?page_id=11589
2. На Сумщині заборонено ходити до лісу / The Sumy Post. Сумські новини. URL: <https://sumypost.com/sumynews/suspilstvo/na-sumshhyni-zaboroneno-hodyty-do-lisu>.
3. Серєда В. В., Назар Ю. С., Костовська К. М. Адміністративне право України (у схемах та коментарях): навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 300 с.

Македон Галина

к.е.н., доцент

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ЕКСПОРТ ЗЕРНА: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Україна в даний час є одним із світових лідерів з експорту сільськогосподарської продукції, а сільськогосподарська галузь – це одна з провідних галузей економіки України, яка є найпривабливішою для інвестицій. Завдяки сприятливому клімату та географічному положенню, унікальним природним ресурсам, великим площам родючої ріллі та високому бонітету ґрунтів Україна має гарні позиції для отримання статусу світового лідера сільськогосподарського виробництва.

Впродовж останніх 30 років квота української агропродовольчої продукції на глобальному ринку постійно зростала, досягнувши рекордних показників у 2021 р. Має місце залежність багатьох країн від експорту українського зерна пшениці і кукурудзи. Якщо говорити про критичну залежність, то вона сформувалася у глобальному сегменті соняшnikової олії. Наразі частка українських рослинних олій в структурі глобального експорту відповідної продукції в цілому становить 7,5%, проте в сегменті соняшnikової олії у 2021/22 маркетинговому році цей показник досяг 47,2%. При чому знайти заміну українській продукції в короткостроковій перспективі не видається можливим оскільки частка України в структурі її глобального виробництва становить

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

30,6%. На частку РФ, яка знаходиться під санкціями та має суттєві труднощі із просуванням своєї продукції на глобальний ринок, припадає 30% глобального експорту соняшникової олії та 28% виробництва. В сукупності це призвело до різкого зростання її світової ціни – з 1700 до 2250 дол. \$ за 1 т [5].

На частку України і РФ припадає 43% світового експорту пшениці і кормового зерна. Транспортні комунікації в Чорному морі знаходяться в зоні бойових дій, що, по суті, унеможлиблює їх використання – після того, як росіянами було потоплено та захоплено кілька цивільних суден, іноземні судноплавні компанії та страхові агентства, враховуючи існуючі ризики, встановлюють таку плату за свої послуги, яка робить нерентабельним їх використання. Росія, як країна-агресор, перебуває під санкціями, що суттєво ускладнює рух її зернової продукції на глобальний ринок. В сукупності це зумовило різке зростання світових цін на пшеницю і кукурудзу. Наприклад, в ЄС котирування зросли на безпрецедентні 150 доларів за тонну через очікування оновленого та сильного попиту з Близького Сходу та Північної Африки. Найбільше зросли ціни в США – до 162 доларів за тонну, що також враховує суху погоду в Канзасі, Оклахомі та Техасі, яка викликала занепокоєння щодо стану врожаю озимої пшениці. Згідно з даними Міжнародної зернової ради (IGC) за останніх 20 років, ціна кукурудзи вперше для найбільшого її експортера (США) досягла 350 доларів за тонну. На початку березня ставки для всіх основних експортерів були рекордними. Наприклад, ціни на українську кукурудзу зросли на 56 доларів, досягнувши 340 дол. за тонну [2–4].

Отже, світовий продовольчий ринок відреагував на початок російсько-української війни різким зростання цін основних видів агропродовольчої продукції. В зоні високих ризиків продовольчої кризи опинилися країни з низьким рівнем доходів. Населення більшості таких країн має досвід тимчасового або хронічного голоду. Наприклад:

- у Єгипті понад 32,5% громадян живуть за межею бідності, що робить недоїдання та голод в Єгипті актуальною проблемою;

- у Ємені рівень недоїдання серед жінок і дітей залишається одним з найвищих у світі: 1,2 мільйона вагітних або жінок, які годують груддю, і 2,3 мільйона дітей віком до 5 років потребують лікування від гострого недоїдання;

- в Індонезії 14,3 відсотка населення живуть за межею бідності, а 19,4 мільйона людей не можуть задовольнити свої харчові потреби;

- у Бангладеш 40 мільйонів людей залишаються без продовольства, а 11 мільйонів страждають від гострого голоду;

- в Ефіопії 5,9 млн. осіб страждають від гострої нестачі продуктів харчування;

- у Лівані 22% домогосподарств відчують нестачу продовольства;

- у Пакистані 20,5% населення недоїдають, 44% дітей до 5 років відстають у розвитку [6].

Напрямок 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

Майже усі країни, що наразі опинилися перед загрозою катастрофічного дефіциту продовольства, є покупцями української зернової продукції, причому Україна до останнього моменту була для них головним постачальником (рис. 1).

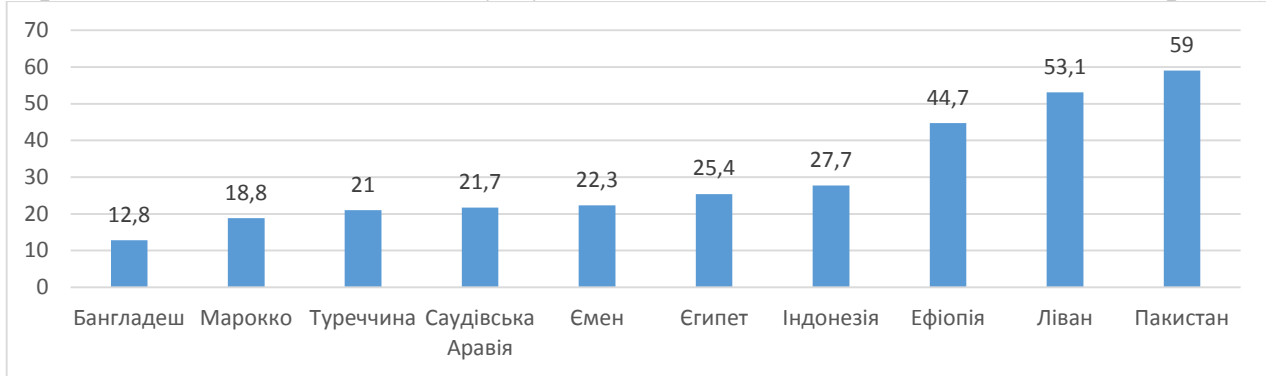

Рис. 1. Частка України в імпорті зерна пшениці окремих країн Азії та Африки, %

**Примітка: побудовано за даними [1, 2]*

Відновлення українського агропродовольчого експорту у попередніх обсягах можливе лише при умові припинення бойових дій, повернення контролю над усіма портами та розблокування азовського і чорноморського цивільного судноплавства. Можливості логістики транспортних комунікацій на суходолі є вкрай обмеженими. Наприклад, АТ «Укрзалізниця» пропонує експортерам перевантажувати зерно на 12 терміналах. Наразі найбільше вагонів сконцентрувалося на трьох прикордонних переходах – «Ізов» (шлях на Польщу), «Ужгород» (шлях на Словаччину) та «Чоп» (шлях на Словаччину). Разом з тим, пропускна спроможність усіх 12 терміналів, що розташовані на західному кордоні України, не перевищує 1 млн т зерна на місяць [4].

Попри небезпеку продовження військових дій є підстави для стриманого оптимізму стосовно внутрішнього продовольчого забезпечення України. Таке припущення ґрунтується на кількох фактах.

Перш за все, в країні сформовано продовольчі резерви на тривалий період. За заявою керівника офісу президента Шурми Р. в країні на складах і елеваторах сформовано запаси пшениці, кукурудзи, соняшникової олії, базових продуктів, яких має вистачити на 3–5 років [5].

Попри ведення бойових дій, в більшості областей України (у 20) розпочалися весняно-польові роботи в ході яких відбувається посів ранніх та пізніх зернових культур. За прогнозом експертів аналітичного агентства «АПК-Інформ» виробництво зернових і олійних культур у 2022 році в Україні попередньо оцінюється на рівні 53,3 млн тонн, що на 51% нижче за рекордний показник попереднього сезону. Урожай зернових цього року може бути найнижчим за останні 10 років, а олійних – за 15 років [1].

Згідно з прогнозами експертів компанії «Latifundist» за різними сценаріями виробництва, в 2022 році урожай зернових та зернобобових культур становитиме

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

від 55,1 до 70,5 млн тонн, технічних культур від 23 до 28 млн тонн [3]. Цього цілком достатньо для повного забезпечення внутрішніх потреб у відповідному продовольстві. Наприклад, в 2020 р. внутрішнє споживання зерна склало 20082 тис. тонн, в тому числі:

- витрати на корми – 10343 тис. тонн;
- витрати на посів – 2247 тис. тонн;
- втрати – 1073 тис. тонн;
- переробка на нехарчові цілі – 1040 тис. тонн;
- фонд споживання – 5379 тис. тонн [2].

Враховуючи вимушене різке скорочення обсягів експорту української зернової продукції, можна очікувати збільшення її спрямування на внутрішні потреби, зокрема на годівлю худоби. Це дозволяє припустити ймовірність збільшення обсягів виробництва м'яса у областях, на території яких не відбувається бойових дій.

Список використаних джерел

1. OECD-FAO Agricultural Outlook 2021-2030. URL: <https://stats.oecd.org/>
2. Oilseeds: World Markets and Trade. URL: <https://apps.fas.usda.gov/psdonline/circulars/oilseeds.pdf>
3. Київська школа економіки. Вторгнення Росії в Україну загрожує голодом сотням мільйонів людей у всьому світі. Всеукраїнська аграрна рада. 05.03.2022. URL: <https://uacouncil.org/uk/post/vtorgnennarosii-v-ukrainu-zagrozue-golodom-sotnam-miljoniv-ludej-u-vsomu-sviti-kse>
4. Livestock and Poultry: World Markets and Trade. URL:
5. https://apps.fas.usda.gov/psdonline/circulars/livestock_poultry.pdf
6. Укрзалізниця. Відвантажувати зерно на експорт можна на 12 терміналах. UKRAGROCONSULT.30.09.2022. URL: <https://ukragroconsult.com/news/vidvantazhuvaty-zerno-na-eksport-mozhna-na-12-terminalahukrzaliznyczya/>

Stadnyk Victoriya

Ph.D., Senior Lecturer, associate professor

Separate division of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine «Nizhyn Agrotechnical Institute»

**ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE
THROUGH THE REALIZATION OF ITS INTERESTS**

The economic security of an enterprise is a complex concept and is connected not so much with the internal state of the enterprise itself, but with the influence of the external environment, with its subjects, with which the enterprise interacts. In this regard, it can be more precisely stated that the economic security of the enterprise reflects the harmony and balance of the interests of the enterprise and the interests of the subjects of the external environment. From these positions, the economic security of the enterprise can be considered as a practical implementation of the provisions of the theory of resource interdependence, according to which, in its activities, the enterprise must take into account not only its own, but also the various interests of its

Напряв 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

partners, the range of which can be very wide. It is from the point of view of the coordination of the interests of the enterprise and the subjects of the external environment interacting with it that it is intended to study the concept of economic security [1. p, 31].

We would like to remind you that the economic security of an enterprise is such a state of an economic entity in which, with the most effective use of available resources, it achieves prevention, mitigation or protection from existing dangers and threats or other unforeseen circumstances and mainly achieves business goals in conditions of competition and economic risk [2. p, 17].

It is proposed to consider the economic security of the enterprise as a measure of harmonization in time and space of the economic interests of the enterprise with the interests of the entities of the external environment connected with it, operating outside the enterprise. This understanding of the economic security of the enterprise does not contradict the attempts to define this concept, because, like all these attempts, it is based on the recognition of a significant, if not more, determining influence of the external environment on the enterprise's activities.

As a positive influence of the external environment, it is worth considering technical and management innovations that affect the activity of the entire enterprise [1. p, 32].

The negative influence of the external environment on the enterprise can be considered negative trends in the stock market, imperfect state policy regarding the development of the industry, lack of state support and protection of producers, trends in the development of competition; force majeure circumstances, i.e. natural disasters, coincidence of objective circumstances, strikes, military conflicts, embargoes, etc. [4. p, 40].

From our point of view, it is advisable to consider the management of economic security as an integral component of enterprise management mechanisms aimed at countering both positive and negative external threats. Therefore, insufficient attention of the owners (managers) of the enterprise to the issues of its economic security is often the main cause of the crisis.

The enterprise can accept these innovations for implementation, or it can ignore them, but the need to consider the innovation is dictated by objective reasons. As a result of innovative processes, new methods and means of production appear. This objectively determines the need for active intervention of enterprises and innovative processes of critical analysis of possible means and methods of manufacturing the same type of products.

The need to take into account the innovations that appear in the field of production organization and management is due to at least two reasons, namely the possibility: to reduce production costs, thereby increasing profits and gaining competitive advantages in the market; expand the occupied market segment or access to new sales markets. As a result, this should lead to an increase in the company's profit,

strengthening of its competitive position on the market and an increase in the level of economic security.

Among the subjects of the external environment, it is worth highlighting first of all the state, which, as it was shown, exerts the most significant influence on the activity of the enterprise, regulating almost all aspects of its activity in various forms. Each enterprise interacts with consumers of its products, as well as with suppliers of necessary resources. The composition of market infrastructure subjects is largely determined by the type of enterprise, its organizational and legal form.

The interaction of the enterprise with the subjects of the external environment is carried out in the market environment, that is, through the implementation of functional types of activities in the external environment, which primarily allow the implementation of production activities and exchange operations between the enterprise and other subjects of the external environment.

I would like to emphasize that according to O. A. Grunin and S.O. Hrunin subjects of enterprise security are those persons, divisions, services, bodies, departments, institutions that are directly engaged in ensuring business security. Taking into account the multifaceted nature of enterprise security activities, it is not enough to cover its provision with the help of one or two bodies. Therefore, many bodies are included in the security subjects of the enterprise.

The formation of the security system and, above all, the creation of its bodies (entities) depends on the external environment of the enterprise, the size of the enterprise, its economic, financial, production-technical, informational, intellectual, professional, organizational and other capabilities [3. p, 152.].

So, with regard to the interaction of the external environment, it can be direct and indirect.

Direct interaction means direct contacts of the enterprise with the subjects of the external environment, carried out temporarily or permanently, on a documentary or informational basis, the results of which directly affect the profit of the enterprise. Such entities of the external environment include organizations related to the enterprise due to the goals of their activities and the tasks performed to achieve them, suppliers of resources and consumers of products, organizations of commodity and financial markets, state bodies and local self-government bodies. Indirect interaction does not allow the enterprise to have direct contacts with the subjects of the external environment, whose activity, without having a direct impact on the operational activity of the enterprise, determines strategically important decisions made by its manager.

The formation of the security system and, above all, the creation of its bodies (entities) depends on the external environment of the enterprise, the size of the enterprise, its economic, financial, production-technical, informational, intellectual, professional, organizational and other capabilities [3. p, 152.].

So, with regard to the interaction of the external environment, it can be direct and indirect.

Напря́м 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

The importance of the indirect interaction of the enterprise with the subjects of the external environment is increasing sharply in connection with the growth of the entire complex system of social relations, which is the environment of management.

As a result of the large number of external entities with which the enterprise directly or indirectly interacts, the interests of the enterprise are very diverse, and each enterprise is characterized by a set of interests unique to it, which in a certain way correlate with each other, have different statuses and belong to different entities. The interests of the enterprise are not only diverse, but also extremely mobile, which is due to the development of the enterprise itself and constant changes in the external environment. In this regard, it can be argued that the interests of the enterprise are not permanent, they change over time.

The main interests of enterprises include: economic, social, ecological, political, natural, compulsory, global, priority, secondary, current, strategic, branch, regional, functional.

The above examples of interests affect the results of its activity, the amount of profit, however, it is quite difficult to give them a quantitative interpretation, that is, it is practically impossible to describe the results of the enterprise's activity when satisfying such interests with the help of existing or newly developed economic indicators.

Thus, studies show that the interests of the enterprise are very diverse, as they cover all aspects of its activities.

List of sources used:

1. G. A. Pasternak-Taranushenko. Economic security of the state. Methodology of provision: Monograph. - K.: Kyiv Economic Institute of Management, 2003. - 320 cc
2. Gerasimchuk Z. V. Economic security of the region: monograph / Z. V. Gerasimchuk, N. S. Vavdiyuk. – Lutsk: Nadstyrya, 2016. – 244 cc.
3. Donets L. I., Vashchenko N. V. Economic security of the enterprise: Teaching. manual. – K.: Center for Educational Literature, 2018. – 240 p.
4. Eco-environment and modernity. In 8 t. / S. I. Dorohuntsov, M. A. Khvesyuk, L. M. Gorbach, P. P. Pastushenko – T. 8. Natural and technogenic safety: Monograph. – K. : Condor, 2018. – 576 p.
5. Lyashenko O. M., Pleskach B. V., Bantu V. K. Economic security and national competitiveness in the context of globalization. – M. : Economic sciences, 2012. – 113 p.
6. Muntian V. I. Theoretical foundations of economic security. – Electronic resource: National Institute of Ukrainian-Russian Relations: <http://www.niurr.gov.ua>.
7. Official website of the State Statistics Committee of Ukraine. – Access mode : www.ukrstat.gov.ua
8. Official website of the Main Department of Statistics in Chernihiv region. – Access mode : chernigivstat.gov.ua

Царук Наталія
к. е. н, доцент

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

В умовах ринкової економіки комерційний успіх будь-якого підприємства залежить від правильно обраної стратегії і тактики ціноутворення на товари та послуги.

Протягом довгих років багатьох економістів хвилював процес формування цінової політики. Пилип Котлер, К. Макконелл, Брю, Менкью, Ансофф І., та інші економісти присвячували книги вирішенню даної проблеми, але на сьогоднішній день не вдалося визначити найкращий підхід до вирішення проблеми, так як ситуація на ринку постійно змінюється і вимагає від підприємців варіювати факторами, котрі впливають на ціну.

Власне, цінова політика підприємства - це комплекс заходів, до яких відноситься формування ціни, знижок, умов оплати за товар, реалізація цінової політики, яка направлена на задоволення потреб споживачів і отримання підприємством прибутку, а також вирішення стратегічних завдань підприємства.

Система ціноутворення - складний і динамічний багатофакторний процес, здатний підтримувати конкурентоспроможність підприємства, забезпечувати його платоспроможність та стійкість. В свою чергу ціна - це кількість грошей, за яку продавець згоден продати, а покупець - купити одиницю товару.

Актуальність розгляду даної проблеми обумовлена тим, що при недостатньо правильно сформованій ціновій політиці підприємство не зможе досягти намічених цілей, тому цьому питанню необхідно приділяти особливу увагу.

Основні фактори, що впливають на ціноутворення з боку інтересів покупців - це обсяг попиту та споживацькі очікування, а з боку інтересів продавців - витрати та очікуваний прибуток.

Процес ціноутворення на підприємстві повинен починатися з визначення цілей продажу даного товару. Зазвичай цілей у підприємства декілька, при чому їх реалізація можлива в короткостроковій, середньо- та довгостроковій перспективі. Слід також відзначити, що рівень цін по-різному впливає на цільові параметри діяльності - розмір прибутку, обсяг обороту, долю ринку, конкурентне положення на ринку. Основними цілями підприємницької діяльності, досягненню яких має слугувати ціноутворення, є наступні:

- 1) забезпечення сталого функціонування підприємства - в умовах активної конкуренції, а також у випадку зміни споживчих смаків, коли і виникає ризик надмірного розміру пропозиції, що спонукає підприємство знижувати ціни до рівня покриття витрат, а отримання прибутку не стає пріоритетним завданням. Але дана ситуація може розглядатися тільки в короткостроковому періоді;

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

- 2) максимізація прибутку в короткостроковому періоді - розглядається, як певна ціль, коли підприємство намагається з найбільшою користю використати кон'юктуру ринку, а також у разі невизначеності умов діяльності підприємства в майбутньому;
- 3) максимізація обороту в короткостроковому періоді - реалізується шляхом включення відсотку комісійних на збут продукції;
- 4) утримання ринку - зберігання існуючого положення або сприятливих умов діяльності на ринку. Підприємство відстежує ситуацію на ринку (виробництво нових товарів, вивчення поведінки конкурентів на ринку), намагаючись уникнути значного зростання чи зниження цін.

Крім того важливо зменшувати витрати виробництва для формування запасу фінансової стійкості за несприятливої ситуації на ринку;

- 5) формування довгострокової стратегії підприємства за показником частки ринку, тобто досягнення лідерства на ньому. У цьому випадку доцільним є встановлення ціни, нижчої ніж в конкурентів, що дозволяє збільшувати частку ринку. Вважається, що зростання збуту сприяє зростанню прибутку за рахунок реалізації і зниженню витрат на одиницю продукції [2];
- б) покращення якісних характеристик підприємства - ціль, яка притаманна більшості підприємств. Додаткові витрати на забезпечення якості продукції підприємства пов'язані з проведенням науково-дослідницьких і конструкторських робіт, рекламних заходів, тому ціни на товари таких підприємств вищі, ніж у конкурентів. Для здійснення такої політики суб'єкт повинен мати стабільне фінансове положення, репутацію виробника якісних товарів та попит на дану продукцію.

Зазначені цілі цінової політики пов'язані між собою. Досягнення максимізації прибутку в короткостроковій перспективі може призвести до збитків у майбутньому. Досягнення цілей відбувається в різних періодах, але всі вони повинні сприяти довгостроковій максимізації прибутку.

Процес ціноутворення на промислових підприємствах в умовах сучасного ринку є складним та багатофакторним процесом [2]. Рішення, які приймаються суб'єктами господарювання в сфері ціноутворення, повинні враховувати весь спектр наведених особливостей даного процесу, узгоджуватися з загальною політикою компанії та забезпечувати досягнення мети її діяльності.

В сучасних умовах господарювання ціна, що встановлюється виробниками, має відповідати двом важливим критеріям. Перший - ціна, яка встановлюється на ринку має приносити прибуток, тобто покривати всі витрати, відображати позитивний фінансовий результат для підприємства, що відображається в бухгалтерському обліку. Отриманий результат має забезпечити ефективне функціонування та розвиток суб'єкта господарювання. По-друге, ціна повина задовольняти споживача, а точніше його платоспроможність, крім того смаки, вподобання, якісні характеристики. Таким чином, повинно бути

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

оптимальне співвідношення між споживчою вартістю товару, послуги чи роботи та їх ціною.

Існують різні методи ціноутворення, які групуються у дві групи: витратні методи та маркетингові. При витратних (бухгалтерських) методах ціна встановлюється на основі додавання до виробничої собівартості інших витрат. А при маркетингових (ринкових) - відштовхуються від ціни і в залежності від її величини, формують собівартість. Найбільш широко в світовій практиці використовують наступні методи формування ціни:

- на основі визначення повних витрат;
- на основі визначення змінних витрат;
- на основі аналізу графіка беззбитковості і забезпечення цільового прибутку;
- на основі цінності товару для покупця;
- на основі рівня поточних цін.

Історично витратний підхід до ціноутворення є найпоширенішим і, на перший погляд, найнадійнішим. Основою методу слугує така реальна категорія, як витрати фірми на виробництво і збут товарів або витрати, підтверджені документами бухгалтерії. Авторитетність цього підходу підтримується й економічною теорією, що розглядає ціноутворення як засіб забезпечення повного відшкодування витрат і одержання планового прибутку.

На сьогодні в Україні наявне усвідомлення важливого значення ціноутворення, що є одним із чинників впливу на ефективність діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, саме тому даному питанню приділяється багато уваги як у науковій літературі, так і в практиці управління підприємством. Як основні чинники ціноутворення розглядаються результати дослідження ринку, що враховують при встановленні ціни мотивацію споживачів щодо придбання тих чи інших товарів, а також витрати на виробництво, продаж товарів (робіт, послуг). Значну частку займає дослідження такої складової ціноутворення як планування ціни.

Планування ціни включає в себе плановий розрахунок витрат підприємства та його прибутку. Проблемою на цьому етапі є те, що на більшості вітчизняних підприємств планування носить формальний характер. Основною причиною цього є використання застарілої нормативної бази. Нормативна база є основою планування і являє собою сукупність норм і нормативів витрат трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів підприємства. Основними критеріями якості норм і нормативів є їх прогресивність та економічність, які є взаємозалежними. Для ефективного планування необхідно створення прогресивної нормативної бази.

Важливий регулюючий чинник ціноутворення - державна політика, яка впливає на встановлення ціни продукції. Дана політика полягає в тому, щоб держава контролювала ріст цін та запобігала надмірному відсотку надбавки, що впливає на прибутковість виробників. Але при цьому держава повинна захищати

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

вітчизняних товаровиробників, створюючи такі умови праці, які б призвели до безбитковості підприємств, надавати їм пільги по відношенню до закордонних, які транспортують дешевшу продукцію. В такому випадку слід піднімати мито та інші транспортні збори на товари, які в достатній кількості виготовляються вітчизняними виробниками, звичайно, в розумних межах, щоб захистити українські підприємства, та сприяти стимулюванню державних товаровиробників.

У країнах з ринковою економікою ціни є об'єктом постійної уваги і регулювання зі сторони держави. Державний вплив на ціни та тарифи в економічно розвинутих країнах здійснюється переважно неадміністративними ринковими методами. Це - квотування, ліцензування, внутрішньо- та зовнішньоторгівельні обмеження. У кризові періоди - це єдиноючий метод і спосіб стабілізації економічної ситуації, що періодично і регулярно підтверджується, зокрема, вітчизняним досвідом [1]. В Україні потрібно запозичувати досвід розвинутих країн Західної Європи, які постійно проводять політику підтримки цін і доходів товаровиробників відстаючих галузей.

Отже, можна зробити висновки, що питання цінової політики є найважливішим елементом комплексу маркетингу; від ефективності цінової політики прямо залежать результати діяльності підприємства. Проблема ціноутворення займає ключове місце в системі ринкових стосунків. На даний момент в Україні широко розвинена підприємницька діяльність, а з цим пов'язана сильна конкуренція майже у всіх галузях. Тому кожне підприємство для підвищення своєї конкурентоспроможності на ринку повинно вжити заходів для покращення цінової політики. Вдала цінова політика на підприємстві допоможе завоювати лідуєчі позиції на ринку та отримати прибуток.

Список використаних джерел:

1. Аналіз системи державного регулювання ціноутворення в Україні та країнах Європейського союзу /Чукурна О.П. - Наука й економіка. - 2019. - Вип. 3. - С. 227235.
2. Планування на підприємстві/ Горемикін В. А. - М.: Філін, 2018. -328с.

Олександр Чужба
студент факультету агротехнологій та економіки
Стадник Вікторія
к.е.н., доцент кафедри менеджменту та аграрної економіки
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Функціонування малого бізнесу в умовах кризового стану економіки України є надзвичайно гострою проблемою. У зв'язку з наявністю низки нерозв'язаних проблем, серед яких складна політична ситуація, суперечливе та неоднозначне законодавство, високе податкове навантаження та, як наслідок, значна тінізація економіки, питання

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

про те, чи існує можливість для розвитку та ефективного функціонування малого бізнесу в Україні, набуває достатньої актуальності.

Перші спроби теоретичного осмислення підприємництва почалися у XVII ст. Вагомий внесок у дослідження підприємництва зробили відомі західні вчені А. Сміт, Д. Рікардо, А. Маршал. Поміж сучасних вітчизняних досліджень, які займаються питаннями малого бізнесу, необхідно відзначити О. Барановського, Л. Воротіну, Д. Єханурова, Л. Хмелевську, З. Варналія, В. Гейця, В. Полікова, С. Мочерного.

Є дослідження сутності та розгляд перспектив та подолання перешкод розвитку малих підприємств в Україні.

Світовий досвід свідчить, що основною рушійною силою економіки є саме мале підприємництво, оскільки сприяє недопущенню монополізації на ринках послуг та торгівлі, а також відіграє важливу роль у закріпленні ринкових відносин як найбільш масової форми, яка швидко реагує на кон'юнктуру ринку.

Проте, в сучасних умовах господарювання за нестійкої економічної, політичної ситуації, фінансової кризи діяльність малих підприємств гальмується наявністю суттєвих проблем і перешкод у даній сфері, що призводить до уповільненості та диспропорційності їх розвитку.

Мале підприємництво являє собою самостійну, систематичну, ініціативну господарську діяльність малих підприємств та громадян-підприємців (фізичних осіб), яка проводиться на власний ризик з метою отримання прибутку.

Згідно чинного законодавства, малими визнаються ті суб'єкти господарювання, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний фінансовий рік не перевищує п'ятдесяти осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції за цей період становить не більше суми, еквівалентної п'ятистам тисячам євро за середньорічним курсом Національного банку України щодо гривні [1]. 50-60% валового продукту, вироблюваного в західних країнах, та приблизно 70% зайнятого населення за кордоном припадає саме на малі підприємства. В Україні цей показник складає лише 10%.

Від розвитку малого бізнесу залежить створення конкурентоспроможного внутрішнього ринку товарів і послуг.

Дослідники сектора малого бізнесу розділяють підприємства у цій сфері на дві головні групи:

- перша група: підприємства, які прямо або опосередковано пов'язані з великим бізнесом, тобто, будучи юридично самостійними одиницями, вони працюють на контрактній основі з великими підприємствами, виконуючи субпідрядні роботи.
- друга група: економічно і юридично самостійні підприємства, які безпосередньо конкурують з великим бізнесом та між собою на ринку.

Малий бізнес відрізняється не тільки розміром форм господарювання. Він, як відзначає Г. Франовська, являє собою самостійний суб'єкт ринкової економіки, соціально-економічний інститут, якому властива, специфіка

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

національних традицій і норм поведінки, психологічного укладу індивідуумів, які здійснюють підприємницьку діяльність, підвищений ступінь ризику, інноваційності, ініціативності” [1, с. 17]. Критерії виділення малих підприємств встановлюються формально і суб’єктивно, у рамках державної політики не релевантно враховуються його сутнісні особливості. Такі особливості важливі, тому що найчастіше саме через них і виникають малі підприємства, коли перевага саме такої форми господарювання є очевидною.

Переваги малого бізнесу потрібно розглядати: по-перше, з урахуванням сфери діяльності малих підприємств, яка досить широка, охоплює сферу виробництва і сферу послуг; по-друге, оцінюючи недоліки і слабкі місця малих форм господарювання, які породжують об’єктивні обмеження і змушують більш повно використовувати природні переваги

Згідно з Національною програмою сприяння розвитку малих підприємств в Україні, основними чинниками, які перешкоджають розвитку малого бізнесу, є: - відсутність чітко сформульованої в системі правових актів державної політики у сфері підтримки малого підприємництва; - збільшення адміністративних бар’єрів (реєстрація, ліцензування, сертифікація, системи контролю і дозвільної практики, регулювання орендних відносин тощо); - відсутність реальних та дієвих механізмів фінансово-кредитної підтримки; - надмірний податковий тиск і обтяжлива система звітності; - невпевненість підприємців у стабільності умов ведення бізнесу; - надмірне втручання органів державної влади в діяльність суб’єктів господарювання [2].

Підсумовуючи все вищенаведене, можна сказати, що необхідність розвитку малого підприємництва в широкому масштабі в ринковій економіці зумовлюється низкою обставин:

1. Малі підприємства мають об’єктивні переваги, які за певних передумов і сприятливих умов, що формують середовище їхнього функціонування, дадуть їм змогу стати повноправними учасниками господарського життя в країні, найважливішим чинником підвищення ефективності економіки, виходуї з кризи. Практика підтверджує цей висновок: мале підприємництво – елемент економіки, що зростає.

2. Малий бізнес є структурним елементом, яке створює конкурентне середовище, умовою створення необхідної для ринку атмосфери конкуренції. Різноманіття форм підприємств, що швидко виникають і зникають, дає змогу миттєво реагувати на будь-які зміни ринкової кон’юнктури.

Список використаних джерел:

1. Белебеха І.О. Управління розвитком сільських територій на регіональному рівні / І.О. Белебеха, В.В. Бакум // Економіка АПК. - 2006. - № 11. – С. 118
2. Біловодська О.А. Інноваційна політика держави в контексті світового досвіду / О.А. Біловодська // Вісник СНАУ. Серія «Економіка та менеджмент». – 2002. - № 3-4. – С. 28
3. Володін С.А. Наукові основи інноваційного провайдингу на прикладі наукоємної сфери АПК / С.А. Володін. - К. : Дія, 2016. – 112 с. 4. Гаман М.В. Державне управління інноваціями: Україна та зарубіжний досвід./ Микола Васильович Гаман. – К. : Вікторія, 2016. – 311с.
5. Гриник І.В. Підвищення ефективності діяльності центрів наукового забезпечення АПВ / І.В. Гриник // Вісник аграрної науки. – 2006. - № 12. – С. 106-109.
6. Дацій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України/ Олександр Іванович Дацій. – К. : ННЦ "Інститут аграрної економіки", 2014. – 428с.

*Шукіна Анастасія,
студентка 3 курсу спеціальності «Менеджмент»
факультету агротехнологій та економіки*

*Дворник Інна,
к.е.н., доцент
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»*

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ І ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ

Бюджетний дефіцит - це перевищення видаткової частини бюджету над доходною, що свідчить про незбалансованість бюджету, а це, в свою чергу – нестача бюджетних коштів для фінансування потреб держави у плановому році.

На основі аналізу праць вітчизняних і зарубіжних авторів було встановлено, що на рівень бюджетного дефіциту можуть впливати такі фактори: податкові надходження, поточні державні витрати, обсяг ВВП та державний борг.

Проаналізовано зростаючий рівень бюджетного дефіциту України протягом 2018-2022 років (рис. 1).

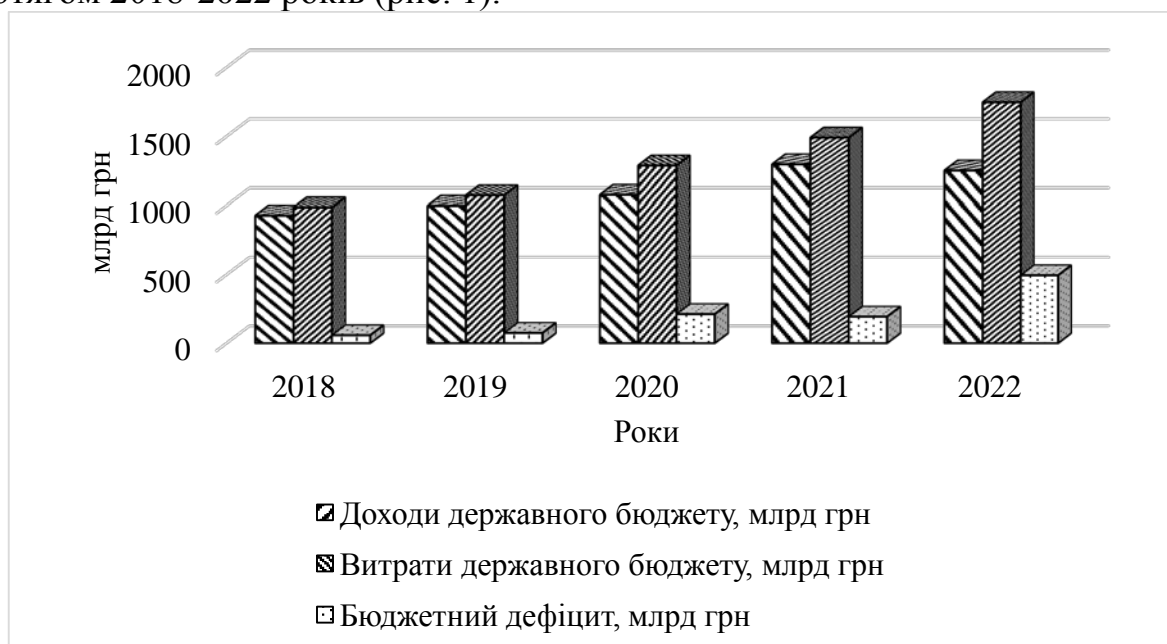

Рис. 1. Динаміка бюджетного дефіциту протягом 2018-2022 років, млрд грн

Державний борг – це сукупні боргові зобов'язання держави перед усіма кредиторами (юридичними та фізичними особами, іноземними державами, міжнародними організаціями, тощо).

Державний борг складається із заборгованості центрального уряду, регіональних та місцевих органів влади, а також боргів усіх корпорацій з державною участю, пропорційно частці держави в їх капіталі.

Метою дослідження є проаналізувати дані державного боргу України, визначити розмір її бюджетного дефіциту і внести пропозиції щодо поліпшення державного бюджету.

Напрямок 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

На рис. 2 проаналізовано динаміку державного та гарантованого державою боргу протягом 2009-2022 років.

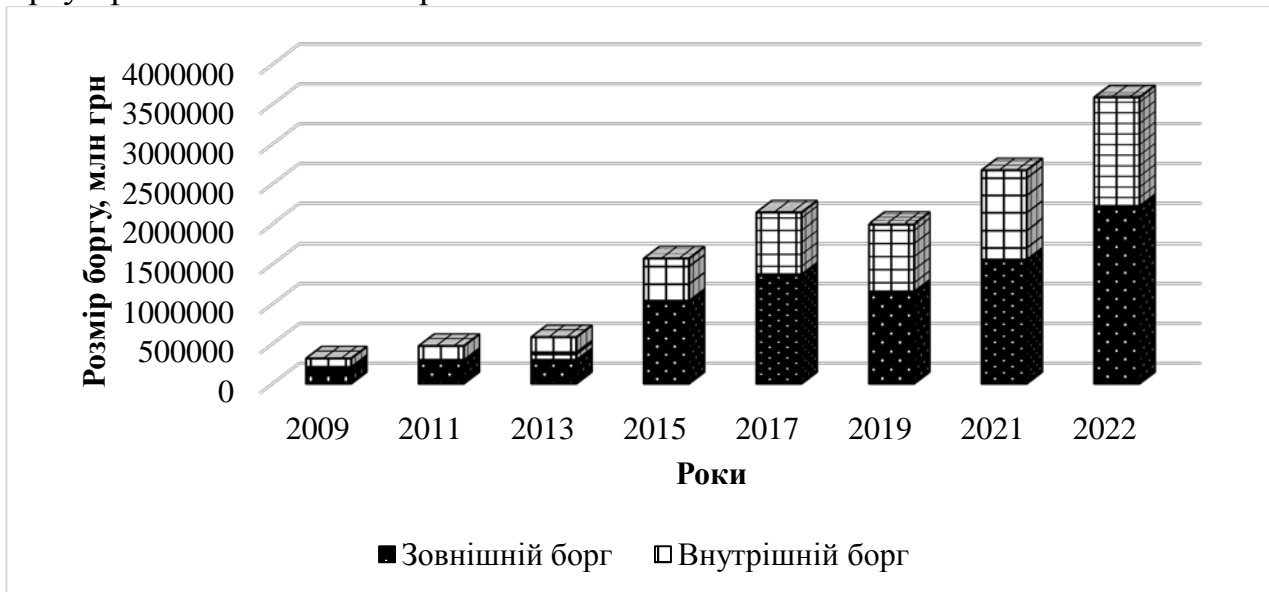

Рис. 2. Динаміка державного та гарантованого державою боргу протягом 2009-2022 років, млн грн

Проаналізувавши офіційні дані щодо державного боргу України, визначено, що протягом 10 років, а саме з 2009 по 2022 рік борг збільшується як зовнішній, так і внутрішній, за виключенням 2019 року. Зазначимо, що зовнішній борг є заборгованістю держави за залученими з-за кордону коштами у вигляді позик і кредитів іноземних банків та міжнародних фінансових установ, відсотками, що сплачуються по них, а також коштами, отриманими шляхом розміщення на міжнародних ринках державних цінних паперів; внутрішній – заборгованість держави власникам державних цінних паперів та іншим кредиторам.

Помітно, що у 2019 році зовнішній борг зменшився на 7,9%, але вже на наступний рік він продовжив рости і до сьогодні.

До основних чинників збільшення рівня державного боргу варто віднести:

- покриття бюджетного дефіциту державними запозиченнями;
- економічна криза;
- криза політичної системи;
- воєнні дії на території держави.

Наслідком неефективної боргової політики та практичною відсутністю боргової стратегії є спрямування значної частини державних запозичень на фінансування дефіциту державного бюджету в той момент, коли лише незначна частина орієнтована на реальний сектор економіки, підтримку стратегічних галузей та інноваційних проектів.

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

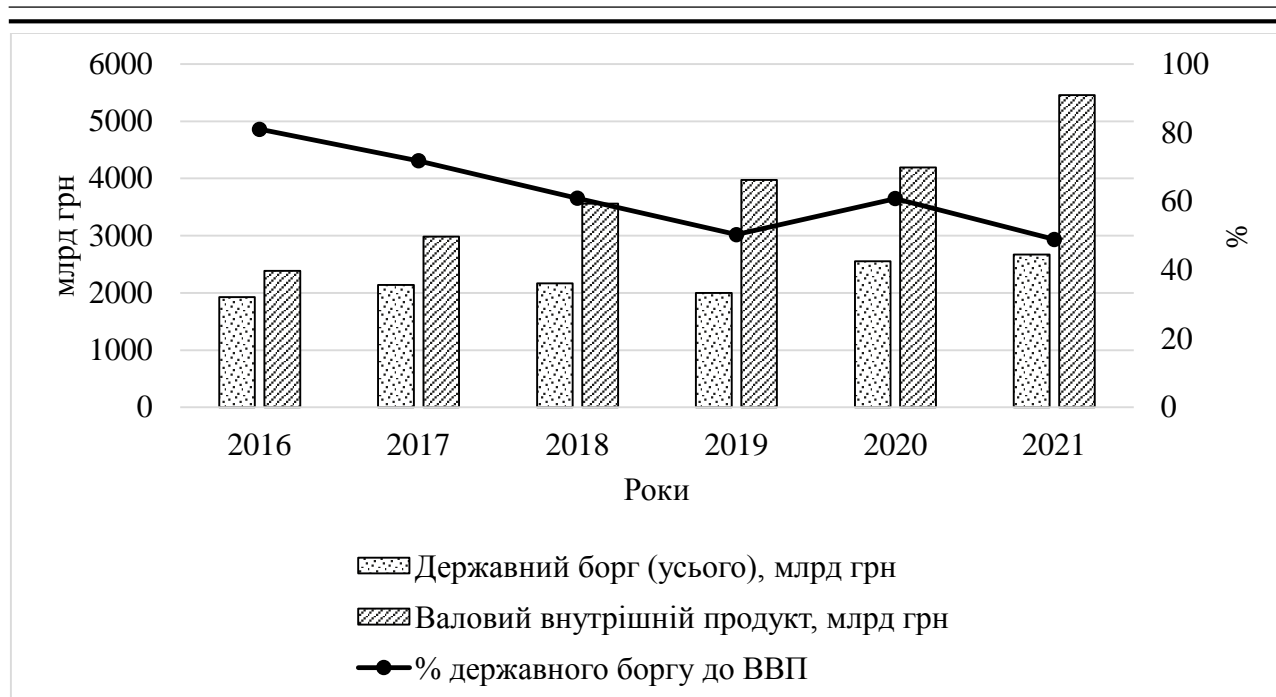

Рис. 3. Динаміка державного боргу та валового внутрішнього продукту України протягом 2016-2022 років

Мінекономіки з використанням непрямих методів розрахунку та інструментів моделювання на базі поведінкових показників економічних суб'єктів оцінює падіння ВВП. Загалом за підсумками перших трьох кварталів 2022 року падіння ВВП в Україні оцінюється на рівні 30%, у той час як розмір державного боргу за 9 місяців 2022 року становить 3587 млрд грн.

З метою зменшення рівня державного боргу та покращення управління ним пропонуємо такі заходи:

- перегляд напрямів фінансування державних запозичень;
- активна політика щодо забезпечення зростання ВВП: диверсифікація продукція, державне фінансування інноваційних проектів, збільшення кількості робочих місць, зменшення податкового тиску на стратегічних виробників тощо;
- проведення аналізу й оцінки ризиків, пов'язаних із державним боргом;
- удосконалення нормативно-правової бази з питань управління державним боргом

Отже, Україна на сьогодні перебуває у важкому економічному стані. Для покращення необхідно розробити стратегію, сформувавши ефективну систему управління боргом, яка буде забезпечувати економічну стабільність.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. URL: <https://www.minfin.gov.ua>
2. Сальникова Т.В. Державний борг України: оцінка та напрями підвищення ефективності управління. *Економічний вісник університету*. 2017. №2. С. 386–387

Щукіна Анастасія
студентка факультету агротехнологій та економіки
Стадник Вікторія
к.е.н., доцент кафедри менеджменту та аграрної економіки
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ

Досвід розвинутих країн показує, що важливий вплив на розвиток науки і в цілому на науково-технічний прогрес забезпечує держава, реалізуючи одну із функцій державного управління – проведення науково-технічної політики в сільськогосподарському виробництві [4, с. 65].

Основні теоретичні і методологічні положення, пов'язані з розкриттям сутності й змісту інноваційної діяльності, особливостями і закономірностями її прояву в сільськогосподарських підприємствах викладені в роботах В.І. Благодатного, В.О. Василенка, С.А. Володіна, О.І. Дація, О.В. Донця, В.О. Заготова, М.В. Зубця, С.М. Ілляшенка, М.І. Лобанова, П.М. Макаренка, М.Й. Маліка, Л.І. Михайлової, Ю.Н. Новікова, І.А. Павленка.

Головною ціллю держави є забезпечення економічного росту, основою якого повинна стати інноваційна політика спрямована на створення умов для освоєння нових і удосконалених існуючих технологій, організаційних, виробничих, організаційно-економічних заходів.

Для активізації інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств необхідно розробити чітку послідовну політику, яка повинна здійснюватися на основі:

- здійснення моніторингу інноваційної діяльності та інноваційних прогнозів основних напрямків освоєння науково-технічних досягнень в сільському господарстві на перспективу;
- впровадження інновацій, які підвищують ефективність виробництва і конкурентоздатність продукції;
- створення системи комплексної підтримки інноваційної діяльності;
- розвитку інфраструктури інноваційного процесу;
- інформаційно-консультаційного забезпечення інноваційної діяльності товаровиробників;
- підтримці і розвитку науково-технічного потенціалу;
- сприяння розвитку інноваційного підприємництва;
- активізація співробітництва на державному і міжнародному рівнях всіх зацікавлених сторін інноваційного процесу.

На сучасному етапі в рішенні важливих галузевих програм зростає значення державних і регіональних цільових програм. Необхідно створення державою інвестиційного фонду для фінансування наукових досліджень, здійснення державних цільових програм і важливих інноваційних проєктів.

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

Джерелами такого фонду могли б бути відрахування частини податку на додану вартість від реалізації сільськогосподарської продукції і мита на продукцію для сільського господарства [1, с.118].

Важливим напрямком формування системи інноваційного забезпечення сільського господарства є створення ринку інновацій.

Ринок інновацій – це система економічних відносин між споживачами (товаровиробниками) інноваційної продукції або інноваційних послуг і суб'єктами пропозицій (власниками інноваційної продукції, інформаційно–консультаційних і впроваджувальних послуг) з приводу їх виробництва, придбання і використання [2, с.28].

Суб'єктами ринку інновацій є виробники інноваційної продукції, інформаційні, консалтингові і інші формування які надають послуги по впровадженню. Сільськогосподарські підприємства різних організаційно-правових форм та форм власності, які є споживачами інноваційної продукції виступають в якості об'єкту ринку інновацій. Товаром на ринку інновацій є інноваційні продукція і інноваційна послуга (інформація, консультація, навчання) [5, с. 107].

Як товар інноваційні продукція може бути реалізована тільки при наявності на неї відповідного попиту. Інноваційна продукція повинна задовольняти потреби конкретного ринку, відповідати рівню сучасних потреб, бути доступною як за ціною так і за сприйняттям.

Ринок інновацій повинен виконувати наступні функції:

- забезпечення – задовольняє потреби учасників в реалізації і придбанні інноваційної продукції;
- регулювання – оптимально формує попит і пропозицію на інноваційну продукцію і інноваційні послуги, забезпечуючи їх раціональний розподіл між суб'єктами інноваційної діяльності і встановлюючи рівень цін на них;
- інформування – є посередником при розповсюдженні інформації між учасниками інноваційного процесу;
- стимулювання – сприяє створенню конкурентоспроможного інноваційного продукту, розширенню переліку інноваційних послуг і засобів їх здійснення.

Система інноваційного забезпечення сільськогосподарських підприємств передбачає поряд з функціонуючими науковими організаціями, які виробляють наукову продукцію наявність певної впроваджувальної ланки, в якості якої можуть виступати центри інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Вони можуть виконувати наступні функції: - моніторинг, збір закінчених наукових розробок для формування банку інформаційних ресурсів і підготовки прогнозно-аналітичної інформації;

- формування замовлень на науково-дослідні розробки;
- доведення науково-технічних розробок до стадії інноваційного продукту;

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

- координація впроваджувальної діяльності в сільському господарстві і реклама спрямована на використання інновацій в сільськогосподарському виробництві.

Важелом створення сприятливих економічних умов для підвищення інноваційної активності виробників та споживачів інновацій є податкова система. Задача держави – вибірково послабити податковий тиск по пріоритетним напрямкам інноваційної діяльності. Для формування ресурсної бази необхідно знижувати податки і надавати податкові пільги на розробку і практичну реалізацію науково – технічної продукції. Заходом стимулюючим науково-технічний прогрес може бути звільнення від податку на прибуток доходів, спрямованих на освоєння ресурсозберігаючих технологій, модернізацію виробництва, підвищення кваліфікації і навчання персоналу інноваційним прийомам господарювання.

В останній час особливе значення набуває економічне стимулювання інновацій в сільське господарство. Воно повинно охоплювати всі етапи інноваційного процесу: від зародження ідеї і проведення досліджень до освоєння його результатів виробництвом и отримання ефекту при задоволенні взаємного інтересу дослідників і сільськогосподарських товаровиробників. Для стимулювання технологічного і технічного розвитку сільського господарства, необхідно здійснювати субсидування організаціям розробникам інновацій на проектування і виготовлення дослідних зразків, сільськогосподарським товаровиробникам при придбанні нової техніки та обладнання - впродовж перших трьох років їх виробництва – у розмірі 25% ціни підприємства – виробника.

Враховуючі значення техніки у впровадженні передових технологій, необхідні субсидії, які будуть представляться для компенсації початкового лізингового внеску на придбання машин і обладнання вітчизняного виробництва для рослинництва та тваринництва за ставкою не нижче 15%, але не більше 70% вартості майна, яке купується за лізингом.

Таким чином до напрямків організаційно-економічного механізму функціонування системи інноваційного забезпечення сільськогосподарських підприємств належать державна підтримка, формування ринку інновацій, організація системи впровадження інновацій, створення економічних умов, інноваційно-кадровий менеджмент.

Формування системи інноваційного забезпечення сільськогосподарських підприємств і її організаційно-економічного механізму призведе до створення сприятливого інноваційного середовища, забезпечить перетворення наукових ідей і розробок в інноваційні продукти, впровадження цих продуктів в виробництво а також збереження та розвиток інноваційного потенціалу регіону.

Список використаних джерел:

1. Белебеха І.О. Управління розвитком сільських територій на регіональному рівні / І.О. Белебеха, В.В. Бакум // Економіка АПК. - 2006. - № 11. – С. 118

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

2. Біловодська О.А. Інноваційна політика держави в контексті світового досвіду / О.А. Біловодська // Вісник СНАУ. Серія «Економіка та менеджмент». – 2002. - № 3-4. – С. 28
3. Володін С.А. Наукові основи інноваційного провайдингу на прикладі наукоємної сфери АПК / С.А. Володін. - К. : Дія, 2016. – 112 с. 4. Гаман М.В. Державне управління інноваціями: Україна та зарубіжний досвід./ Микола Васильович Гаман. – К. : Вікторія, 2016. – 311с.
5. Гриник І.В. Підвищення ефективності діяльності центрів наукового забезпечення АПВ / І.В. Гриник // Вісник аграрної науки. – 2006. - № 12. – С. 106-109.
6. Дацій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України/ Олександр Іванович Дацій. – К. : ННЦ "Інститут аграрної економіки", 2014. – 428с.

НАПРЯМ 2

**Digital-агро: тренди та проблеми.
Біотехнологія в сучасному світі:
користь і ризики**

*Брюхачова Інна,
к.с.-г.н., старший викладач
кафедри технології виробництва
і переробки продукції тваринництва
ВП НУБІП України «Ніжинський агротехнічний інститут»*

ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБНИЦТВА КОЗИНОГО МОЛОКА В УКРАЇНІ

Тваринництво є одним із найважливіших сегментів агросектора України. У загальному обсязі валової продукції сільського господарства. У структурі виробництва продукції тваринництва домінує вирощування худоби та птиці, а також виробництво молока, особливо козиного.

В останнє десятиліття в Україні, як і в багатьох інших країнах, істотно зріс інтерес до молочних кізпопит на якісні та безпечні продукти харчування, а особливої популярності останнім часом набувають так звані органічні продукти. Спостерігається суттєва активність як малих, так і великих сільгосп підприємств у напрямку виробництва саме органічної високоцінної продукції, розпочалось формування інфраструктури органічного виробництва. Кажучи про органічне сільське господарство, мають на увазі систему, яка може включати в себе як виробничі технології, так і певну ідеологію.

При виробництві органічної продукції, окрім чіткого дотримання якості та умов годівлі корів в господарствах. пильно слідкують за чистотою на території ферми та в приміщеннях.

Продукція козівництва — це важливе джерело цінних харчових продуктів та сировини для різних галузей промисловості. В козиному молоці євідмінності , які дають козиному молоку особливе місце для використання в спеціальних цілях:

Формування продовольчої безпеки країни передбачає спроможність забезпечення населення необхідними якісними та безпечними продуктами харчування. Молоко кози є унікальним продуктом, адже в його складі досить багато корисних компонентів, У цьому продукті міститься велика кількість білка – казеїну, який є легко засвоюваним, що забезпечує надходження корисних компонентів в кишечник.

За вмістом вітамінів козяче молоко досить сильно перевершує коров'яче, що зазначається у протипоказання до цього продукту: надмірне його вживання може спричинити гіпервітаміноз. Порівняльна характеристика молочної продукції за кількістю вітамінів і мінералів. Козяче молоко характеризується корисними властивостями для організму, проте воно хоч і має досить низьку

Напрям 2
«Digital-агро: тренди та проблеми.
Біотехнологія в сучасному світі: користь і ризики»

калорійність – 70 Ккал на 100 мл, але відрізняється високими показниками жирності – до 5,4%, тому воно протипоказано людям з ожирінням.

Розглянутий продукт за рахунок такого багатого складу має цілющі властивості, тому використовується в якості лікарського засобу при різних захворюваннях. Рекомендується пити молоко кози при порушеннях роботи шлунка, у період застудних захворювань, при неврологічних патологіях і багатьох інших захворюваннях. Козине молоко має легше засвоюваний жир і білок, ніж той, що міститься у коров'ячому молоці, підвищений вміст легко засвоюваного білка важливий для дитячого харчування (людей і тварин), а також для харчування хворих.

Козине молоко має тенденцію до кращого перетравлення — це добре для лікування виразок. У слаборозвинених країнах, де мало споживання м'яса, козине молоко важливе як регулярне джерело білка, фосфору і кальцію, недоступних через нестачу корів. Козине молоко може успішно замінити коров'яче молоко в харчуванні тих людей, які мають алергію на коров'яче молоко [2].

Козине молоко під час доїння має низьку бактеріальну забрудненість (від 16 до 40 тис./мл). У разі зберігання молока протягом 7 годиннеохолодженим його бактеріальна забрудненість не перевищує 125-312 тис./мл, а молоко, охолоджене відразу після видоювання, добре зберігається протягом 20 год. і його бактеріальна забрудненість не перевищує 83 тис./мл

Козівництво має давню історію, сучасні здобутки і тенденції розвитку в культурі сільськогосподарського виробництва світу, що зумовлено значною цінністю продукції кіз, їх високими адаптивними властивостями та наявністю природно-економічних умов для розвитку галузі. Козяче молоко характеризується цілющими й бактерицидними властивостями і належить до дієтичних та лікувальних продуктів харчування. М'ясо кіз нагадує високоякісну баранину, а жир (лій) має лікувальну властивість. Шкури кіз після вичинки є неперевершеним матеріалом для модельного взуття, з них виготовляють високоякісні матеріали для галантерейної промисловості.

Кози переважають усіх сільськогосподарських тварин за пристосувальними властивостями, вони несприйнятливі до віспи, чуми, туберкульозу і трипаносомозу, стійкі проти корости, не хворіють на мастит. Продукція козівництва — це важливе джерело цінних харчових продуктів та сировини для різних галузей промисловості. В козиному молоці євідмінності, які дають козиному молоку особливе місце для використання в спеціальних цілях: Молоко кози є унікальним продуктом, адже в його складі досить багато корисних компонентів, У цьому продукті міститься велика кількість білка –

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

казеїну, який є легко засвоюваним, що забезпечує надходження корисних компонентів в кишечник.

Розглянутий продукт за рахунок такого багатого складу має цілющі властивості, тому використовується в якості лікарського засобу при різних захворюваннях. Рекомендується пити молоко кози при порушеннях роботи шлунка, у період застудних захворювань, при неврологічних патологіях і багатьох інших захворюваннях.

Найбільш перспективними у виробництві продукції козівництва на сьогодні є фермерські господарства та невеликі приватні ферми. На великих тваринницьких комплексах, з інтенсивними технологіями вирощування, при мінімальних затратах кормів максимально залучаються стимулятори росту, тварини не мають можливості споживати повноцінні природні корми. Козина ферма не потребує складних технологій. Найбільш економічно вигідним є утримання тварин на глибокій підстилці із застосуванням механізованого гноєвидалення. Висока біологічна цінність козиної продукції забезпечується за рахунок пасовищно-стійлової системи утримання. На сьогодні в Україні налічується близько 10 козиних ферм.

З метою вивчення ефективності та перспектив роботи фермерського господарства, яке спеціалізується на виробництві екологічно чистої продукції проведено моніторинг основних технологічних систем та параметрів вирощування та використання кіз.

Розвиток козівництва неминучий. Так вважають провідні світові експерти. Є великий попит на продукцію козівництва загалом, тому що м'ясо кіз дієтичне і його легко отримувати. Кози не такі вибагливі тварини, як інша худоба. Згідно з дослідженнями ООН, рухаємося у напрямі, що козівництво з кожним наступним роком буде посідати почесне місце серед тваринництва.

Таким чином, козівництво отримало новий імпульс розвитку і зросла потреба в поглибленому вивченні особливостей використання козячого молока. У зв'язку з цим зросла і кількість досліджень, присвячених вивченню питань молочної продуктивності кіз, фізико - хімічного складу та біологічної цінності козиного молока.

Список використаних джерел:

1. Сербіна В.О. // Історія та сучасний стан козівництва в Україні.// Науковий вісник «Асканія-Нова»,- Вип.5.- Част.-1. «ПІЕЛ» 2012р.- С.196-200.2.
http://www.business.ua/articles/perspektivna_nisha/Kozel_upuscheniya-50978/
3. <http://www.goldgoat.ru/belarus-asso.html>
4. <http://sfera.fm/articles/molochnoe-kozovodstvo>
5. <http://ej.kubagro.ru/2012/09/pdf/47.pdf>

Лиштван Каріна
студентка групи БА-222ск,
Іванько Анатолій
д. е. н., професор,
професор кафедри менеджменту та аграрної економіки
ВП НУБІП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ОПЕРАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Суб'єкту агробізнесу нині недостатньо просто бути присутнім на ринку, пропонуючи свою продукцію чи послуги. Їм постійно необхідно пристосовуватися до змін і потреб споживачів, зміцнюючи свою конкурентну позицію на ринку. Вищезазначене зумовлює необхідність появи нових вимог та підходів як до побудови системи менеджменту суб'єктів агробізнесу в цілому, так і до її базової складової – операційного менеджменту. І якщо донедавна терміном «операційний менеджмент» цікавилися фахівці лише вузького кола, то нині він набуває все більшої популярності.

Проблеми менеджменту в діяльності суб'єктів агробізнесу, є, з одного боку, найвужчим місцем при використанні ними ресурсної бази, а з іншого – чинником, що лімітує ефективне використання всіх інших ресурсів, особливо враховуючи специфіку сільського господарства. Менеджмент є ключовим елементом економічної системи будь-якого суб'єкту господарювання і поряд із такими основними виробничими ресурсами, як земля, праця, капітал, підприємництво та інформація відноситься до ресурсу «праця». Однак це розумова, інтелектуальна праця, яка прирівнюється до активів підприємства, тоді як фізична праця – до витрат.

Загалом, термін «менеджмент», який є похідним від англійського слова «*to manage*» (управляти), на інші мови дослівно не перекладається. Зміст даного поняття увібрав у себе всю різноманітність вимог до управління як мистецтва ведення справ і стилю роботи. Поняття «менеджмент» асоціюється насамперед з підприємницькою діяльністю і діяльністю окремих людей – менеджерів та пов'язане в основному з цілеспрямованим впливом на людей з метою досягнення поставлених перед ними цілей.

Залежно від сфери дії виділяються різні види менеджменту, зокрема: загальний (адміністративний), галузевий, організаційний, функціональний, підприємницький, міжнародний тощо. З точки зору менеджменту в суб'єктах агробізнесу можна вести мову про операційний, маркетинговий, фінансовий, кадровий, транспортний, стратегічний менеджмент. Операційний менеджмент – це цілеспрямована діяльність щодо створення (чи зміни стану) продукту шляхом перетворення необхідних ресурсів у потрібні товари, послуги за визначальної ролі операційних менеджерів і оперативної інформації.

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

У змісті операційного менеджменту відбиваються характер і особливості професійного мислення менеджера. Це свого роду структура знань, викладена як конкретна система цінностей, установок, стереотипів, що поєднують накопичені дослідницький потенціал і практичний досвід, сформоване світовідчуття і перспективне мислення [1, С. 10].

Мета операційного менеджменту – формування ефективної системи керування операціями у виробництві, сервісі.

Предметом операційного менеджменту є закономірності планування, створення й ефективного використання операційної системи організації.

Основне завдання операційного менеджменту – побудова керувальних систем, що забезпечують виконання необхідних дій і процедур для одержання ринкового результату від функціонування операційної системи будь-якої організації.

Об'єктом вивчення операційного менеджменту є операції у різних сферах людської діяльності. Вони уособлюють собою будь-яку діяльність у виробництві, науці, освіті, економіці тощо, яка пов'язана з творчим процесом.

Для однакового розуміння терміну «агробізнес», вважаємо доцільним також надати певні пояснення і в цьому аспекті. В міжнародній термінології й практиці прийнято відрізнити терміни «*agriculture*» або «*farm*» (сільське господарство) і «*agribusiness*» (агробізнес). Зокрема, під першим розуміється фермерство або власне сільське господарство, а за вітчизняною класифікацією – друга сфера АПК. Під другим – засоби виробництва для сільського господарства, переробна промисловість та інфраструктурні галузі, або все те, що забезпечує діяльність сільського господарства, тобто перша і третя сфери АПК. При цьому, за вітчизняною термінологією такого чіткого поділу на сільське господарство і агробізнес не існує і під останнім розуміють всю діяльність, пов'язану з аграрно-промисловим комплексом, тобто поняття «агробізнес» і «агропромисловий комплекс» виступають як синоніми. Словосполучення «аграрний сектор», «аграрні підприємства» та «сільське господарство» і «сільськогосподарські підприємства» також є синонімами за аналогією зі словосполученнями «аграрне виробництво» та «сільськогосподарське виробництво». Зокрема з англійської мови термін «*agriculture*» і «*agricultural enterprises*» перекладається як сільське господарство і аграрні, або сільськогосподарські підприємства. Інша ситуація, коли йдеться про агропромислові підприємства, або агропромислове виробництво. Тут крім аграрних підприємств і аграрного виробництва задіяні також підприємства з інших двох сфер агропромислового комплексу та інфраструктури. Це можуть бути підприємства з виробництва техніки і обладнання, мінеральних добрив, засобів захисту рослин і тварин, що входять до I сфери АПК, або підприємства з переробки сільськогосподарської продукції, її транспортування, зберігання, реалізації сировини та продуктів харчування, що відносяться до III сфери АПК та його інфраструктури. Таким чином під терміном

Напрям 2
«Digital-агро: тренди та проблеми.
Біотехнологія в сучасному світі: користь і ризики»

«агробізнес» пропонується розуміти діяльність, пов'язану з усіма сферами агропромислового комплексу [2, 46 с.].

Практика функціонування суб'єктів агробізнесу, в першу чергу сільськогосподарських підприємств, яскраво засвідчує, що одними із найбільш вузьких місць в їх діяльності є кваліфікована робоча сила і, особливо, менеджери. Це пов'язано з тим, що існуючі проблеми в менеджменті перетворюють цей елемент в обмежувальний чинник системи. Адже навіть володіючи новітніми технологіями виробництва сільськогосподарської продукції, маючи достатній або високий рівень матеріально-технічного та фінансового забезпечення, без належного менеджменту підприємство приречене на економічні втрати через низьку ефективність організації та управління господарською діяльністю. При цьому, однією із специфічних особливостей сільського господарства є те, що тут, у більшості випадків, поєднуються функції власника і менеджера. Незалежно від того чи це фермерське господарство, приватне сільськогосподарське підприємство, товариство з обмеженою відповідальністю, кооператив чи акціонерне товариство – в усіх цих організаційно-правових формах господарювання тією чи іншою мірою відбувається поєднання функцій власника і менеджера.

Загалом же, операційними менеджерами можна вважати всіх менеджерів, оскільки вони повинні так управляти очолюваними підрозділами, щоб ті працювали ефективно і раціонально, поза залежністю від своєї функції. А враховуючи, що за чисельністю суб'єктів господарювання основу агробізнесу складають малі підприємства, які є найбільш динамічним елементом аграрного сектору національної економіки, наслідком неефективного виконання ними операційної функції (дії, внаслідок яких виробляється продукція чи послуги, що постачаються в зовнішнє середовище) є те, що суб'єкт агробізнесу в цілому не зможе домогтися успіху. Тому саме менеджери повинні вміти гнучко та адекватно реагувати на сигнали зовнішнього економічного середовища з урахуванням напрямку своєї безпосередньої діяльності, правильно визначати диспозицію підприємства на ринках аграрної продукції, послуг, робіт та ресурсів, чітко та оперативно приймати відповідні управлінські рішення від яких, в кінцевому випадку, залежить ефективність використання землі та капіталу.

Те, що в інформаційну епоху людина, її інтелектуальний потенціал являє собою основне багатство будь якого суб'єкту агробізнесу, ще більше посилює значення операційного менеджменту. В умовах інформаційної епохи, яка розпочалася у XXI ст. (четверта промислова революція), на відміну від попередньої – індустріальної епохи, центральним елементом економічної системи стає людина, працівник, що займається розумовою, інтелектуальною діяльністю, а основною характеристикою сучасного суспільства виступають цифрові технології. В інформаційну епоху темпи економічного розвитку стають не лінійними, а експоненціальними, нові, дизруптивні (проривні) технології

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

здатні самі синтезувати і створювати ефективні технології. Ці технології викликають нові парадигми в соціумі, економіці та кожній окремій особистості, здійснюють цілісне зовнішнє і внутрішнє перетворення всіх систем у всіх країнах, галузях, компаніях і суспільстві загалом [3].

Отже, можна стверджувати, що операційний менеджмент, як складова системи менеджменту суб'єкту агробізнесу, набуває дедалі більшого значення в сучасних умовах цифрових технологій, підвищуючи роль людини як інтелектуальної складової управлінського процесу, а компетентний фахівець інтелектуальної праці стає найважливішим його активом. Тільки менеджери, що мотивовані повною мірою розкривати свій талант, інтелект, ентузіазм і творчість можуть забезпечити підприємству успіх і перемогу в ринковій конкуренції. В час інформаційної епохи успіх бізнесу пов'язують не з грошима, а з людьми, не з фінансовим капіталом, а з людським (інтелектуальним і соціальним), не з адмініструванням і контролем, а з довірою між працівниками і керівництвом організації, спільністю цілей і потреб організації та її працівників.

Список використаних джерел:

1. Сумець О.М. Основи операційного менеджменту: теоретичний аспект і практичні завдання: Підручник. 3-тє вид., перероб. та доповн. Київ: ВД «Професіонал», 2006. 480 с.
2. Дем'яненко С.І. Аграрний менеджмент в системі агробізнесу. Економіка АПК., 2018. № 12, С. 42-50.

Клаус Шваб: Четверта промислова революція. Формуючі четверту промислову революцію. Київ: Клуб сімейного дозвілля, 2019, 416 с.

Хоменко Марина
к.с.-г.н., асистент

Національного університету біоресурсів і природокористування України

ВПЛИВ СТИМУЛЯЦІЇ ВІДТВОРНОЇ ЗДАТНОСТІ КОРІВ НА
МОЛОЧНУ ПРОДУКТИВНОСТІ НА ПРИ ОРГАНІЧНОМУ
ВИРОБНИЦТВІ

Процес відтворення тварин є життєво необхідним фактором, який визначає ефективність тваринництва. У скотарстві репродуктивна здатність самок має важливе значення для ефективного управління і виробництва в цілому. У цій галузі швидкість генетичного прогресу є повільною. Це пов'язано з тим, що корова, на відміну від інших тварин, за рік у кращому випадку має лише одне теля [3].

Більшість господарств відмовляються від використання гормональних препаратів з метою покращення відтворювальної здатності, оскільки ці препарати можуть зашкодити здоров'ю тварин, то застосовувати їх необхідно суворо за схемою і виключно здоровим тваринам.

На сьогодні одним із сучасних напрямків ведення тваринництва в Україні, який підвищує інтерес імпортерів до української продукції та сприяє покращенню структури харчування населення є органічне виробництво

Напрям 2
«Digital-агро: тренди та проблеми.
Біотехнологія в сучасному світі: користь і ризики»

сільськогосподарської продукції та харчових продуктів[1]. У зв'язку з цим, останнім часом збільшується кількість господарств, які займаються органічним виробництвом, і використання гормональних препаратів у таких господарствах заборонено. Це сприяло збільшенню кількості досліджень, спрямованих на розробку та застосування препаратів для підвищення відтворювальної здатності, які є екологічно безпечними і включають досягнення нанотехнології, а саме мікроелементи у формі нанокарбоксилатів. В. І Шеремета та М. С. Грунтковський встановили, що препарат Нановулін-ВРХ, до складу якого входить аквахелат Купруму, стимулює овуляцію у самок великої рогатої худоби і цим самим сприяє заплідненості корів [2].

Дослідження проводилось у господарстві ПП «Галекс-Агро» в Житомирській області, яке займається органічним виробництвом. Для постановки досліду ми сформували чотири групи – три дослідні і одна контрольна. У групи відбирали методом груп-аналогів по 15 лактуючих корів за живою масою, віком, лактацією, надоем та клінічно здорових. Піддослідні тварини знаходились в однакових умовах утримання та годівлі. Препарати вводили на 10-12 день статевого циклу. Контрольній групі вводили фізіологічний розчин, I-й дослідній – Se, Cu, Mn, Cr; II-й Ge, препарат Кватронан-Se; тваринам III-ї дослідної групи вводили Ge, Cu, Mn та Cr.

Аналіз результатів досліду показав, що уведення тваринам розчинів нанокарбоксилатів на 10-й, 11-й, 12-й день статевого циклу є ефективним, оскільки заплідненість корів дослідних груп була значно вищою порівняно з показником контрольної. У контрольній групі спостерігається найнижчий рівень заплідненості, який становить лише 60 %. Найкращий результат - 80% було отримано у другій дослідній групі, тваринам якої ін'єктували Кватронан-Se. Різниця між показниками контрольної і другої дослідної груп становить 20 %. Дещо нижчий відсоток тільності - 73,3 % було отримано у третій дослідній групі, тваринам якої ін'єктували розчин, до складу якого входило чотири мікроелементи – Ge, Cu, Mn та Cr. Якщо порівняти результати дослідних груп, то найнижчий показник заплідненості був у першій дослідній групі, в якій коровам вводили комбінацію нанокарбоксилатів - Se, Cu, Mn, Cr. Після ректального дослідження у цій групі було виявлено 10 тільних корів і 5 не тільних, з яких у двох тварин виявлено ембріональну смертність. Заплідненість відповідно становить 66, %, що лише на 6,6 % вище порівняно з показником контрольної групи, причому різниця невірогідна.

Доцільно було дослідити рівень середньодобових надоїв у піддослідних корів у дослідний період. Уведення тваринам мікроелементів не призводить до значних змін молочної продуктивності, оскільки в контрольній групі, як і у дослідних групах, спостерігається невелике коливання між надоями за добу (рис.1). Аналізуючи надій піддослідних тварин у дні ін'єкцій, встановили, що у другій дослідній групі, коровам якої ін'єктували препарат Кватронан-Se, у перший день уведення препарату спостерігалось підвищення надою на 3,57 %

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

порівняно з попереднім днем. Після другої ін'єкції спостерігалася тенденція до зниження надою, відповідно, на 1,8% та 0,4%. У другій і третій дослідних групах у перший день ін'єкції спостерігалася тенденція до збільшення надою, а в наступні дні надої поступово зменшується.

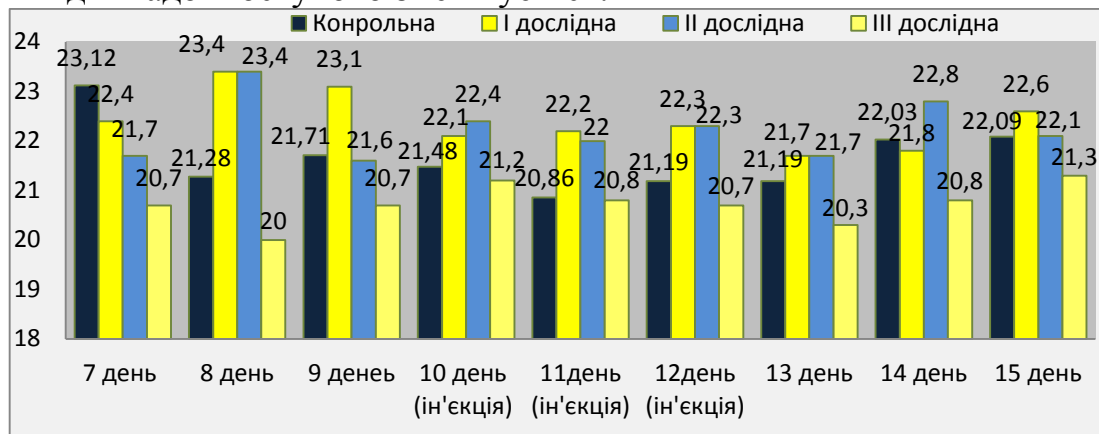

Рис. 1 Середній надій піддослідних корів у ПП «Галекс Агро»

Якщо проаналізувати надої у першій дослідній групі, то побачимо, що надій у перший день уведення мікроелементів різко зменшується - на 5,5 % - порівняно з попереднім днем. На другий день ін'єкції він поступово підвищується на 0,5 %, а в наступні дні статевого циклу спостерігаються незначні коливання цього показника.

Отже з результатів дослідження можна зробити висновок, що досліджуванні препарати сприяють підвищенню рівня заплідненості при цьому не маючи негативного впливу на молочну продуктивність.

Список використаних джерел:

1. Власенко І. Г., Семко Т. В., Поліщук Є., Борова М. П. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку органічної продукції в Україні та світі. Харчова промисловість. 2020. № 27. С. 37-45.
2. Грунтковський М. С., Шеремета В. І., Каплуненко В. Г. Відтворювальна здатність корів за використання препарату Нановулін –ВРХ. Розведення і генетика тварин. 2015. №49. С.199-203
3. Ball P.J., Peters S A.R. Reproduction in Cattle. Blackwell Publishing, 2004. 242 p

Syshko Bogdan

students

Viktoriya Stadnyk

Ph.D., Senior Lecturer, associate professor

*Separate division of the National University of Life and Environmental Sciences of
Ukraine «Nizhyn Agrotechnical Institute»*

BIOLOGICAL CHEMISTRY

What do we know about chemistry? It is a complex fundamental science of nature that studies molecular-atomic transformations of substances, their properties and interactions. Without the knowledge achieved in the field of chemical sciences, it is impossible to imagine the functioning, and even in general, the existence of other sciences, which in one way or another rely on basic chemical reactions. Such

Напряв 2
«Digital-агро: тренди та проблеми.
Біотехнологія в сучасному світі: користь і ризики»

transformations occur every day, a person does not even suspect that up to several hundred chemical reactions can occur around him. So even it itself is a whole massif with the most diverse chemical processes.

Biological chemistry, or biochemistry, deals with the detailed study and research of such processes in the biological environment. This science is one of the most important in the educational path of doctors, ecologists, biologists, because it is the knowledge of the interaction of chemical elements and the biological environment (humans, animals, plants, microorganisms, etc.) that makes it possible to prevent, avoid or eliminate the consequences of the harmful effects of harmful chemicals, microbes and bacteria

In a general scientific approach, like other sciences, biological chemistry should be divided into an educational process and a research process. During direct training, pupils and students acquire a powerful stock of theoretical knowledge, which is later used in practical classes.

As for the scientific process, such research is carried out by representatives of higher education (professors and doctors) who have a large stock of both theoretical and practical skills. For the most part, scientific discoveries and certain innovations are developed and discovered thanks to the scientific and research work of highly qualified specialists.

The objects of study of biochemistry are living organisms at various stages of development from the smallest to the largest in evolutionary terms (viruses, bacteria, animals, plants, humans).

Several sections of biochemistry that are fundamental to the complex concept should be singled out:

- static biochemistry - in particular studies the chemical composition of living organisms.

- dynamic biochemistry – studies chemical reactions that are metabolic processes of organisms (metabolic processes).

- functional biochemistry – studies chemical processes and reactions of certain physiological functions of organisms (digestion processes in the intestines, or transmission of neural impulses).

Each chapter covers a wide range of interrelated chemical reactions, allowing for a more detailed understanding of the nature of origin and interaction of chemical and biological elements.

In Ukraine, the main directions of biochemistry research are: research on the structure, properties and synthesis of peptides and amino acids; study of the structure, synthesis and study of the chemical properties of nucleic acids; study of the structure and synthesis of lipids; research on the structure, chemical properties and synthesis of carbohydrates; chemical transformation and synthesis of steroid hormones; research and introduction of agricultural chemicals (pesticides, herbicides, insecticides, etc.); search, synthesis and study of new effective drugs.

Biochemistry's successes largely determine not only the current level of medicine, but also its possible further progress. One of the main problems of biochemistry and molecular biology is the correction of defects in the genetic apparatus. Radical therapy of hereditary diseases associated with mutational changes of certain genes responsible for the synthesis of certain proteins and enzymes is, in principle, possible only by transplanting synthesized in vitro (Latin - in a test tube) or isolated from cells similar "healthy" genes.

An equally important task is mastering the mechanism of regulation of reading genetic information encoded in DNA and deciphering at the molecular level the mechanism of cellular differentiation in ontogenesis, which would allow more detailed and step-by-step changes to be made to the genome. Elucidating the picture of life at the molecular level will allow us to fully understand the processes in the body, will open up new opportunities in the creation of effective medicines, combating premature aging, the development of cardiovascular diseases, and prolonging life.

References:

1. Y. I. Gonskyi, T. P. Maksymchuk Human biology: Textbook. – Ternopil: Ukrmedknyga, 2001. – 736 p.
2. Gubsky Yu. I. Biological Chemistry: Textbook. – Ternopil: Ukrmedknyga, 2014. – 689 p.

Syshko Roman
students

Viktoriya Stadnyk

Ph.D., Senior Lecturer, associate professor

*Separate division of the National University of Life and Environmental Sciences of
Ukraine «Nizhyn Agrotechnical Institute»*

SOIL SCIENCE AS A SCIENCE

Soil physics is a phase of soil science that has been receiving increasing interest and attention within the last twenty years. Numerous technical contributions have appeared in English, French, German, and Russian scientific journals. In almost every instance, the individual has been interested in only one particular aspect of the physical properties of the soil. The field is so large that it limits the scope of activity of and one person.

Although much research in the field of soil physics has been accomplished, teachers of the subject have been handicapped by a lack of suitable instructional material. Unless the teacher happens to be closely associated with soil-physics research and has access to the numerous foreign publications, the preparation of a comprehensive course in soil physics is a difficult task.

The author has taught a course in this subject for the past nine years and has been fortunate in having had to review most of the foreign work in conjunction with his research projects. Practical experience in various aspects of soil-physics research, in addition to a rather wide coverage of French, German, and Russian literature, has resulted in the preparation of a complete set of notes which have been used to build up

Напряг 2
«Digital-агро: тренди та проблеми.
Біотехнологія в сучасному світі: користь і ризики»

a course in soil physics that has been rather favorably received by the students, especially those of graduate standing. Incidentally, the student reactions to the philosophy and content of the course have contributed much to the final shaping of the material into a form that can be easily and clearly presented.

An attempt has been made to discuss the various phases of soil physics from the point of view of the teacher explaining them to his class. Simple analogies and often extremely detailed discussions have been used to illustrate a significant point. The author has done this purposely, because it is his firm conviction that a subject cannot be taught successfully by assuming that the student is fully aware of the implications of the subject that seem so obvious to the highly specialized teacher. The book is designed primarily for the advanced undergraduate students of fairly good caliber and graduates. There are several sections that undoubtedly will prove too involved for strictly undergraduate classes. However, they may be omitted without materially affecting the continuity of thought in the book. Detailed mathematical discussions were purposely avoided for the sake of clarity. They may be added by the teacher who desires to use them.

The book does not propose to give complete citation of all published literature on a particular subject. The references at the end of each chapter have been selected because the author felt that they represented the more important points of view. Considerable reference has been made to some of the classical soil-physics research that was carried out during the last twenty-five years of the past century. This has been deemed essential, since many of these publications are not universally accessible.

In many instances, experimental evidence does not permit the formulation of an exact statement of fact concerning a particular property. The author has attempted to present the different viewpoints as he sees them and has stated his own personal opinions regarding these viewpoints. His opinions, of course, are subject to change as soon as further research data warrant.

It is realized that other investigators may view a given phenomenon differently from the way it is discussed in this book. Nevertheless, the material is presented to represent the author's concept of the subject. Differences in interpretation are usually only differences in points of view. The author has tried to develop a concept of the fundamental aspects of soil physics and their practical application. Special attention has been given to the practical interpretation of each of the different phases of the subject/ It is believed that this philosophy will make the book not only more interesting but also more usable.

References

1. Artash V. I. (2010) Development of the world market of organic products/V. I. Artichoke//Economy of AIC.,P. 113-116.
2. Eliaeva N. V. (2013) Modern State of production of organic products in Ukraine and the World/N. V. Belyanevych//Innovation economy. -№ 1. – P. 151-155.
3. Zhuravy S. V. (2011) Features of organic farming in Polissya [Electronic resource]/S. V. Zhuravy, B. Matviychuk, N. G. Matviychuk//Collection of scientific papers of NSC «Institute of

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

Agriculture of the NSSR». Rando. 1-2 – P. 86-94. Access Mode: <http://agrikulture.kiev.ua/wp-content/uploads/2011/04/13.pdf>

4 . Kapshtyk M. V. (2012) Normative-Legal support of organic production in Ukraine: Problems and Perspectives/M. V. Kapshtyk//Agroecological journal. № 1. – P. 25-31. Шевченко А.А., Блашко А.А. Космічні технології в рослинництві. Нові виклики для аграрного сектору України в умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук. – практ. конференції молодих вчених (м. Київ, 14 листопада 2018 р.). Київ, 2018. с. 130-132

НАПРЯМ 3

Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання в умовах сталого розвитку

Герчанівська Світлана
к.е.н., доцент

*Відокремлений підрозділ національного університету біоресурсів і
природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»*

ОСНОВНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансово-господарська діяльність підприємств нерозривно пов'язана з рухом грошових коштів, в результаті якого формуються вхідні і вихідні грошові потоки. У сучасних умовах господарювання, коли у значної частини підприємств спостерігається дефіцит грошей, який зумовлює їх неплатоспроможність, що приводить до зростання боргів, спричиняє банкрутство й ліквідацію, велике значення має дослідження стану грошових потоків підприємства.

Управління грошовими потоками – один із найважливіших сегментів фінансової роботи на підприємстві, від ефективності організації якого залежать як поточні результати діяльності, так і майбутні темпи розвитку господарюючого суб'єкта.

Можна виділити такі основні проблеми, які виникають в процесі управління грошовими потоками: відсутність розмежування управління грошовими потоками в розрізі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності; низький рівень застосування в процесах управління грошовими потоками сучасних інформаційних технологій; недотримання гнучкості планування грошових потоків; відсутність чітко розробленого процесу складання фінансових планів; низька ефективність використання грошових коштів у результаті здійснення підприємством зовнішньоекономічної діяльності; недотримання пропорцій розподілу грошових коштів для здійснення підприємством реальних та фінансових інвестицій; нераціональне встановлення інтервалів та методів планування; допущення помилок в обліковій документації та ін.

Основною метою управління грошовими потоками є забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі його діяльності шляхом балансування обсягів надходження й витрачання грошових коштів, а також формування необхідної звітності, що забезпечить проведення всебічного їх аналізу.

Формування політики управління грошовими коштами включає такі основні етапи: аналіз грошових коштів за минулий період; оптимізація середнього залишку грошових коштів; диференціація середнього залишку грошових коштів в розрізі національної і іноземної валюти; вибір найбільш ефективної форми регулювання середнього залишку грошових коштів; забезпечення рентабельного використання тимчасово вільних грошових коштів; побудова ефективної системи контролю за грошовими коштами [1].

Напрям 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

Оцінка ефективності управління грошовими коштами на підприємстві є вихідною інформацією для подальших управлінських рішень, а саме для прогнозування майбутніх грошових потоків.

Побудова системи управління грошовими потоками підприємства базується на наступних принципах: інформативної вірогідності та прозорості; плановості та контролю; платоспроможності та ліквідності; раціональності та ефективності. Основою управління є наявність оперативної і достовірної облікової інформації, що формується на базі бухгалтерського та управлінського обліку. Склад такої інформації дуже різноманітний: рух коштів на рахунках і в касі підприємства, дебіторська і кредиторська заборгованість підприємства, бюджети податкових платежів, графіки видачі та погашення кредитів, сплати відсотків, бюджети майбутніх закупівель, що вимагають попередньої оплати, і багато іншого. Сама ж інформація надходить з різних джерел, її збір і систематизація повинні бути налагоджені з особливою ретельністю, оскільки запізнення і помилки при наданні інформації можуть привести до серйозних наслідків для всієї компанії в цілому. При цьому кожне підприємство самостійно визначає формат надання, періодичність збору інформації, схему документообігу [2].

Для підвищення ефективності управління грошовими потоками важливо дотримуватися таких рекомендацій: узгоджувати стратегічні цілі підприємства з його фінансовими можливостями; планувати довгострокові та короткострокові шляхи розвитку підприємства; забезпечити оптимізацію грошових потоків та їх ефективне фінансування; здійснювати постійний контроль за розподілом грошових коштів; формувати резервні джерела фінансування; підвищувати рівень залучення інвестицій.

Нині важливою є необхідність повної автоматизації обліку грошових коштів, що забезпечить високу точність облікових даних, пов'язаних із рухом грошових коштів. Не менш важливою є й проблема повноти та своєчасності відображення грошових коштів у системі обліку, адже якщо грошові кошти не будуть повністю та своєчасно оприбутковані, то не буде чіткого відображення реального розміру коштів. А далі – неправильне відображення податкових стягнень. І така помилка тягне за собою низку інших, які можливо виявити лише під час інвентаризації.

Отже, ефективне управління грошовими потоками дає змогу підприємству реалізувати стратегічні цілі його діяльності, забезпечити високий рівень оборотності капіталу, ритмічність діяльності, підвищити ступінь фінансової рівноваги та отримати додатковий прибуток, а також сприятиме формуванню додаткових ресурсів для здійснення фінансових інвестицій.

Список використаних джерел:

1. Касич А. О., Циган Р. М. Концепція обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками. *Облік і фінанси*. 2017. № 3 (77). С. 28-37.
2. Кошельок Г. В. Грошові потоки в системі управління діяльністю підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Випуск 5(16). С. 50-56.
3. Крилова О. В. Грошові потоки в системі забезпечення платоспроможності підприємства. *Економіка та держава*. 2019. № 7. С. 30-33.

Gorban Oleksandr
students

Viktoriya Stadnyk

Ph.D., Senior Lecturer, associate professor

*Separate division of the National University of Life and Environmental Sciences of
Ukraine «Nizhyn Agrotechnical Institute»*

PERSPECTIVES OF THE DEVELOPMENT OF ACCOUNTING

With the rapid development of market relations, managers of enterprises of all forms of ownership must understand the essence of accounting according to international standards. Without such analysis and control, there can be no question of any kind of competitiveness of the enterprise. Due to the developed tasks of the reform (implementation of the system of national standards of accounting and reporting, which provides the necessary information to users, primarily investors; etc.), aspects of accounting related to the summarization of information and the preparation of reports are subject to state control. The forms, terms, order and structure of reporting and information for internal users of accounting are regulated by business entities [1, p.256].

At the current stage of the development of the economy of Ukraine, a mandatory condition for effective business activity is the reform of accounting in accordance with the needs of users.

Accounting covers the entire set of economic and financial activities of enterprises; ensures control over the production and distribution of material goods, the movement and preservation of the enterprise's property; reflects the entire production process and provides an opportunity to follow the changes taking place.

The current state of accounting organization in Ukraine cannot be considered perfect, as it needs significant modernization. Among the main problems of the organization of accounting, the following can be distinguished: industry specifics of accounting and reporting

There are fundamental differences in the application of the requirements of national standards by enterprises of different industries. And although the state, in the person of the Ministry of Finance, establishes certain requirements and standards of financial reporting, control over the fulfillment of these requirements is at an unacceptably low level - the imperfection of legislative regulation.

The question of determining the advantages of accounting according to national or international standards is quite important. The Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting" defines the list of business entities that, according to one or another criterion, must keep accounting records [2, p. 89-92] - training of accounting personnel.

In Ukraine, it is necessary to create a system of continuous improvement of accounting personnel, which would meet international requirements, namely the education standards of the International Federation of Accountants. The purpose of

Напря́м 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

such a system is that the qualification level of our professional accountant, as generally accepted in international practice, should correspond to the European level [3, с. 60].

It should be noted that there is no consensus among Ukrainian scientists regarding the content of the Accounting Development Concept, which to some extent delays its development. Thus, in contrast to S. Golov, the majority of scientists are inclined to the opinion of the need to unify the reported information. F. Butynets formulated one of the conclusions of his monograph as follows: "... comparability, consistency, analytical quality and universality - the acquisition of these characteristics, which is obtained at the exit from the accounting system, that is, its management according to uniform standards within the country." In addition, if the requirements for financial reporting and its unification are distinguished, then the external functions of accounting will not be fulfilled, to which G. Kireytsev attributed the scientific-cognitive, control, informational, motivating, prognostic, regulatory, legal protection function of economic entities [4, p. 524].

The reporting information of one enterprise will differ even more from the data of another. Thus, changes in accounting should be made based on the role of accounting in the social life of the country, taking into account current and prospective tasks. Taking into account the economic, historical, and social features of the development of Ukraine, it is correct to introduce state regulation and establish uniform methodological principles of accounting. In turn, such measures should be on a new basis - due to compliance with the requirements of regulatory acts by all business entities that form the Ukrainian system of accounting legislation. Today, in order to get a job, you just need to have a higher education, and work quietly, you need to be constantly aware of all the events at the company (because now in our country there are a lot of different amendments that are introduced very often). A modern accountant must not only have a thorough knowledge of accounting, but also, if necessary, act as a financial analyst or financial advisor.

List of sources used:

1. Kuzminskyi A.M., Kuzminskyi Yu.A. Theory of accounting: Textbook. - K.: Everything about accounting, 2009. - 256p.
2. Kuslii I. P. Modern problems of accounting in Ukraine / Youth of science - 2016: socio-economic and humanitarian aspects of the development of society: a collection of theses of the International scientific and practical conference of students, postgraduates and young scientists (Chernihiv, May 18-19 2016): at 7 o'clock / Chernihiv: Chernihiv. national technology University, 2016. - Part 3: - 212 p.
3. Kuzminskyi R. Accounting reform // Actual problems of accounting. - Finances of Ukraine. – 2006. - #8. - pp. 59-63
4. Butynets F.F. Accounting in Ukraine. Mythology. Part 2. - Zhytomyr, 2010. - 524 p.

Зубко Катерина

к.е.н., старший викладач

Конопського інституту СумДУ

Циганенко Олена,

к.е.н., старший викладач

Конопського інституту СумДУ

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Одне з центральних місць у забезпеченні сталого розвитку компаній сьогодні займає внутрішня клієнтоорієнтованість, розуміючи під внутрішніми клієнтами співробітників організацій. Критерієм внутрішньої клієнтоорієнтованості є рівень лояльності працівників. Управління внутрішньою клієнтоорієнтованістю базується на управлінні лояльністю співробітників до організації та її бренду. Більшість авторів справедливо пов'язують сталий розвиток компаній із необхідністю управління бізнесом на основі створення цінностей та дотримання інтересів широкої групи стейкхолдерів компанії, забезпечення досягнення взаємовигідного партнерства з усіма своїми клієнтами у довгостроковій перспективі [1]. При цьому все частіше під клієнтами компаній розуміють все ширше коло учасників бізнесу, включаючи співробітників компаній.

У найзагальнішому вигляді під внутрішньою клієнтоорієнтованістю організації розуміють задоволення потреб співробітників.

Орієнтація на внутрішніх клієнтів включає управління кар'єрою співробітників, їх адаптацію, внутрішній піар і багато інших факторів. Управляти внутрішньою клієнтоорієнтованістю це означає мотивувати, навчати та розвивати співробітників у напрямку їхньої прихильності до компанії. Інакше кажучи – це процес формування лояльності клієнта стосовно компанії, оскільки у найзагальнішому значенні слова лояльність (фр. loyal – вірний) – це прихильність, прихильність до чогось. В цій галузі необхідно ретельно вивчити основні бажання та очікування всього персоналу, розподілити працівників за диференційованими групами, виходячи з їх потреб, оцінити їхню залученість до діяльності компанії, прихильність до її місії та цінностей.

Характерною ознакою клієнтоорієнтованості є прагнення до залучення та утримання клієнтів через формування лояльності внаслідок задоволення їх запитів та інтересів.

Лояльність співробітників – відданість цінностям та нормам корпоративної культури компанії, її стилю управління, розуміння та підтримання цілей та завдань компанії.

Напрям 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

Для оцінки лояльності співробітників використовують різні методи, для підвищення валідності яких рекомендують застосовувати їх одночасно:

- визначення коефіцієнта плинності кадрів;
- опитування співробітників як усні, у формі інтерв'ювання, так і письмові, у формі анкетування;
- метод проєктивних питань, коли передбачаються відповіді у відкритій формі з подальшою їх складною психологічною обробкою;
- проведення спостережень за поведінкою співробітників, зокрема, систематичний моніторинг робочої активності, виявлення факторів порушення трудової дисципліни тощо;
- аналіз профілю співробітника в соціальних мережах шляхом аналізу їх висловлювань про колег, керівництво та організацію в цілому.

Найчастіше організації вдаються до опитувань у вигляді анкетування. Таких опитувальників розроблено багато, від простих з нескладною обробкою результатів з використанням п'ятибальної системи, до складніших з інструкцією для заповнення аркуша оцінювання, картки суджень та складною методикою інтерпретації результатів.

Серед найпопулярніших методів оцінки лояльності працівників можна назвати методику оцінки лояльності персоналу на основі шкали Л. Терстоуна, шкалу Д. Мейер - Н. Ален, , Індекс чистої лояльності працівника (NPS) тощо [2,3].

Всі ці методи мають свої переваги та недоліки. Серед яких: відносна складність алгоритму обробки результатів; проблеми із адаптацією анкет під цілі та специфіку конкретної організації, необхідність дотримання однозначності сприйняття твердження та його релевантності субшкалі; можливість оцінки рівня лояльності лише загалом по організації; суб'єктивізм щодо оцінки, оскільки заповнюють анкети самі респонденти і т.і.

Стійкий розвиток організації багато в чому залежить від ефективності використання людських ресурсів, людського потенціалу. Інструменти управління, дозволяють простежити тенденцію виникнення плинності кадрів, ставлення співробітників до перспектив розвитку організації, що, у свою чергу, сприятиме створенню конкурентних переваг у вигляді просування бренду на ринку та забезпечення сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Brooks R.F. Internal marketing and customer driven wavefronts. The Service Industries Journal. 1999. p. 49-67.
2. Meyer J., Allen N. Commitment in the workplace: Theory, research, and application. Thousand Oaks, CA : SAGE Publications, 1997. 150 p
3. Панченко Н.Г. Діагностика лояльності персоналу підприємств залізничного транспорту. Вісник економіки транспорту і промисловості, № 74, 2021. С.101-110

Михайленко Анна
асистент кафедри обліку і оподаткування
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ОБЛІК ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА У ПРОГРАМІ «BAS: БУХГАЛТЕРІЯ»

Ефективне ведення обліку фінансових активів зумовлює потребу в оперативній інформації. Реалізація таких вимог може бути досягнута лише за умови використання універсальної інформаційної бухгалтерської системи, яка дозволяє отримувати необхідну інформацію. На ринку існує безліч бухгалтерських програм, що задовольняють різні вимоги користувачів. Найбільш відомі з них зображені на рис. 1.

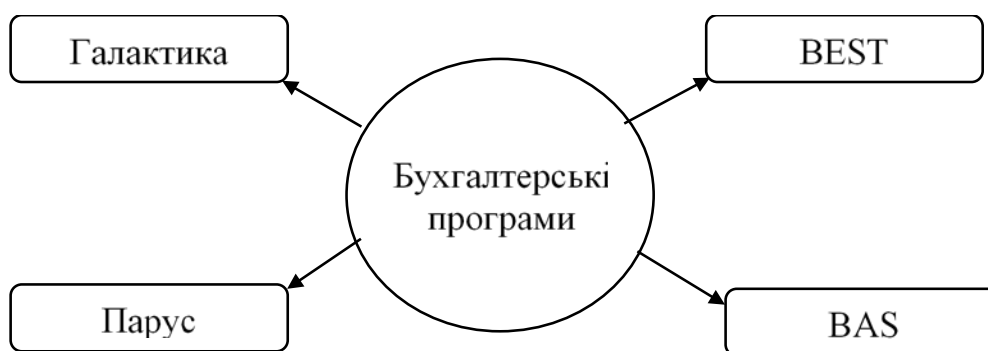

Рис. 1. Найбільш поширені інформаційні системи, що використовуються для обліку фінансових активів [1]

В умовах ринкової економіки підприємства постійно підтримують фінансові взаємовідносини з іншими підприємствами та організаціями. Використання фінансових інструментів забезпечує мобілізацію коштів, що дає можливість фінансувати різноманітні проекти, обирати шляхи їх прибуткового розміщення, а також динамічно розпоряджатися фінансовими ресурсами відповідно до потреб досліджуваного підприємства.

Для результативної діяльності підприємству потрібна інформація про економічних партнерів. Саме тому виникає підвищена увага до інформації про фінансові активи з позиції інвестиційної привабливості та аналізу ринків. Зараз все більша кількість підприємств упроваджує інформаційну систему «BAS» від СОФТКОМ.

У продукті реалізована функціональність заявок на витрачання коштів, контролюється виконання платежів за заявками та облік руху готівкових та безготівкових коштів і валютних операцій. Підтримується введення і друк платіжних доручень, прибуткових та видаткових касових ордерів. Автоматизовані операції розрахунків з постачальниками, покупцями та підзвітними особами, внесення готівки на банківський рахунок й отримання готівки за грошовим чеком, придбання і продаж іноземної валюти, виплати (перерахування) заробітної плати, перерахування податків і внесків із заробітної

Напряв 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

плати. Під час відображення операцій суми платежів автоматично розбиваються на аванс і оплату. На підставі касових документів формується касова книга встановленого зразка [2].

Облік розрахунків з постачальниками і покупцями можна вести в гривнях і іноземній валюті. Курсові різниці з кожної операції розраховуються автоматично. Розрахунки з контрагентами можна вести за договором у цілому або із вказівкою конкретних документів розрахунків. Спосіб ведення розрахунків визначається окремо для кожного договору

Розроблено функціональність обліку розрахунків з банком за еквайринговими операціями. Крім власне реєстрації операцій платежу й повернення за платіжними картками, передбачено етап реєстрації звітів від банків щодо зарахування платежів, списання повернень, утримання комісії, що дозволяє відстежити кожну операцію від моменту проведення платежу до надходження коштів на банківський рахунок [1].

Наприклад, дебіторську заборгованість у конфігурації «BAS: Бухгалтерія» можна проаналізувати за такими аналітичними розрізами:

- контрагентами-дебіторами
- інтервалами виникнення заборгованості;
- договорами з контрагентами-дебіторами;
- видами договорів;
- замовленнями (заявками);
- видами замовлень (заявок);
- типами контрагентів (у розрізі тих типів класифікацій, які прийняті на підприємстві);
- менеджерами, які відвантажували продукцію (товари, послуги) контрагентів-дебіторів;
- підрозділами підприємства.

На основі звітів можна зробити аналіз імовірності повернення заборгованості. Такий аналіз дасть можливість виявити, з якими контрагентами необхідно попрацювати, а яку заборгованість краще просто списати.

Важливою для аналізу дебіторської заборгованості є інформація у розрізі договорів і замовлень (заявок).

У системі є можливість отримати таку інформацію із різних видів звітів. Успішний досвід західних країн свідчить, що питома вага дебіторської заборгованості в їхніх активах становить 20–21%, на вітчизняних підприємствах цей показник може становити 40% і більше, а наявність і частка сумнівної (безнадійної) дебіторської заборгованості може призводити до значного погіршення показників фінансової звітності.

Таким чином, цей модуль дає можливість автоматизувати облік не тільки дебіторської заборгованості так, як це необхідно підприємству, а й фінансових активів загалом. Він дозволить вести облік дебіторської заборгованості

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

відповідно до принципу обачності, що забезпечить об'єктивне відображення показників у фінансовій звітності.

Використання конфігурації «BAS: Бухгалтерія» підприємством дозволить значно підвищити ефективність обліку фінансових активів, зокрема:

- знизити помилки в розрахунках, оскільки багато розрахунків автоматизовані;
- підвищити ефект своєчасності контрольних операцій (оскільки багато контрольних операцій можна проводити також автоматизовано);
- спростити зведення даних у форми звітності та формування форм звітності;
- полегшити транспортування документів між підрозділами, внутрішніми і зовнішніми користувачами;
- дозволить отримати більш точну і достовірну інформацію про фінансові активи без додаткових затрат часу та облікових робіт [2].

Оперативна інформація про фінансові активи досліджуваного підприємства, отримана за допомогою інформаційної системи, надасть можливість динамічно розпоряджатися фінансовими ресурсами відповідно до потреб господарства.

Список використаних джерел:

1. [http://ird.gov.ua/sep/sep20152\(112\)/sep20152\(112\)_091_ShyapunovaOV.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20152(112)/sep20152(112)_091_ShyapunovaOV.pdf)
2. <https://www.bas-soft.eu/soft/bas-mass/bas-accounting/>

Самусь Ганна

к. е. н., старший викладач

Весперіс Світлана

к. е. н., доцент,

Конотопський інститут Сумського державного університету

ОЩАДЛИВЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК ОСНОВА ОПТИМІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЇ

У сучасних умовах високої конкуренції, складно передбачуваного попиту та споживчої поведінки, підприємствам необхідно постійно пристосовуватися та вдосконалювати свої підходи до методу ведення бізнесу. Одним із основних показників стійкості підприємств у сформованих умовах господарювання є високий рівень організації виробничих процесів, в основі якого закладена чітка усвідомленість кожного співробітника своїх функціональних обов'язків та зони відповідальності у загальному процесі створення кінцевого продукту чи послуги, що відповідатиме високим вимогам на ринку. Одним із ключових інструментів, що сприяють досягненню відповідного рівня виробничого механізму та зростання ефективності діяльності підприємства, є «ощадливе виробництво». У багатьох галузях розвинених країн концепція «ощадливого виробництва» є поширеною стратегією індустріального розвитку, що зайняла лідируючі позиції на світовому ринку.

Напрям 3

«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання в умовах сталого розвитку»

Ощадливе виробництво – напрям у менеджменті, що забезпечує конкурентоспроможність підприємства шляхом випуску продукції (надання послуг) у кількості, яка потрібна замовнику, при цьому з відмінною якістю, низькими витратами ресурсів та найменшою собівартістю.

Важливість даної концепції обумовлена бажанням постійно збільшувати прибутки і зростаючою конкуренцією, які вимагають як постійного вдосконалення продукції (послуг) і технологічних систем, так й безперервної роботи з зниженням витрат виробничо-комерційної діяльності підприємств.

Разом з тим у менеджменті продовжує зберігатися невизначеність і однобічність бачення цього поняття, що яскраво простежується у процесі еволюції поглядів на ощадливе виробництво.

Ощадливе виробництво (Lean manufacturing, Lean production) – це не просто одна з японських концепцій управління підприємством. Це виробнича філософія, яка відповідає на питання, як робити більше та краще, а витратити менше.

Головна мета lean-виробництва – мінімізація тимчасових, трудових та матеріальних втрат на всіх етапах створення цінності для споживачів.

Згідно з ощадливою концепцією, виділяють вісім видів втрат:

-Перевиробництво. Вважається найбільш серйозною причиною втрати ресурсів, оскільки потребує витрат на виробництво, транспортування та зберігання нерозпроданої продукції. При цьому не гарантує отримання прибутку надалі, оскільки може не існувати потреби на товар.

-Зайві запаси. Матеріали для виробництва, закуплені або виготовлені на користь – це заморожені фінанси підприємства. На відміну від живих грошей, запаси потрібно правильно зберігати та вести їх облік, що несе додаткові витрати.

-Незавершене виробництво та очікування. Передбачає, що продукти та деталі, що очікують на обробку, вимагають додаткових витрат, як і зайві запаси.

- Неправильна логістика. Як відомо, витрати на транспортування входять у вартість готової продукції, але вони не несуть жодної цінності споживачам. Крім того, транспортування товарів пов'язане з ризиком пошкоджень, можливих аварій та збільшенням накладних витрат.

-Дефектна продукція. Сутність її полягає у витратах на перевипуск та утилізацію продукції з дефектами [1, с.112].

-Зайві етапи виробничих процесів. Сюди відносять дії персоналу, виконання яких можна скоротити за часом або взагалі виключити з технологічного процесу без шкоди для виробництва.

-Недосконала розробка. Означає нестачу виробничих потужностей та технологічних можливостей задоволення всіх запитів споживачів в продукті.

- Неправильне кадрове керування – означає втрати ресурсів, пов'язані з навантаженням персоналу чи неправильним розподілом функцій між

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

співробітниками. Сюди також належать нереалізований творчий потенціал працівників.

На думку О.Я. Кобилух, Г.М. Мельник, на сьогодні не існує однозначної відповіді щодо подальших напрямів розвитку концепції ощадливого виробництва, але є думки про те, що йому на зміну прийде «активне виробництво», ключовою відмінністю якого є його здатність працювати в абсолютно непередбачуваних умовах [2, с.49].

Отже, можна зробити висновок, що основна ідея ощадливого виробництва є ще досить актуальною. Вона представляє собою усунення дій, які забирають час, але не створюють цінності, а також організація умов, за яких дії (процеси), що залишилися, створюють цінність, вибудовуються в безперервний потік. Нині більшість вітчизняних компаній працює за принципом масового виробництва.

Список використаних джерел

1. Сенник, Ю. І. Ощадливе виробництво як один з аспектів формування конкурентоздатності молокопереробних підприємств України. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5.№ 2. С.108–114.
2. Кобилух О. Я., Мельник Г. М. Ощадливе виробництво як концепція оптимізації виробничого та управлінського процесів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2012. № 749: Логістика. С. 43–49.

Сенченко Станіслав,
здобувач вищої освіти групи МОА-221
Сакун Олександра,
д.е.н., доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка»

**ОПТИМІЗАЦІЯ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК СКЛАДОВА
ПОЛІПШЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА**

За сучасних умов жорсткої конкуренції, активізації впровадження інноваційних технологій, нестабільності економіки, росту інфляції та дії інших факторів, одним з яких виступають безпосередньо наслідки війни, перед підприємствами та державою постає питання впровадження нових ефективних важелів управління фінансово-економічною діяльністю, одним з яких виступає оптимізація оподаткування. Оптимізація податкового навантаження сприяє досягненню поставлених цілей діяльності підприємства, включаючи найголовнішу – максимізацію прибутку та мінімізації витрат. Адже податки складають значну частину витрат підприємств, відповідно їх оптимізація сприяє покращенню фінансового становища з виходом на ефективніший рівень функціонування. А економічний розвиток держави в цілому неможливий за умов негармонійного поєднання потреб держави у наповненні бюджету та фінансово-економічних потреб підприємств, задля відтворення відповідних умов розвитку.

Проаналізувавши результати попередніх періодів констатуємо, що в цілому система оподаткування в Україні на високому рівні виконує свою фіскальну функцію, оскільки, попри безліч складнощів в економіці, спроможна

Напрям 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

наповнювати доходами державний бюджет. Проте, зауважуємо на тому, що дана функція переважає над функціями регулювання та стимулювання підприємств, потенціал яких використовується не в повному обсязі [1]. Втрачається потенціал створення умов розвитку підприємств, тому оптимізація оподаткування постає першочерговою проблемою, оскільки саме підприємства виступають ключовою ланкою економіки України у виробництві ВВП, наповненні дохідної частини державного бюджету, створенні робочих місць тощо.

Вагомий внесок у дослідження питань оптимізації оподаткування зробили своїми працями вітчизняні вчені: С. Ф. Голов, Г. В. Савицька, П. Ю. Буряк, С. С. Гринкевич, М. Г. Чумаченко, О. Г. Кузьмін, С. В. Іщук та інші. Проте, на нашу думку, доцільним є приділення уваги особливостям податкової оптимізації в умовах сучасних економічних викликів.

Щодо запровадження оптимізації оподаткування на підприємствах, то вона повинна базуватись на податковому плануванні. Податкову оптимізацію визначають, як законні заходи організаційного характеру, які пов'язані з вибором оптимального часу, місця та видів діяльності підприємства, розробленням ефективних схем та договірних відносин з метою нарощення грошових потоків шляхом мінімізації податкових платежів до держави [2].

В цілому податкова оптимізація містить[2]:

- недопущення помилок у податковому обліку;
- мінімізацію податкових платежів законним шляхом;
- залучення консультантів з оподаткування;
- проведення експертних висновків щодо спірних питань;
- усунення подвійного оподаткування при ЗЕД;
- оцінку ризиків кожної зі схем оптимізації податків;
- інші.

Серед основних схем оптимізації виділяють[3]:

- формування статутного капіталу;
- оренда майна у співробітників;
- використання посередницьких договорів на надання послуг;
- перегляд витрат на соціальні відрахування;
- виплати дивідендів власникам;
- обрання форми діяльності, яка дозволяє застосування спеціальних режимів оподаткування;
- розподіл доходів і витрат в холдингу;
- використання прогалин у законодавстві;
- правильне формування облікової політики платника податків;
- перегляд термінів сплати податків, розстрочка та відстрочка платежів до бюджету;
- оформлення співробітника в якості ФОП, який сплачують Єдиний податок;
- інші.

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

При дослідженні податкової оптимізації, а саме визначенні ставок податків, які будуть оптимальними, науковці звертаються до Кривої Лаффера - моделі, яка дозволяє прослідкувати залежність між ставками та надходженнями до бюджету. Сутність моделі полягає в тому, що підвищення ставки від нуля рано чи пізно призводить не до збільшення податкових надходжень, а до їх зменшення. Дане зменшення і спровоковано явищем уникнення бізнесом та громадянами оподаткування через його надмірний тиск, адже використання методів уникнення від оподаткування стає дешевшим, ніж сплата податків. В цілому дані методи поділяються на законні(оптимізацію) та незаконні(ухилення)[4].

Вислів відомого всім бізнесмена Генрі Форда: «Якщо існує те, що ми не в змозі робити краще та дешевше за наших конкурентів – взагалі немає сенсу це робити; відповідну роботу ми маємо за необхідне передати тим, хто уже виконав її з кращим результатом», - доречно взяли за правило підприємцям. Тобто, доцільно залучати відповідних фахівців з податкового планування та оптимізації, а самим зосередитися на інших важливих цілях підприємства.

Наголошуємо, що ухилення від сплати податків карається законодавством згідно ст. 212 Кримінального кодексу України[5]. Тож при виборі схеми оптимізації важливо розумітися чи не підпадає вона під заборону, як незаконна схема, адже, звертаємо увагу, оптимізація – це виключно про законні методи. Проте, користуємось правилом «можна все те, що дозволено і що не заборонено».

В першу чергу, мова йде про пільги надані державою. Нагадуємо про введення в дію закону України № 2120-IX від 15.03.2022, згідно з яким введено[6]:

- відтермінування звітування до прийняття закону № 2260-IX від 12.05.2022[7];
- добровільну сплату ЄП для 1 та 2 групи ФОП до 1 серпня(враховуючи роз'яснення податківців);
- звільнення платників податків кожної групи ФОП від сплати ЄСВ «за себе»;
- звільнення від сплати ЄСВ за працівників, яких було мобілізовано та яких було відправлено у неоплачувану відпустку;
- для юридичних та фізичних осіб платників Єдиного податку та для всіх інших осіб, у яких отриманий дохід не перевищує 10 мільярдів гривень – з'явилась можливість обрання ставки податку 2 % від доходу;
- ФОПи, яких було мобілізовано, повністю звільняються від будь-якого податкового навантаження.

Отже, прослідковуємо, що на державному рівні здійснено дійсно значний крок щодо зниження податкового навантаження, адже більшість підприємств нашої країни підпадають під дію даних нововведень.

Напряв 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

Отже, податкова оптимізація – складний, відповідальний процес, який несе численні ризики. Важливо розуміти, що даний процес не є статичним та швидким. Питання оптимізації оподаткування має бути стратегічним, як на державному рівні, так і на рівні підприємств. Оптимальне податкове навантаження має відповідати системі, при якій поєднуються необхідний рівень наповнення бюджету та можливості й стимули для розвитку економіки. Зауважуємо на уникненні основних помилок при запровадженні оптимізаційних схем: пошук вічної та універсальної схеми, помилки в розрахунках, вибір за неповними/недостовірними даними, некоректне впровадження при незацікавленості персоналу, відсутність розуміння ризиків та інші [8].

Список використаних джерел

1. Податкові диспропорції та перекося. (дата звернення: 12.11.2022). *LB.ua*. URL: https://lb.ua/blog/kostiantyn_shvabii/505143_podatkovi_disproportsii_perekosi.html
2. Оптимізація і мінімізація податків. *Бухгалтерія.Аудит.Аутсорсинг*. URL: <https://www.buhslugi.com.ua/ua/informatsiya/informatsiya-dlya-yuridichnikh-osib/optimizatsiya-podatkovogo-navantazhennya-minimizatsiya-podatkov.html>
3. Новгородський А. 6 законних схем оптимізації, як менше платити податки в Україні!. *Правова Консультація*. URL: <https://www.pravoconsult.com.ua/6-zakonnih-shem-optimizatsiyi-yak-menshe-platiti-podatki-v-ukrayini/> (дата звернення: 12.11.2022).
4. Схеми оптимізації оподаткування та ризики їх застосування. *Ligazakon*. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/206934_skhemi-optimzats-opodatkuvannya-ta-riziki-kh-zastosuvannya
5. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 6 листоп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 12.11.2022).
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 12.11.2022).
7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану: Закон України від 12.05.2022 р. № 2260-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-IX#Text>
8. Використання схем оптимізації. *Бухгалтерія.Аудит.Аутсорсинг*. URL: <https://www.buhslugi.com.ua/ua/informatsiya/informatsiya-dlya-yuridichnikh-osib/vikoristannya-skhem-optimizatsiji.html>

Сергієнко Анна

студентка 4 курсу спеціальності «Менеджмент»,

Дворник Інна

к.е.н., доцент

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

УПРАВЛІННЯ КРИЗОВИМИ СИТУАЦІЯМИ ЯК ФАКТОР
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АПК

У сучасних умовах господарювання, що характеризуються економічною та політичною нестабільністю, багато підприємств, у тому числі галузі сільського

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

господарства, потерпають від погіршення результатів своєї діяльності. Вплив зовнішніх негативних чинників, до яких входять також ряд особливостей ведення бізнесу саме в аграрному секторі, підкріплюється низькою фінансовою стійкістю сільськогосподарських підприємств, дефіцитом ліквідних оборотних коштів, високим рівнем заборгованості, що виливається у сукупну збитковість їх економічної діяльності, а в підсумку веде до зниження платоспроможності і, навіть, банкрутства.

Більшість дослідників визначають основною причиною такого стану неспроможність наявних підходів внутрішньофірмового управління забезпечити ефективну реалізацію програми антикризового регулювання діяльності підприємства. Тобто наразі потребує вирішення питання забезпечення захисту господарської діяльності від впливу негативних факторів зовнішнього середовища, з одного боку, і неефективних управлінських рішень вищого менеджменту з іншого. Зважаючи на це, перед керівниками багатьох вітчизняних підприємств постає необхідність організації систематичної діагностики готовності підприємства до подолання потенційної кризи фінансового стану, задля уникнення банкрутства, а в разі настання банкрутства – до пошуку можливостей санації.

Сутність поняття кризи полягає у визначенні переломного моменту в межах господарської системи, що відображає накопичені протиріччя, які виникають унаслідок переважно негативного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, що становлять загрозу ефективній діяльності підприємства. Початковим кроком для подолання кризи є встановлення її виду і першоджерел. Існує багато характеристик для класифікації криз, проте, основна стосується їх поділу за сферами діяльності підприємства: організаційні, кризи збуту, виробничо-технологічні, кризи управління персоналом, і найпоширеніший вид – фінансові.

З метою забезпечення стійкого положення підприємства на ринку, що враховує передбачення, розпізнавання та вирішення проблем, пов'язаних із впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, у рамках господарської системи повинна реалізовуватися програма антикризового управління. Така програма передбачає застосування відповідної методики антикризового управління, орієнтованої на коротко- і довгострокову перспективу подолання криз та їх наслідків. Одним із найпоширеніших стратегічних методів антикризового управління є реструктуризація, тобто реалізація комплексу заходів, спрямованих на зміну структури системи або окремих її елементів, з метою покращення їх функціонування.

Проте кожен захід має передбачати початкову антикризову діагностику підприємства. Основу цієї діагностики становить розрахунок показників ліквідності, що відображають здатність та швидкість підприємства погашати свої зобов'язання, показників платоспроможності, що відображають наявність у підприємства найбільш ліквідних активів (грошових коштів та їх еквівалентів)

Напрям 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

для своєчасного погашення боргових зобов'язань, коефіцієнта Бівера, що дозволяє визначити наскільки рівень фінансового стану підприємства відповідає задовільному, а також використання економетричної моделі Р. Ліса для проведення аналізу схильності підприємства до банкрутства.

Щодо шляхів удосконалення механізму антикризового управління, то вони мають будуватися з огляду на специфіку аграрної сфери, адже сільське господарство апріорі не може функціонувати ізольовано від зовнішнього середовища, як мінімум, через тісний взаємозв'язок із природно-кліматичними умовами.

Таким чином, основними шляхами вдосконалення антикризового управління підприємств агропромислового комплексу можуть бути: планування варіативних шляхів розвитку підприємства з урахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників, оптимізація збутової діяльності, проведення комплексної діагностики усіх виробничих процесів і формування ефективної інформаційної підсистеми з метою оперативного реагування на можливі зміни.

Отже, ефективне врегулювання кризи – тривалий, систематичний і регламентований процес. Він направлений на визначення вразливих місць підприємства, запобігання повторенню подібних ситуацій у майбутньому і планування варіативних реакцій на вірогідні кризові ситуації, організацію ефективного обміну інформацією до і після кризи, перевірку й оцінку реального положення справ і в разі необхідності проведення оздоровчих заходів. У багатьох випадках кризи передують деякі попереджувальні сигнали, які повинні бути помічені. Однак це буває не завжди, що зайвий раз підтверджує необхідність попередньої підготовки до можливої кризи і планування антикризових заходів заздалегідь.

Список використаних джерел

1. Багорка М. О., Писаренко В. В., Кадирус І. Г., Юрченко Н. І. Антикризовий маркетинг: навч. посіб. Дніпро : Пороги, 2021. 340 с.
2. Олешко А. А. Концептуальні засади антикризового регулювання національної економіки. *Економіка та держава*. 2012. № 9. С. 4-7.
3. Шабатура Т.С. Зміцнення фінансової складової економічної безпеки підприємства . *Облік і фінанси*. 2013. №1. С. 99-105.

Сердюк Владислава

студентка 4 курсу спеціальності “Менеджмент”

Дворник Інна

к.е.н., доцент

ВП НУБіП України “Ніжинський агротехнічний інститут”

АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Сучасні економічно-ринкові умови ведення підприємницької діяльності характеризуються підвищеними динамічністю та невизначеністю внаслідок різноманітних локальних державних та глобальних світових кризових процесів.

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

У такому середовищі забезпеченості капіталом та доступу до необхідних ресурсів недостатньо для успішного ведення бізнесу. Саме тому зростає роль систематичного аналізу господарської діяльності. Дослідження динаміки результатів виробничо-господарської діяльності підприємства та змін міри його ефективності наразі є чи не найнадійнішим джерелом прийняття оперативних управлінських рішень щодо передбачення й подолання кризових станів бізнесу та вибору оптимальної стратегії розвитку в несприятливих умовах.

Явище аналізу господарської діяльності пройшло довгий час історичного розвитку. Перші згадки про економічний аналіз у формі звичайного вивчення закономірностей окремих економічних явищ були ще в IV ст. до н. е. Розвиток даного виду аналізу відбувався паралельно з поглибленням наукових знань та удосконаленням форм суспільства та держави і відзначився особливою інтенсивністю після виокремлення політичної економії в окрему науку (XVII-XVIII ст.). Наступним стимулом піднесення аналізу господарської діяльності стало існування школи фізіократів (2 пол. XVIII ст.), які змістили акцент дослідження економіки зі сфери обігу в сферу виробництва та обстоювали ідею природного закону. Ключову роль у видозміні сутності даного явища відіграли економічні дослідження А. Сміта і Д. Рікардо. Переживши звуження розуміння своєї сутності до оцінки виконання планів у командно-адміністративний період, аналіз господарської діяльності досяг апогею розвитку в результаті встановлення ринкової економіки і виокремився нині в окрему науку [1].

Аналіз господарської діяльності — наука про комплексне дослідження результатів діяльності підприємства, яка на основі виявлення взаємозв'язків між процесами та факторами їх обопільного впливу визначає тенденції та пропорції господарського розвитку і формує економічно обґрунтовані шляхи їх оптимізації.

Аналіз господарської діяльності підприємств агропромислового виробництва характеризується необхідністю враховувати особливості функціонування аграрної сфери задля отримання істинних, вичерпних результатів.

Підприємства агропромислового виробництва — це господарські одиниці, які спеціалізуються на виробництві, переробці та збуті сільськогосподарської продукції. Така структура призводить до ускладнення технологічних, економічних та організаційно-господарських процесів. З огляду на це, під час формування комплексу методів аналізу господарської діяльності агропромислових підприємств необхідно враховувати такі аспекти:

1. Акцент на соціальній відповідальності бізнесу. Складниками аналізу господарської діяльності є: вплив виробництва на стан навколишнього середовища, а саме місцевості, де знаходяться виробничі потужності, та якість продукції, яка безпосередньо впливає на здоров'я людей [2].

2. Врахування екологічності виробництва. Екологічні принципи та приписи ведення сільського господарства на сучасному етапі його розвитку є не

Напря́м 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

рекомендацією, а обов'язковою вимогою, яка визначає рівень інноваційності підприємства та забезпечує його конкурентоспроможність.

3. Відображення результатів діяльності (виробництва, переробки та реалізації) одночасно у вартісному та у натуральному вираженнях. Виключно вартісні показники не здатні об'єктивно оцінити ефективність та результативність сільськогосподарського виробництва.

4. Динаміка витрат на виробництво та собівартість продукції. На відміну від підприємств інших галузей, які майже повністю використовують залучені ресурси, агровиробники значною мірою самі забезпечують себе необхідними матеріалами (значна частка продукції не набуває товарної форми, а використовується в наступних циклах відтворення), що дозволяє їм в динаміці скорочувати витрати на виробництво та собівартість продукції [3].

5. Умови підвищеного ризику. Часто агропромислові підприємства зазнають збитків не через помилкові управлінські рішення, а внаслідок несприятливих погодних умов чи втрати врожаю, що не зовсім доцільно розглядати як їх об'єктивну збитковість.

6. Сезонність виробництва. Брати за основу дослідження фінансову звітність, яка використовує календарний, а не маркетинговий рік, не цілком доречно. Оскільки на момент підведення підсумків в кінці року виробничий цикл не всіх сільськогосподарських культур завершено: одні тільки зібрані і ще не реалізовані, на інші вже понесено витрати, доходи з яких будуть в наступному році (наприклад, озима пшениця).

7. Значна кількість запасів. Зазвичай, збільшення кількості запасів на складах є негативним проявом проблем зі збутом чи виробництвом товарів та збільшення темпів оборотності капіталу. У випадку сільськогосподарського виробництва — це необхідна міра через особливості збуту, потребу у зберіганні кормів та наявності запасів на випадок несприятливого виробничого сезону.

Отже, здійснення аналізу господарської діяльності, яка є мультикомпонентною, характеризується високим ступенем ризику, залежністю від численних непередбачуваних факторів та складністю взаємозв'язків між елементами зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, у випадку агропромислового підприємства ускладнюється технологічними, економічними та організаційно-господарськими особливостями його виробничих процесів.

Список використаних джерел:

1. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз господарської діяльності: підручник. К.:КНЕУ, 2016. 632ст
2. Ігнатенко М. М. Стратегії та механізми управління розвитком соціальної відповідальності суб'єктів господарювання аграрної сфери економіки: монографія. — Херсон: Айлант, 2015. — 470 с.
3. Самайчук С. І. Методичні засади удосконалення економічного аналізу діяльності сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2019. №7. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2861&i=8> (дата звернення: 29.11.2022).

*Стемковська Ірина,
старша викладачка кафедри обліку і аудиту
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»*

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН В СИСТЕМІ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Сучасному етапу діяльності суб'єктів господарювання притаманна глобальна автоматизація процесів, використання нових сучасних інструментів цифровізації бізнес-операцій, які забезпечують гнучкість у пристосуванні до вимог ринку, покращують якість, посилюють безпеку та підвищують їх результативність. У бухгалтерській, аналітичній та управлінській діяльності опановують і впроваджують нові цифрові технології. Одним з найбільш ефективних і робочих інструментів цифровізації бухгалтерського обліку може стати технологія блокчейн, яка в останні роки розвивається прискореними темпами.

Виникнення технології блокчейн пов'язують з працею Сатосі Накамото «Біткоїн: електронна пірингова система готівки» (2008 р.). Починаючи з 2014 р., предметом широкого обговорення наукової спільноти стали можливості застосування технології блокчейн у бухгалтерському обліку. Проте ці дослідження мають різне спрямування. Так, сутність блокчейну і особливості його застосування в економіці розглянуто у працях таких науковців: Д. Аппелбаум, Л.А. Ватсон, Девід Чаум, Р.Ваттенхофер, Р.О. Гартінгер, Марк Андерсен, Адам Бак, Дж.Г. Койн, О.В. Мельниченко, Р.А. Немер, В.С. Олійник, В.О. Осмятченко, К.І. Редченко, Н.Рюкесгойзер, М.Свон, Д.Тапскотт, А.Тапскотт, Н.Л. Шишкова, Н.Л. Ющенко та ін. Методологічні питання щодо можливості, переваг й недоліків, перспектив використання блокчейну в обліковій практиці відображені у працях: І. Белової, І. Манчур, Ю.М. Попівняк, С. Радинського, В.В. Степури, О. Ярошук та ін. Проте, відносна новизна цієї технології та експериментальність використання в практиці бухгалтерського обліку свідчить про актуальність досліджень у даному напрямку.

Ряд вчених вважають, що блокчейн (в перекладі з англ. blockchain – ланцюжок з блоків) – це розподілений реєстр даних, у якому й зберігається інформація про кожну транзакцію, здійснену в закритій одноранговій системі користувачів. Дані зберігаються у вигляді послідовності блоків із записами про транзакції. Їх неможливо підробити, оскільки кожен новий запис здійснює підтвердження вже існуючих ланцюжків. Щоб змінити певні дані, потрібно змінювати інформацію в усіх інших блоках. При цьому, оскільки система розподілена, актуальна інформація про записи в ній зберігається у всіх її учасників і автоматично оновлюється при внесенні будь-яких змін, на відміну від централізованих грошових систем, де верифікація інформації здійснюється центральним сервером, який реєструє залишки. Тобто, у системі блокчейн не

Напря́м 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

існує нікого, хто може, умовно «розірвати ланцюг» і спотворити інформацію, оскільки остання версія інформації є у всіх учасників системи [2, с. 89].

Подібні погляди має Рогова Н., яка стверджує, що блокчейн – це цифровий реєстр, база даних, де транзакції зберігаються у структурованих блоках, а інформація про них фіксується у хронологічній послідовності та є відкритою для всіх користувачів бази. У технології blockchain передбачається, що блоки є тісно пов'язаними один з одним, містять інформацію про транзакції, записані в попередніх блоках. Головними перевагами такої технології є прозорість, надійність і спроможність працювати, аналізувати та перевіряти облікову інформацію в режимі реального часу [1, с. 106].

Блокчейн – це технологія миттєвого проходження транзакцій з любимими активами, шляхом їх фіксації у блоках безперервного ланцюжка, зі збереженням інформації про всі транзакції в усіх учасників мережі. При цьому одного разу записана інформація не може бути змінена або знищена, оскільки кожна нова транзакція підтверджується історією попередніх. Отже, технологія блокчейн дозволяє створити базу даних з високим рівнем захисту від фальсифікації чи знищення записів, що б дозволило приховати певну діяльність.

Окремі джерела зауважують, що блокчейн, як спосіб використання сучасних наук шифрування, дозволяє організаціям спільно використовувати загальну інфраструктуру для зберігання бази даних. Тобто ця технологія створює передумови для відображення обох сторін транзакції одночасно в загальній книзі в реальному часі, навіть якщо кожен бухгалтер, кожна компанія ведуть приватну базу даних.

Блокчейн є новим інструментом, завдяки якому перелік функцій бухгалтера зміщується, від простого заповнення документів і внесення даних про господарські операції в інформаційну систему, у бік формування професійних суджень і прийняття управлінських рішень, які потребують оцінювання зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на кожную конкретну ситуацію.

Технологія блокчейн уможливорює зберігання даних про фінансові операції, юридичні зобов'язання, права власності, забезпечуючи повну прозорість і загальну доступність для ознайомлення, але при цьому надійно захищаючи від будь-якого підроблення, зламу [3, с.100].

Узагальнюючи підходи, можна зробити висновок, що блокчейн є цифровим реєстром, що зберігається у вигляді системи блоків, де кожний наступний блок містить в собі зашифровану інформацію про здійсненні транзакції. Це технологія розподілених реєстрів. Копії цієї бази даних зберігаються в усіх користувачів і записи до неї вносяться одночасно і не підлягають виправленням. Навіть якщо один з комп'ютерів дасть збій, інформація буде збережена. Багато успішних аудиторських і консалтингових компаній переконані в тому, що блокчейн здатний зробити бухгалтерський облік безперервно функціонуючим процесом.

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

Технологія блокчейн має ряд переваг, серед яких: можливість відстеження фінансових операцій і трансакцій на сайті; забезпечення прозорості та абсолютної впевненості щодо права власності й історії активів та існування зобов'язань; забезпечення цілісності облікових даних в результаті інтеграції даної технології з типовими обліковими процедурами; підвищення ефективності через автоматичне виконання завдання контролю операцій при реалізації даної технології, відмову від систематичного дублювання ручних трудомістких операцій, їх періодичного контролю та проведення дорогого аудиту; зменшення помилок в наслідок мінімізації участі людини у реалізації облікових завдань; захист даних за допомогою електронного цифрового підпису; доступ кожного учасника до актуальної копії бази даних; швидкість і надійність виконуваних операцій; захищеність операцій і користувачів завдяки децентралізації даних між серверами; зменшення шахрайства через те, що технологія блокчейн унеможливує маніпулювання обліковими даними.

Разом з тим, технологія блокчейн має певні вади, які ставлять під сумнів означені перспективи. Так, Т.М. Соколова, І.П. Волошин і І.О. Петрунін існуючі недоліки ділять на дві групи: недоліки економічного (висока енергозалежність, висока вартість створення і впровадження, зниженням швидкості трансакцій зі зростанням навантаження на систему, диференціація блокчейн та неоднозначність перспектив їх використання) і технічного характеру (загрози на рівні мережі, користувача, загрози цілісності системи й інші загальні для мережевих технологій загрози) [2, с. 88]. До недоліків технології блокчейн також можемо віднести відсутність конфіденційності даних, різке зростання вартості її застосування зі збільшенням числа трансакцій, наявність альтернативних рішень, які позбавлені названих недоліків (зокрема розподілені бази даних).

Отже, можна зробити висновок, що технологія блокчейн має потенціал, щоб підняти систему обліково-аналітичного забезпечення на новий рівень. Оцифрування системи бухгалтерського обліку за допомогою технології блокчейн усуне необхідність вести окремий облік трансакцій між компаніями та перехресну перевірку, яка часто вимагає використання зовнішніх аудиторів. На додаток до економії коштів та підвищення ефективності, технологія блокчейн запобігає шахрайству та маніпуляціям з діловими документами. Незважаючи на переваги використання блокчейн технології, облікова сфера є досить консервативною і потребує особливого підходу до її впровадження. Тому необхідно вирішувати правові, кадрові проблеми, усувати невідповідність підготовки фахівців з бухгалтерського обліку вимогам сучасної цифрової економіки.

Список використаних джерел:

1. Рогова Н. Трансформація політики, інструментів і технологій обліку та оподаткування в умовах цифрової економіки. Фінансовий простір. 2020. № 2 (38). С. 103-116.
2. Спільник І.В., Палюх М.С. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2019. Випуск 1-2. С. 83-96.
3. Ярошук О. Блокчейн у системі бухгалтерського обліку. Перспективи розвитку освіти, науки і бізнесу в глобальному середовищі : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, 23 жовтня 2020 р. / Західноукраїнський національний університет. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2020. С. 99-100.

НАПРЯМ 4

Міждисциплінарний підхід у підготовці майбутніх фахівців у ЗВО

Безпала Ольга
к.географ.н, старший викладач
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТА ТРАДИЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ АГРАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Культура вивчення англійської мови налічує кілька століть. За цей час людство встигло розробити десятки способів ефективного вивчення англійської мови, які включають використання традиційних та інноваційних методів та підходів.

Традиційні методи та підходи

Класичний метод (граматика та переклад). Це один із найстаріших або традиційних методів викладання англійської мови. Як правило, для вивчення «мертвих мов», з дуже невеликою або зовсім не зосередженою на розмові та аудіюванні. Основними перевагами є управління процесом, недоліками - не зосереджено уваги на навичках говоріння та аудіювання.

Прямий метод. Характеризується обов'язковим використанням іноземної мови без дозволу перекладу на рідну мову; вивчення лексики за допомогою пантоміми, предметів реального життя та інших наочних матеріалів. Основними перевагами є використання різних матеріалів, недоліками - коли словниковий запас складний, викладачі не можуть контекстуалізувати його.

Аудіолінгвальний метод. Запозичений з поведінкової психології, яка базується на ідеї, що навчання – це формування навички та найкращий спосіб навчання шляхом запам'ятовування. Граматичних пояснень або взаємодії надається мало або взагалі немає. Недоліком є те, що основним є запам'ятовування, граматики та взаємодія є не обов'язкова.

Метод вивчення мови спільноти. Він заснований на переконанні, що афективні фактори важливі. Іноземна та рідна мови використовуються на занятті з викладачами як фасилітаторами. (*Фасилітатор – це викладач, який стимулює та скеровує процес самостійного пошуку інформації та спільної діяльності студентів, підтримує прагнення до самореалізації, самовдосконалення та саморозвитку*). Перевагою такого методу є те, що студенти можуть досліджувати інформацію, а викладачі відповідати на їхні запитання.

Двомовний метод. У цьому методі використовуються дві мови: рідна та цільова. Отже, це можна розглядати як поєднання методу прямого та граматичного перекладу. Переваги - поєднання граматичного перекладу та прямого методу. Недолік - використання рідної мови, коли студенти не розуміють.

Сугестопедія. Він використовує діалоги, ситуації, а також переклад і практику мови, зокрема використовує музику, суб'єктивне ставлення та візуальні образи. Допускаються переклади та помилки. Викладач повністю

контролює процес. Перевагами є те, що існує використання різних видів діяльності, де студенти можуть покращити іноземну мову.

Структурний підхід. Він заснований на переконанні, що мова складається зі структур і що оволодіння цими структурами важливіше, ніж набуття словникового запасу. Переваги - управління граматичними структурами. Недоліки - вважається менш важливим набуття словникового запасу.

Структурно-усно-ситуаційний підхід. Він виник як альтернатива прямому методу. Це презентація та практика ретельно відібраних і оцінених граматичних структур англійської мови в ефективних, значущих ситуаціях, спочатку через мовлення, а потім через читання та письмо. Переваги - представляє та практикує граматичні структури, спочатку через мову, а потім через читання та письмо.

Комунікативний підхід. Цей підхід до викладання англійської мови організований на основі певних комунікативних функцій, таких як вибачення, опис, запрошення та обіцянка. Комунікативний підхід зосереджується на значенні мовної функції, оскільки студент потребує знання як значення, так і функцій. Переваги - він зосереджується на значенні функції мови.

Основними інноваційними методами та підходами є спільне навчання, просторове навчання, перевернута класна кімната, самонавчання, гейміфікація, викладання VAK і перехресне навчання. Окрім того, викладання англійської мови постійно розвивається, особливо разом із прогресом технологій, тому основними інноваціями у викладанні англійської мови є наступні.

1. Цифрові платформи – платформа Edmodo, яка створює безпечне онлайн-середовище для викладачів, студентів, користуються популярністю серед викладачів. Хмарні інструменти, такі як Google Docs, також стали незамінними, дозволяючи викладачам створювати заходи, уроки та курси з цілого ряду цифрові засоби.

2. Онлайн корпуси– сукупність великих колекцій текстів, які використовуються для вивчення мовних структур. Більшість корпусів тепер доступні онлайн, багато з них безкоштовні, викладачі тепер мають доступ до інформації про те, як мова використовується в автентичних текстах і мовленні.

3. Онлайн CPD (continuous professional development - безперервний професійний розвиток) і глобальна кімната персоналу. Поява Інтернету та зростання соціальних медіа, безсумнівно, дозволили викладачам англійської мови з усього світу створювати онлайн-спільноти, які діють як величезна глобальна кімната персоналу.

4. Мобільне навчання та BYOD (bring your own device - принесіть власний підкаст). Викладачі також можуть розвивати свої педагогічні знання та навички, слухаючи подкасти, такі як The TEFL Commute або приєднатися до 50 000 викладачів із понад 200 країн і переглядати вебінари чи архівні відео доповідей викладачів TEFL на EFL Talks.

5. Спілкування з людьми в Інтернеті. Можливість спілкуватися онлайн з людьми за межами класу через Skype та подібні інструменти дозволила

Напря́м 4

«Міждисциплінарний підхід у підготовці майбутніх фахівців у ЗВО»

студентам зустрічатися та спілкуватися з іншими англійською мовою. В одномовних класах це може дати вкрай необхідну мотивацію студентам, які інакше не мали б можливості спілкуватися з кимось англійською. А щодо викладачів, можливість спілкуватися зі студентами віч-на-віч онлайн відкрила цілий новий ринок для Skype-уроків та онлайн-класів.

6. Онлайн автентичні матеріали. Однією з найбільших переваг Інтернету для тих, хто вивчає мову, є широка доступність автентичних ресурсів. Але з огляду на те, що нам доступно так багато контенту, вибір правильних онлайн-матеріалів має вирішальне значення для ефективного навчання. Кейнот від National Geographic Learning використовує доповіді TED для розробки педагогічно обґрунтованого підходу до вивчення мови, тоді як Language Learning with Digital Video (Cambridge University Press) розглядає, як викладачі можуть використовувати онлайн-документальні фільми та відео YouTube для створення ефективних уроків.

7. ІWB (інтерактивна біла дошка). ІWB почав з'являтися в класах на початку цього століття і зараз став основним елементом багатьох класів у Великобританії та в усьому світі. Це дозволяє нам зберігати та друкувати нотатки, написані на дошці, керувати комп'ютером у класі з дошки, відтворювати аудіювання на звуковій системі, використовувати екран як слайд для презентацій, мати доступ до Інтернету тощо.

8. Перевернутий клас. Студенти самостійно керують навчанням. Роль викладача змінилася від передавача знань до консультанта, гіда, тренера та/або фасилітатора.

10. Навчання навичкам м'якого спілкування та критичного мислення. Щоб дати можливість нашим студентам стати кращими комунікаторами, можливо, слід вийти за межі граматики, словникового запасу та вимови, а допомогти їм ефективно спілкуватися в міжнародних умовах. Richmond Business Theories (Richmond ELT) містить онлайн-ресурси, які допомагають викладачам і студентам розвинути навички спілкування, як-от вирішення проблем, навички презентації, управління часом і прийняття рішень. Academic Presenting and Presentations зокрема, розглядає навички спілкування, необхідні під час проведення презентації в коледжі чи університеті. The Thinking Train (Helbling Languages) акцентує увагу на те, що потрібно починати з молодого віку. Це допомагає дітям розвивати навички критичного мислення, які можуть допомогти їм не лише у вивченні англійської мови, але й у вивченні інших предметів і життєвих навичок.

Список використаних джерел

1. Ten innovations that have changed English language teaching.- Режим доступу <https://www.britishcouncil.org/voices-magazine/ten-innovations-have-changed-english-language-teaching>
2. Traditional methods and approaches of language teaching.- Режим доступу <https://sites.google.com/site/knowledgeispower/traditional-methods-and-approaches-of-language-teaching>

Грабовецький Олександр

ст. викладач

ВП НУБіП України "Ніжинський агротехнічний інститут"

ЮРИДИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ГРОМАДЯНСЬКО-ПРАВОВИЙ БАЗИС МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денационалізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей:

- повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);
- активна участь у громадсько-політичному житті країни;
- верховенство права, повага до прав людини;
- готовності до природоохоронної діяльності;
- толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;
- готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України [1].

Дослідженню процесів розвитку особистості найактивніших представників молоді – студентів – під впливом соціально-гуманітарних, у тому числі правових, навчальних дисциплін приділяють значну увагу такі науковці, як В. Андрущенко, Н. Атаманова, В. Горохов, Є. Горохова, В. Горбатенко, А. Гусенко, О. Дяченко, А. Зоріна, Ф. Канак, А. Карнаух, М. Михальченко, Ф. Рудич, С. Рябов, М. Степко, Г. Фініков, Т. Череватова, Ю. Шемшученко.

Так, А. Карнаух відзначає, що вища школа має широке поле діяльності для політичної освіти, найбільш поширеною нині в українських вишах дисципліною з політичної освіти є курс політології. Курс соціології у вищій школі займає в структурі політичного виховання студентів важливе місце. Вивчення соціології дає можливість студентам усвідомити своє місце в соціальній структурі суспільства та функції, які покладаються на цю групу. Вивчення курсу історії України допоможе студенту всебічно аналізувати історичні процеси, події, та факти, тлумачити їх, робити власні обґрунтовані висновки, висловлювати своє ставлення до історичних подій, державних діячів, а також брати активну участь в громадсько-політичному житті, мати чітку громадянську позицію [4].

Такі, на перший погляд начебто й не політизовані навчальні дисципліни, як «Українська мова за професійним спрямуванням» і «Етнокультурологія», нині теж максимально спрямовані на формування свідомого громадянина, адже, на жаль, до сьогодні українська освіта не мала переконливої і позитивної україноцентричної традиції, досвіду щодо виховання патріотизму в дітей та молоді, у попередні часи боялися взагалі терміна «національний», а «патріотичне виховання» сприймали винятково в етнонародному або неорадянському вимірі [1].

Напрямок 4 «Міждисциплінарний підхід у підготовці майбутніх фахівців у ЗВО»

Важливість вивчення студентами таких дисциплін, як філософія, політологія, соціологія, історія України та основи правових знань для політичної освіти і виховання очевидні, хоча вимагають оновлення й модернізації. Необхідними складовими політичного виховання у виші є тісний зв'язок політичної культури і правової свідомості студентської молоді [4].

Формування правової культури студентів вищих аграрних закладів освіти є соціальною потребою, що ґрунтується на правовій, педагогічній і психологічній основах, практиці сучасних суспільних відносин. Воно спрямоване на приведення професійно-правових взаємин у виробничій діяльності у відповідність до сучасних вимог, створення умов для правового самовдосконалення і підвищення рівня правової компетентності фахівців аграрної сфери.

Варто не забувати, що ефективність формування правової культури студентів залежить насамперед від змісту та методики викладання курсу правознавства та інших правових дисциплін. Обсяг і зміст обов'язкового курсу з правознавства визначається для вищих закладів освіти потребою суспільства у вихованні правосвідомого громадянина, а крім того, ще й високими вимогами до освітнього, освітньо-кваліфікаційного рівня особи [3].

Фактично права культура – це система всіх позитивних проявів функціонуючої правової дійсності, яка концентрує у собі досягнення юридичної науки і практики. Людству загалом і кожному народу зокрема потрібна морально ціннісна, права система координат.

Права культура, на думку Н. Атаманової та О. Дяченка, характеризується станом правосуддя, законності і правопорядку. У неї входять ціннісні орієнтації суспільства, соціальних груп і верств населення, а також індивідів, що мають юридичне значення. Вони концентруються у правосвідомості. Найвищими серед них є орієнтація на загальнолюдські цінності, а їхнім ядром – людська особистість із її природними правами. Права культура особистості тісно пов'язана з правосвідомістю. Водночас вона ширша за правосвідомість, оскільки включає у себе, крім правової психології та правової ідеології, ще й юридично значущу поведінку [2].

Процес впливу права на свідомість людини може відбуватися в двох формах: активній і пасивній. При активній формі застосовуються засоби правового регулювання для усунення правопорушень, оптимізації усталених правових відносин та реалізації правової відповідальності. Під пасивною формою розуміється опосередкований вплив на суспільні відносини для забезпечення правопорядку та запобігання правопорушенням. Підводячи підсумки слід зазначити, що правовий вплив можна трактувати у двох значеннях: 1) як комплекс правових і не правових засобів, за допомогою яких формується модель позитивної правової поведінки особи у суспільстві; 2) як сукупність заходів, що забезпечують реалізацію правової відповідальності [5].

Права культура фахівця передбачає, з одного боку, необхідність володіння обов'язковим обсягом правової інформації, а з другого – відповідне

ставлення до неї та готовність і вміння здійснювати правове виховання у процесі професійного й особистого спілкування зі співробітниками.

Правове виховання можна кваліфікувати як цілеспрямований постійний вплив на студентів із метою формування їхньої правової культури і прагнення до адекватної правової поведінки. У зв'язку з цим основною метою правового виховання студентів є забезпечення їх необхідними юридичними знаннями і правовими навичками, уміннями [3].

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України : Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 06 червня 2022 року № 527 / Міністерство освіти і науки України. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/201/182> (дата звернення: 30.04.2022).
2. Атаманова Н.В., Дяченко О.В. Правова культура та її роль у формуванні правопорядку сучасної української держави // Нове українське право. : електрон. версія жур. 2022. Вип. 4. С. 82-87. URL : <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/201/182> (дата звернення: 19.11.2022).
3. Гусенко А.А. Роль навчальної дисципліни «Правознавство» у формуванні професійних компетенцій майбутнього фахівця аграрної сфери у процесі професійної підготовки // Педагогічні науки : Збірник наукових праць. : електрон. версія жур. 2016. Вип. LXXIV. Том 3. С. 76-80. URL : <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3553/1/7.pdf> (дата звернення: 19.11.2022).
4. Карнаух А.А. Вплив соціально-гуманітарних дисциплін у вищій школі на формування політичної культури студентської молоді // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова: Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. : електрон. версія жур. 2009. Вип. 1. С. 82-87. URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3167/Karnaykh.pdf?sequence=1> (дата звернення: 19.11.2022).
5. Череватова Т. В. Щодо визначення поняття правового впливу. Юридична наука і освіта у сучасних умовах: стан і перспективи розвитку : матеріали Всеукр. наук.-практ. конфер., м. Вінниця, 18 травня 2018 р. / гол. ред. А.Г. Бобкова. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2018. С. 94-95.

Козаченко Вадим

студент

Леміш Наталія

к.і.н. доцент

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ВИКОРИСТАННЯ ФАХОВИХ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОНЛАЙН СЛОВНИКІВ У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ АГРОІНЖЕНЕРНОГО НАПРЯМУ

Значення словників у житті кожної людини важко переоцінити. Словник – джерело, яке містить слова (або морфеми, словосполучення, ідіоми) розташовані в певному порядку (різному в різних типах словників), пояснює значення описуваних одиниць, дає різну інформацію про них або переклад іншою мовою та повідомляє відомості про предмети, що позначаються ними. Одні з найбільших колекцій словників знаходяться в бібліотеках різних країн світу.

Напряма 4

«Міждисциплінарний підхід у підготовці майбутніх фахівців у ЗВО»

Крім того, що бібліотеки зберігають колекції словників у своїх фондах, науковці, викладачі та студенти є одними з основних користувачів цих колекцій і активно використовують словники у професійній діяльності та навчанні [1].

Словники бувають різні, а їх загальна кількість набагато більша та масштабніша, ніж ми можемо уявити. Розмаїття видів словників показує, у якій великій кількості галузей людської діяльності вони використовуються. Без словників важко було б відшукати професіоналів у тій чи іншій сфері, спілкування, зокрема – професійне, перетворилося б на хаосне, з постійним перепитуванням, «що саме ви розумієте під тим чи іншим». Годі вже й говорити про міжнародне спілкування без словників для перекладу на іншу мову.

Найпростіше використання словника – це перевірка значення слова. Оскільки до тих пір, поки ми можемо знайти, що те чи інше слово означає в тексті, ми можемо продовжувати читати, не з'ясовуючи, як воно вимовляється, які інші форми воно приймає або з якими словами найчастіше зустрічається.

На мою думку, для того, щоб використовувати слова в мовленні за обраним фахом по спеціальності або на письмі, ми повинні знати більше про те, як вони можуть уживатись. Словники розрізняються за обсягом продуктивної інформації, яку вони надають. Словники для тих, хто вивчає мову, часто надають інформацію про граматику, частоту вживання слів, а також словосполучення, а онлайн словники часто містять звукові файли, щоб продемонструвати, як вимовляються слова, зокрема агроінженерного напрямку. Деякі словники позначають слова, використання яких будь-яким чином обмежене, щоб попередити, наприклад, користувачів про те, що вони застарілі, технічно складні або вважаються неввічливими [2].

Звичайно, до словників звертаються і з інших причин. Наприклад, за можливості пошуку слів, які використовуються за професійним спрямуванням.

Я вважаю, що в роботі зі словниками проявляється накопичувальний ефект: чим більше їх відкриваєш, тим більше користі та інформації по технічній спеціальності вони приносять, адже онлайн словники при підготовці студентів агроінженерного напрямку мають вагомні переваги:

1. Такі словники містять приклади речень за професійним спрямуванням з необхідними нам словами. Однак, не всі слова можуть бути нам відомими. Тому автоматично ми розуміємо значення невідомого слова «з контексту речення». Це своєрідний міні-тренінг, котрий вчить встановлювати зв'язки між членами речення та допомагає вчити нові слова, які ми будемо використовувати в професійній діяльності.

2.3 онлайн словників ми можемо дізнатися, чи підходить обране слово для використання в професійній діяльності за спеціальністю агроінженерія. Онлайн словник вчить краще розуміти сутність заданої тематики.

3. Онлайн словники урізноманітнюють та збагачують лексичний запас мовлення [4].

Отже, завдяки таким словникам, ми довідуємося про велике різноманіття слів та можемо підібрати до нього синоніми й навчитися передавати різні відтінки значень у своїх цілях.

4. Словник допоможе нам думати професійно-технічно. Ця навичка стане надзвичайно важливою для сучасної людини, яка прагне розвиватися та удосконалювати свої знання в агроінженерії [2].

Наразі онлайн словники є корисним та цікавим ресурсом для навчання. Він може бути в звичному книжковому форматі, може виглядати як розширення браузера, мобільний додаток або онлайн версія. У мережі можемо знайти багато словників, які нам допоможуть. Зокрема це славнозвісний «Термінологічний словник з точного землеробства для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю» [3];

Крім того, наприклад, словник «Шевченка у 2 томах. Наукова думка» – це словник для різних галузей. Окремої уваги заслуговує Collins – словник з відеоозвучкою, який допомагає поліпшити артикуляцію, а головне – словниковий запас [4].

Таким чином, є багато видів словників, і досить непросто орієнтуватися в їхньому розмаїтті, щоб знайти те, що шукаєш. На мою думку, вибір необхідного словника – це справа кожного індивідуально. Він буде залежати від нашого рівня мови зараз, рівня мови, якого ми хотіли б досягти з часом. Але потрібно підійти до цього вибору серйозно й з усією відповідальністю. Бо саме якісний словник буде всіляко допомагати нам освоювати нове.

Список використаних джерел:

1. Словники у фонді відділу довідково-бібліографічного обслуговування: нові надходження [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2782>
2. Російсько-український словник технічної термінології. І Шелудько, Т Садовський. Шелудько, Т. Садовський–К.: Державне видавництво України, 1928.
3. Термінологічний словник з точного землеробства для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://socrates.vsau.org/repository/card.php?lang=uk&id=25351>
4. Словник сучасної української літературної мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrreferat.com/chapters/movoznavstvo/slovnik-suchasnoi-ukrainskoi-literaturnoi-movi-referat.html>
5. Тлумачний словник з української мови (де є можливість знайти значення будь-якого слова агротехнічного спрямування) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://slovnuk.ua>

*Леміш Наталія
к.і.н. доцент*

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

МОВНОСТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ ТЕКСТІВ СЛУЖБОВИХ ДОКУМЕНТІВ

В управлінській діяльності будь-яких установ чи організацій використовуються в переважній більшості текстові документи. Тому, цілком зрозуміло, що основна мета складання будь-якого виду документа, це,

насамперед, передача інформації, що безпосередньо викладається в основному елементі документа – його тексті.

Особливості мовного оформлення, закономірності створення текстів різних жанрів вивчає окрема наука, яка в мовознавстві отримала назву – лінгвістика тексту. Різні дослідники називають її також текстовою лінгвістикою, текстуальною лінгвістикою, тек-етикою, текстологією, граматиною тексту, текстолінгвістикою.

На засадах лінгвістики тексту виникла така теоретико-прикладна мовознавча дисципліна як документна лінгвістика, що вивчає закономірності створення тексту безпосередньо службового документа, його внутрішню структуру, змістове навантаження, способи мовного оформлення тощо.

Отже, щоб документ був інформативно наповненим та відповідав меті, яку в нього заклав той, хто його створив, він повинен відзначатися: об'єктивністю, точністю та стислістю переконливістю, повнотою інформації.

Однак наявність тих або інших елементів тексту, їх послідовність залежить від конкретного документа, його змісту й мети. Наприклад, для виділення суті документа рекомендується його починати із заключної частини, тобто з викладення суті питання: прохання, пропозиції тощо, а потім підкріплювати їх обґрунтуванням.

Необхідно враховувати, що кожний вид документа має свою схему побудови тексту. Визначимо основні вимоги до складання текстів документів щодо особового складу на прикладі наказів. Кожне слово в тексті наказу має нести змістове навантаження. Досягти чіткості у викладенні допомагає правильна композиційна структура тексту і продуманість формулювань. Передусім використані в тексті формулювання мають відповідати КЗпП України та іншим нормативним актам. Найменша помилка у формулюванні тексту може сприйматися неоднозначно. Текст наказу, як правило, складається з двох частин: *констатуючої* та *розпорядчої*. В *констатуючій* частині обґрунтовуються наступні розпорядчі дії. Якщо наказ подається на підставі акта керівного органу, в констатуючій частині дається його виклад з обов'язковим зазначенням повної назви акта, його автора, дати та номера, заголовка до тексту. У ній може бути наведено факти, зазначено події, подано оцінки. Як правило, констатуюча частина починається словами: «З метою...», «На підставі...», «Відповідно до...», «Згідно з...», «На виконання...» тощо. Якщо немає необхідності давати будь-які пояснення, констатуюча частина може не складатися, і текст наказу буде формулюватися з однієї розпорядчої частини [1].

До формулювань *розпорядчої* частини наказу ставляться особливо жорсткі вимоги, оскільки вони визначають майбутні дії. Формулювання повинні бути конкретними, чіткими, зрозумілими.

Розпорядча частина наказу становить його основу та викладається в наказовій формі. Починає розпорядчу частину слово «НАКАЗУЮ» (тільки для наказів із загальних питань): друкується великими літерами на окремому рядку прямо від полів, від нульового положення табулятора, відокремлюється від

констатуючої частини двома машинописними інтервалами. У спільних наказах розпорядча частина починається словом «НАКАЗУЄМО».

У текстах наказів з особового складу констатуючої частини може не бути. Розпорядча частина розпочинається ключовими словами «ПРИЗНАЧИТИ:», «ПРИЙНЯТИ:», «ПЕРЕВЕСТИ:», «ЗАРАХУВАТИ:», «НАДАТИ:», «ОГОЛОСИТИ ПОДЯКУ:», «ЗВІЛЬНИТИ:», «ОГОЛОСИТИ ДОГАНУ:», які, згідно з Державною уніфікованою системою документації «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів. ДСТУ 4163-2020», оформляють великими літерами від межі лівого берега. Після них ставлять двокрапку [2].

У наказах про призначення, прийняття, звільнення, переведення, зарахування, надання тощо, де ключовими словами є власне слова, що означають конкретну дію: ПРИЙНЯТИ, ЗВІЛЬНИТИ тощо, не слід за ключове слово приймати «НАКАЗУЮ». Ця досить типова помилка, яка побутує в практиці, засвідчує нерозуміння видавцем відмінностей між документуванням загальних питань діяльності та особового складу.

Кожен запланований захід в наказі оформлюється окремим пунктом, пункти нумеруються арабськими цифрами. Кожний пункт містить назву виконавця (у формі давального відмінка), передбачену дію, термін виконання. Виконавцем може бути зазначений суб'єкт (наприклад, у наказі міністра), структурний підрозділ або посадова особа.

Передбачена дія повинна бути конкретною, тому не слід вживати слова типу *підвищити, підняти, посилити, поліпшити, вжити заходи, активізувати, звернути увагу* тощо, які роблять завдання незрозумілим та важко контрольованим. Приписувана дія виражається дієсловом у неозначеній формі. Наприклад: *підготувати, зарахувати, організувати, забезпечити, покласти, розробити* [3].

У наказі з особового складу наприкінці тексту чи пункту має зазначатися підстава його складання. Зазвичай підставою є: заява працівника з візами або без них (якщо віз нема в заяві, їх проставляють у наказі), контракт з працівником тощо, в окремих випадках — подання безпосереднього керівника працівника.

Наприклад, у наказі про прийняття на роботу зазначають:

- ключове слово: ПРИЙНЯТИ: (для рядових працівників), ПРИЗНАЧИТИ: (на керівну виборчу посаду), ЗАРАХУВАТИ: (на навчання);
- прізвище, ім'я, по батькові працівника у родовому відмінку (ЛЕМІШ Наталію Олександрівну);
- посаду (спеціальність, кваліфікацію, категорію, розряд), до складу якої входить назва структурного підрозділу (на посаду завідувача кафедрою ...);
- дату початку роботи (оформляється з прийменником «з», наприклад: з 01.09.2022);
- вид роботи (постійна, за сумісництвом);
- умови оплати праці обумовлюють, зазначаючи тарифну ставку чи оклад на час видання наказу (з посадовим окладом *цифрою (прописом)* грн. на місяць),

Напря́м 4

«Міждисциплінарний підхід у підготовці майбутніх фахівців у ЗВО»

посиланням на штатний розпис або контракт (з посадовим окладом згідно зі штатним розписом, з оплатою відповідно до укладеного контракту).

Закінчивши складати текст, відповідальний працівник формулює до нього заголовки, який починається з прийменника «про» (про що) та формулюється за допомогою подібних конструкцій: *Про особовий склад, Про зарахування...; Про прийняття...; Про звільнення...; Про надання відпустки...*, що є обов'язковим елементом будь-якого наказу з особового складу.

Таким чином, створення службового документа – це справжнє мистецтво. Адже правильно оформлений, бездоганний з погляду структури, грамотно написаний документ стане запорукою успіху організації, сприятиме створенню доброго враження про неї.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Правил організації діловодства та архіву арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора): Наказ Міністерства юстиції України від 15.03.2013 № 447/5, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 18.03.2013 за № 431/22963. URL: www.rada.gov.ua
2. Національний стандарт ДСТУ 4163:2020. «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів». Київ: ДП «УкрНДНЦ» від 01.07.2020 № 144 з 2021-09-01. 2020. 37 с. URI: <https://undiasd.archives.gov.ua/doc/DSTU%204163.pdf>.
3. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Ін-т української мови. Київ: Наук. думка, 2019. 286 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-novlpravo.pdf>

Литовченко Віктор
к.філос.н., доцент

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ПРАВОВІ ЗНАННЯ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО АГРОНОМА: АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ

Правові знання становлять невід'ємну складову сучасної освіти в Україні. Вони є обов'язковим елементом навчально-виховного процесу в закладах усіх рівнів починаючи із дошкільної освіти. Серед професій агротехнічного напрямку важливе значення належить спеціальності «Агрономія» - науки про закони землеробства. Правова складова даної спеціальності полягає у здобутті знань та навичок необхідних для реалізації громадянами своїх прав і свобод, а також виконання покладених на них посадових обов'язків.

Найпростіший правовий всеобуч, зазвичай, вибудовується через модульний курс правознавчих дисциплін разом з іншими соціально-гуманітарними курсами. Фундаментальні основи національної ідентичності, винятковості, унікальності закладається обов'язковими компонентами освітньо-професійної програми «Історія української державності», «Українська мова (за проф. спрямуванням)», «Етнокультурологія». Разом з власними предметами дослідження вони створюють передумови для якісного засвоєння правової думки України.

Безпосередньо основи правових знань закладає дисципліна «Правова культура особистості». Вона покликана виробити правове мислення і культурний стиль правомірної поведінки у повсякденному житті як у міжособистісних відносинах, так і при спілкуванні із представниками судових та правоохоронних органів. До завдань дисципліни належать: вивчення теорії правової культури особистості, закономірностей та специфіки розвитку держави та права, основних положень Конституції України, які стосуються регламентування діяльності держави та організації суспільного життя, прав і обов'язків громадянина, ознайомлення з вузловими положеннями основних галузей права та їх застосуванням, а також ознайомити студентів із перспективами розвитку правової системи України у зв'язку із євроінтеграційними процесами.

На правових та організаційних основах охорони праці вибудовується курс «Безпека праці і життєдіяльності». Майбутні фахівці агрономічного профілю мають вміти застосовувати положення нормативно-правових документів у своїй діяльності. Сюди відносимо: Закон України «Про охорону праці»; Кодекс законів про працю України (КЗпП); Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»; Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»; Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». Спеціальними законодавчими актами в галузі охорони праці є: Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП); Державні стандарти України з питань безпеки праці (ДСТУ); Міждержавні стандарти Системи стандартів безпеки праці (ССБП); Державні санітарні норми (ДСН); Державні санітарні правила і норми (ДСанПіН); Нормативні акти з пожежної безпеки (НАПБ) та інші нормативні документи.

Цикл дисциплін спеціальної (фахової підготовки) агрономів не позбавлений знань правової сфери. Правові норми землекористування розглядаються в дисципліні «Ґрунтознавство з основами геології», «Землеробство», «Рослинництво», «Агрохімія», «Плодівництво», «Овочівництво». Занурення в царини правових наукоємних технологій забезпечують матеріали із курсів «Основи наукових досліджень», «Селекція та насінництво польових культур», «Селекція овочевих, плодових і ягідних культур», «Стандартизація та управління якістю продукції рослинництва». Правовий аспект зазначених вище дисциплін покликаний сформувати у агрономів правову культуру до своїх професійних прав і обов'язків, поваги до законів та правил агроекології, готовності дотримуватися і сумлінно виконувати визначені вимоги, які виражають волю й інтереси українського народу.

Окрему частину навчального плану агрономів становлять так звані вибіркові дисципліни. Обираючи їх студенти забезпечують компетенції спеціальності відповідно до своїх власних уподобань та прагнень, які теж не позбавлені специфічних правовідносин. Різні галузі права представлені в дисциплінах: «Сільськогосподарська мікробіологія та вірусологія»,

«Сільськогосподарська меліорація», «Основи раціонального землекористування», «Селекція та насінництво гетерозисних гібридів», «Основи землеустрою та земельного кадастру» та інші.

Варто зазначити, що правові знання навчальних дисциплін не зводяться лише до знання текстів законів і підзаконних актів. Саме знання не є запорукою дотримання законності. Доцільно акцентувати увагу на повазі до права. Неприпустимою є позиція коли відбувається ігнорування соціальних цінностей і значимості права в системі нормативних регуляторів суспільних відносин.

Поряд із формуваннями професійних якостей агронома пріоритетними завданнями спеціальності має стати створення таких умов розвитку особистості, які забезпечили б у майбутньому її готовність жити й успішно діяти у світі гуманістичних цінностей, стимулювали праву активність, готовність брати участь у створенні необхідних правових засад для вільного розвитку громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Коба М. Правова культура як предмет вивчення теоретико-правовою наукою. Підприємство, господарство і право: науково-практичний юридичний журнал. 2019. № 4. С. 178-182
2. Підлісний Є. В. Правова культура суспільства, особистості та соціальної групи. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2018. № 3(2). С. 241-246.
3. Чепульченко Т.О. Правова культура: місце у правовому процесі та вплив на стан законності в державі. Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право. 2013. № 2(18). 109-114.

Майбородіна Наталія

к.ф.-м.н., доцент

ВП НУБІП України "Ніжинський агротехнічний інститут"

Герасименко В'ячеслав

к.т.н., старший викладач

ВП НУБІП України "Ніжинський агротехнічний інститут"

ВИКОРИСТАННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

В даній роботі обґрунтовується важливість встановлення та використання міждисциплінарних зв'язків у ході підготовки майбутніх фахівців у галузі обліку і оподаткування. В основі формування таких зв'язків лежить концепція міждисциплінарної інтеграції, яка об'єднує знання із різних дисциплін у цілісну систему.

Особливу увагу потрібно приділяти розробці інноваційних підходів до викладання при підготовці майбутніх фахівців, що забезпечуватиме високий рівень професійної компетентності, готовність до пошуку та освоєння знань із різних галузей науки.

Формування професійної компетентності випускника ЗВО економічного спрямування неможливе без здійснення професійно спрямованого навчання, в якому моделюється професійний і соціальний контекст майбутньої інноваційної діяльності.

Включення України до загальноєвропейського освітнього простору висуває нові вимоги до системи фінансово-економічної освіти у нашій державі.

Сучасна система вищої освіти потребує розвитку міждисциплінарних зв'язків, насамперед природничо-наукових, а також розробки інноваційних підходів до викладання при підготовці майбутніх фахівців в галузі обліку і оподаткування.

Основним завданням освітньої діяльності є формування професійних компетенцій. Компетенція – інтегроване поняття, що виражає здатність застосовувати елементи знань і вмінь у різноманітних ситуаціях. Робити щось компетентно – це передбачати або прогнозувати результат цієї діяльності.

Професійну компетентність необхідно розвивати вже з першого курсу навчання студентів. У ЗВО слід виконувати взаємопроникнення змісту різних навчальних дисциплін, об'єднання знань, переконань і практичної дії на всіх етапах підготовки спеціаліста та створення єдиного освітнього простору шляхом використання інноваційних педагогічних методів, засобів і організаційних форм навчання.

Основною проблемою міждисциплінарних зв'язків є визначення реального рівня знань, які студенти одержують на загальнонаукових кафедрах, та відповідності сформованих знань рівню, потрібному для вивчення спеціальних дисциплін. Знання загальнонаукових дисциплін є необхідними для практичного використання фахівцями тільки в тому випадку, якщо у навчанні буде дотримуватися наступність між загальними та спеціальними дисциплінами, здійснюватися міждисциплінарна інтеграція. Такі студенти, здатні застосовувати знання, отримані в одній дисципліні, до іншої дисципліни, поглиблюючи навчальний досвід.

Під час вивчення дисципліни "Вища та прикладна математика" необхідно постійно наголошувати на те, що елементи вищої математики постійно використовуються при вивченні спеціальних економічних дисциплін.

Наприклад, під час вивчення елементів лінійної алгебри необхідно звернути увагу студентів на застосування матриць для розв'язання задач з економіки.

На практиці для аналізу, систематизації, планування роботи фірми, підприємства, галузі народного господарства часто користуються матрицями.

Наведемо приклади розв'язання типових задач, а саме, обчислити: обсяги продукції декількох видів за визначений часовий інтервал; приріст обсягів виробництва; вартість виробленої продукції; виручку по підприємствам (регіонам, галузям) і т.п.

Задача. Нехай в деякій галузі n підприємств випускають m типів продукції. Матриця $A_{n \times m}$ задає обсяги продукції на кожному підприємстві в першому кварталі, а матриця $B_{n \times m}$ – в другому. Тобто елементи цих матриць a_{ij} та b_{ij} – це обсяги на i -му підприємстві продукції j -го типу в першому і другому кварталах відповідно. Знайти:

Напряв 4

«Міждисциплінарний підхід у підготовці майбутніх фахівців у ЗВО»

а) обсяги продукції в першому півріччі; б) приріст обсягів продукції в другому кварталі в порівнянні з першим по видам та по підприємствам; в) вартість продукції, виробленої за перший квартал (в ум. од.), якщо λ – курс умовної одиниці по відношенню до гривні.

Розв'язання:

а) обсяги продукції:

$$C = A + B, \quad \text{де} \quad c_{ij} = a_{ij} + b_{ij}; \quad (1)$$

б) приріст обсягів продукції:

$$D = B - A, \quad \text{де} \quad d_{ij} = b_{ij} - a_{ij}. \quad (2)$$

Додатні d_{ij} свідчать про те, що на i -му підприємстві обсяг виробництва j -ї продукції збільшився, а від'ємні – що обсяг зменшився, нульові – обсяг не змінився;

в) вартість продукції в умовних одиницях:

$$K = \lambda \cdot A, \quad \text{де} \quad k_{ij} = \lambda \cdot a_{ij}. \quad (3)$$

Розв'яжемо задачу за умови, що

$$A = \begin{pmatrix} 1 & 3 & 4 & 6 \\ 2 & 5 & 7 & 3 \\ 2 & 6 & 8 & 9 \end{pmatrix}, \quad B = \begin{pmatrix} 3 & 5 & 9 & 6 \\ 1 & 4 & 5 & 3 \\ 2 & 3 & 4 & 6 \end{pmatrix}, \quad \lambda = 8.$$

○ За умовою $n=3$ (три підприємства), $m=4$ (чотири типи продукції), тобто $A_{3 \times 4}$ і $B_{3 \times 4}$. Отже, розмір матриць: $C_{3 \times 4}$, $D_{3 \times 4}$, $K_{3 \times 4}$.

а) обсяг продукції знаходимо за формулою (1):

$$C = A + B = \begin{pmatrix} 1 & 3 & 4 & 6 \\ 2 & 5 & 7 & 3 \\ 2 & 6 & 8 & 9 \end{pmatrix} + \begin{pmatrix} 3 & 5 & 9 & 6 \\ 1 & 4 & 5 & 3 \\ 2 & 3 & 4 & 6 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1+3 & 3+5 & 4+9 & 6+6 \\ 2+1 & 5+4 & 7+5 & 3+3 \\ 2+2 & 6+3 & 8+4 & 9+6 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 4 & 8 & 13 & 12 \\ 3 & 9 & 12 & 6 \\ 4 & 9 & 12 & 15 \end{pmatrix};$$

б) приріст обсягів продукції знаходимо за формулою (2):

$$D = B - A = \begin{pmatrix} 1 & 3 & 4 & 6 \\ 2 & 5 & 7 & 3 \\ 2 & 6 & 8 & 9 \end{pmatrix} - \begin{pmatrix} 3 & 5 & 9 & 6 \\ 1 & 4 & 5 & 3 \\ 2 & 3 & 4 & 6 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1-3 & 3-5 & 4-9 & 6-6 \\ 2-1 & 5-4 & 7-5 & 3-3 \\ 2-2 & 6-3 & 8-4 & 9-6 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} -2 & -2 & -5 & 0 \\ 1 & 1 & 2 & 0 \\ 0 & 3 & 4 & 3 \end{pmatrix};$$

в) вартість продукції в у.о знаходимо за формулою (3):

$$K = 8 \cdot A = 8 \cdot \begin{pmatrix} 1 & 3 & 4 & 6 \\ 2 & 5 & 7 & 3 \\ 2 & 6 & 8 & 9 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 8 \cdot 1 & 8 \cdot 3 & 8 \cdot 4 & 8 \cdot 6 \\ 8 \cdot 2 & 8 \cdot 5 & 8 \cdot 7 & 8 \cdot 3 \\ 8 \cdot 2 & 8 \cdot 6 & 8 \cdot 8 & 8 \cdot 9 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 8 & 24 & 32 & 48 \\ 16 & 40 & 56 & 24 \\ 16 & 48 & 64 & 72 \end{pmatrix}. \quad \bullet$$

Також потрібно постійно використовувати зв'язок з інформатикою. На заняттях з інформатики необхідно показати студентам, як саме розв'язувати завдання з елементів лінійної алгебри з використанням комп'ютера.

Отже, необхідно правильно оцінити значущість взаємодоповнюючих між предметних зв'язків і створювати єдину методичну систему навчання вищої математики, інформатики та спеціальних дисциплін.

Список використаних джерел:

1. Коржова О.В. Міждисциплінарні зв'язки у системі професійної підготовки майбутніх фахівців із організації інформаційної безпеки.
URL:<http://www.dgma.donetsk.ua/docs/konf/2017/mkonf2017/dopovidy/it/Коржова.pdf>
2. Покудіна Л.С. Міждисциплінарні зв'язки як засіб ефективного викладання фінансово-економічних дисциплін // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки. 2016. Вип.1.
3. Драчева И.А., Ершова Т.Г. Реализация межпредметных связей при изучении высшей математики в техническом вузе // Розвиток сучасної природничо-математичної освіти: реалії, проблеми якості, ін-новації: мат.Всеукр.наук.-практ.конф.(21–28 жовтня 2013р., м.Запоріжжя).
URL:http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp14/Dracheva.pdf
4. Майбородіна Н.В. Елементи лінійної алгебри: методичні вказівки та завдання для самостійної роботи до модуля №1 з дисципліни "Вища математика". Ніжин: МІЛАНІК, 2013. – 44 с.
5. Мазепа Т.С., Мілаш І.В. Міждисциплінарні зв'язки як вимога компетентнісного підходу сучасної парадигми вищої економічної освіти // Управління якістю підготовки кадрів з вищою освітою через удосконалення процедур ліцензування, акредитації та рейтингування: зб.тездоп.наук.-метод.конф.(15–16 березня 2012р.).
URL:<http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/3211>

*Онокало Ірина
студентка*

*Леміш Наталія
к.і.н. доцент*

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

**НЕОБХІДНІСТЬ ЗНАТЬ НОРМ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ ЯК
СКЛАДОВА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ
АГРОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Агроном - це найважливіший фахівець сільського господарства. Саме в його завдання входить розробка нових методів підвищення врожайності, культивування видів, освоєння нових, раніше не властивих цій місцевості сільськогосподарських рослин. В одній особі агроном - це вчений-селекціонер і бригадир на сільськогосподарських роботах. Знання сучасного українського правопису для фахівців аграрного спрямування важливе, адже треба вміти грамотно порівнювати та оцінювати сучасні науково-технічні досягнення в цій галузі. Проводити аналітичні пошуки та систематизувати отриману інформацію, прагнути до самоорганізації та самоосвіти, працювати з документами, комунікувати тощо.

Оновлення мови – це живий і неперервний процес, а також ознака того, що вона розвивається. Досліджуючи історію правописних традицій, приходимо до висновку, що потреба у власному українському правописі стала особливо відчутною ще з половини XVI ст., коли створюються перші школи. Упорядником першого правопису в Україні став учений Мелетій Смотрицький (1578-1633), у 1619 р. вперше побачила світ відома його праця «Грамматика Славенская правильное Синтагма», саме цей правопис Смотрицького тримався в Україні аж

до XIX ст.[1]. Батьком наступного правопису став Олександр Павловський, автор першої в XIX ст. української граматики, що побачила світ у 1818 р. В історії розвитку українського правопису вагомий внесок зробила «Русалка Днѣстровая» — збірник 1837 р., випущений в Будапешті. Також потрібно згадати працю редакторів наукового видання «Записки Юго-Западнаго отдела Географическаго Общества», I том якого вийшов у 1873 р. У XX ст. перша система українського правопису 1918-1921 років робилася наспіх, тому була недопрацьованою [1]. У 1933 році радянський уряд визнав харківський правопис «націоналістичним», скасував його і ввів інші норми, які наближали норми української мови до норм російської. На початку 1942 р. радянський уряд в Україні доручив Академії наук знов почати свою роботу, щоб довести до ладу український правопис. П. Тичина прийняв новий правопис і вніс його на затвердження в Раді народних комісарів, яка остаточно затвердила його 8 травня 1945 року. Правопис був чинним без змін до 1960 р. Є ще один правопис, який потрібно знати — Український правопис 1993 р. — четверта редакція правопису української мови 1946 р. та перша, що була ухвалена за часів незалежності України. Цей правопис діяв у 1993—2019 роках, протягом яких до нього не вносились жодних змін. Правопис утратив чинність 22 травня 2019 року, коли Кабінет Міністрів України ухвалив нову редакцію правопису, розроблену Українською національною комісією з питань правопису. Документ підготувала спеціальна Українська національна комісія з питань правопису. Протягом серпня–вересня 2018 року пройшло громадське обговорення пропонуваніх змін, під час якого надійшло понад 3 тис. пропозицій. 3 червня 2019 р. фінальний текст нової редакції «Українського правопису» було опубліковано на офіційних сайтах Міністерства освіти і науки і Національної академії наук. З цього моменту рекомендовано застосовувати норми та правила нової редакції Правопису в усіх сферах суспільного життя, зокрема в офіційно-діловому стилі мовлення.

У Національній академії наук України пояснюють: правила загалом можна поділити на дві великі групи. Ті, що допускають лише один варіант написання (обов'язкові), і ті, що передбачають кілька таких опцій (варіативні).

До першої групи обов'язкових норм написання належать такі:

проект, проєкція (за аналогією до інших слів, що творяться так само – ін'єкція, траєкторія, об'єкт тощо – з латинським коренем -ject-). Так само з «є» пишеться запозичення плеєр (play+er), конвеєр (convey+er), феєрверк, Соєр, Хаям, Феєрбах;

Дікенс, Текерей, Бекі (без подвоєння приголосних -кк-, адже такого подвоєння немає в оригінальному написанні);

іншомовний компонент (рхі-, архи-, бліц-, гіпер-, екстра-, макро-, максі-, міді-, мікро-, міні-, мульти-, нано-, полі-, преміум-, супер-, топ-, ультра-, флеш-, анти-, віце-, екс-, контр-, лейб-, обер-, штабс-, унтер-) на початку слова пишеться разом: мінісукня, віцепрезидент, ексміністр, вебсайт;

числівник «пів» у значенні «половина» пишеться окремо (що простіше, ніж у старому правописі, за яким було, приміром, пів'яблука, але пів-Києва): пів хвилини, пів яблука, пів Києва, пів аркуша, пів години, пів відра, пів міста, пів огірка, пів острова, пів яблука, пів ящика, пів ями, пів Європи;

якщо ж «пів» з іменником є єдиним поняттям та не означає «половину», слово завжди пишеться разом: піваркуш, південь, півзахист, півколо, півкуля, півмісяць, півоберт, півовал, півострів;

священник (написання з двома «нн», так само, як «священний» та інші спільнокореневі слова);

також разом пишуться складноскорочені слова й похідні від них: адмінресурс, Міносвіти, профспілка, Святвечір;

змінилося написання російських прізвищ. Прикметникове закінчення прізвищ «-ой» передаватимуть через «-ий»: Донський, Крутий, Луговський, Полевий, Соловйов-Сєдий, Босий, Трубецький. Виняток – Лев Толстой.

До другої групи відносимо такі, що допускають кілька опцій написання.

Вергілій і Вергілій, Георг і Георг, Гуллівер і Гуллівер. Тобто оригінальний звук [g] у запозичених іменах можна передати двома способами: адаптувавши до українського звукового ладу (Вергілій) або ж зімітувавши іншомовне звучання (Вергілій). Натомість звук [h] передаємо переважно літерою «г»: гостел, готель, госпіталь тощо. За традицією в окремих словах, запозичених із європейських та деяких східних мов, можемо вживати «х»: хокей, хобі, хіджаб;

аудієнція і авдієнція, лауреат і лавреат, аудиторія і авдиторія. У словах, що походять з давньогрецької та латинської мов, буквосполучення [au] зазвичай передається через ав: автентичний, автобіографія, автомобіль. «Авдиторія» прийшла звідти ж;

кафедра і катедра, ефір і етер, міф і міт, Борисфен і Бористен. Буквосполучення [th] у словах грецького походження передаємо через «т»: антологія, антропологія, аптека, астма, бібліотека, католицький. Тому вживання словосполучення «давньогрецький міт», а не «давньогрецький міф», цілком виправдане;

ірій і ірій, ірод і ирод (аналогічно – допускаються два варіанти написання); закінчення -и/-і у родовому відмінку іменників також можуть бути паралельними (закінчення -и використовувалося у харківському правописі до 1933 року): радості й радости, любові й любви, Білоруси й Білоруси.

Окрім цього, новий правопис пропонує вживати (але не робить обов'язковими) фемінітиви на означення жіночих професій, дискусія про які в суспільстві велася давно, і якими багато хто вже почав послуговуватися. У новому правописі пропонують творити фемінітиви так: за допомогою суфіксів -к- (авторка, дизайнерка, директорка), -иц- (порадниця, учениця), -ин- (майстриня, лемкиня), -ес- (рідковживаний; наприклад, патронеса, поетеса – хоча також можна казати поетка) [3].

Отже, новий правопис повертає норми так званого Харківського правопису. Вони були затверджені в 1927 р. мовознавцями, більшість яких в

сталінську епоху піддавалась репресіям. Нові правила це ще один крок, щоб остаточно порвати з радянським минулим і обрати вільне майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Павловский А. П. Грамматика малороссийского наречия. — СПб., 1818.
2. Тесленко Ліна. Оновлений Український правопис: що змінилося і чого не вистачає [Архівовано 8 листопада 2020 у Wayback Machine.] // «Новинарня», 27 травня 2019
3. Драчук Сергій. 20 найбільших новацій Українського правопису 2019 року [Архівовано 26 грудня 2021 у Wayback Machine.] // Радіо Свобода, 29 червня 2019.

Подобна Діана
студентка 1 курсу
спеціальності 071 “Облік і оподаткування”
Михайленко Анна
асистент кафедри обліку і оподаткування
ВП НУБіП України “Ніжинський агротехнічний інститут”

ПОРЯДОК ПРИЗНАЧЕННЯ ТА НАРАХУВАННЯ СТИПЕНДІЇ ПЕРШОКУРСНИКАМ

Українські студенти, які мають успіхи у навчанні, отримують підтримку від держави у вигляді стипендій. На академічну стипендію можуть претендувати студенти, які навчаються в навчальних закладах або наукових установах на денному відділенні. Академічна стипендія призначається після сесії, виходячи з успішності студентів за останній навчальний семестр. Виняток становлять першокурсники, яким до першої сесії стипендія призначається і виплачується за рейтингом, сформованим на підставі конкурсного бала ЗНО, отриманого при вступі до навчального закладу.

Відповідно до нової системи, виплата звичайних і підвищених академічних стипендій проводиться за рейтинговими списками, складеними відповідно до кількості балів, набраних за той чи інший предмет під час сесії. Виходячи з норм Постанови КМУ № 882, приблизно 40% студентів денної форми на кожному факультеті, які навчаються на бюджеті, отримують академічну стипендію [1].

Крім того, спірні питання щодо призначення виплат розглядаються спеціальною стипендіальною комісією, до складу якої входять керівник навчального закладу, представники фінпідрозділів, декани факультетів, а також представники органів студентського самоврядування (не менше 50%).

Також в Україні передбачені соціальні стипендії від президента та Верховної Ради.

Соціальні стипендії можуть отримати студенти, які за результатами навчального семестру не мають академічної заборгованості, незадовільних результатів навчання та включені до рейтингу успішності.

Такі стипендії призначаються та виплачуються додатково до інших стипендій або грантів, призначених фізичними або юридичними особами

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження: можливості та варіанти впровадження»

(зокрема й академічної або соціальної стипендії, призначеної закладом освіти), державної допомоги, наданої відповідно до законодавства.

З 1 січня 2022 року академічні та іменні стипендії здобувачів вищої, фахової передвищої освіти збільшилися понад 1,5 рази, професійної (професійно-технічної) освіти – у понад 2,5 рази.

У 2022-2023 навчальному році розмір мінімальної ординарної (звичайної) академічної стипендії становить [2]:

- для учнів закладів професійної (професійно-технічної) – 1250 гривень на місяць;
- для студентів закладів фахової передвищої освіти, які здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень «молодший спеціаліст», освітньо-професійний ступінь «фаховий молодший бакалавр», освітній ступінь «бакалавр», крім тих, що навчаються за спеціальностями (спеціалізаціями), для яких встановлюються академічні стипендії в підвищеному розмірі – 1510 гривень на місяць;
- для яких встановлюються академічні стипендії у підвищеному розмірі – 1930 гривень на місяць;
- для студентів закладів вищої освіти, наукових установ, які здобувають освітній або освітньо-професійний ступінь «молодший бакалавр», освітні ступені «бакалавр», «спеціаліст» або «магістр», крім тих, що навчаються за спеціальностями (спеціалізаціями), для яких встановлюються академічні стипендії в підвищеному розмірі – 2000 гривень на місяць;
- для яких встановлюються академічні стипендії у підвищеному розмірі – 2550 гривень на місяць [1].

Проте 15 липня 2022 року Кабмін ухвалив постанову та підвищив виплати соціальних стипендій ВРУ здобувачам фахової передвищої та вищої освіти.

Розмір соціальних стипендій було підвищено трьома категоріям:

- дітям-сиротам;
- дітям, позбавленим батьківського піклування;
- дітям із малозабезпечених сімей.

Право на отримання соціальних стипендій ВРУ мають студенти закладів фахової передвищої та вищої освіти, які навчаються за держзамовленням за денною формою здобуття освіти, з числа:

- дітей-сиріт, позбавлених батьківського піклування;
- осіб, які в період навчання у віці 18-23 років залишилися без батьків (батьки яких померли, оголошені померлими, загинули або зникли безвісти);
- студентів (курсантів) із малозабезпечених сімей [2].

Отже, відбір на бюджетну форму навчання відбувається, здебільшого, спираючись на конкурсні бали та досягнення самого абітурієнта. Оцінюючи всю його виконану роботу, держава бере на себе оплату здобуття вищої освіти такого студента. При цьому щомісяця видаючи йому академічну стипендію за подальші старання та успіхи. Матеріальну винагороду здобувачам необхідно надавати за успіхи у навчанні та іншу активність у справах закладу вищої освіти. Це сприяє

мотивації студентів на подальше вдосконалення в науках, що вивчаються, волонтерську та адміністративну діяльність, а також з розумом розпоряджатися своїми першими значними коштами.

Список використаних джерел:

1. <https://pon.org.ua/novyny/9777-rozmir-studentskykh-stypendii-u-2022-2023-navchalnomu-roci.html>
2. <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20220805-hto-otrymuje-stypendiyi-u-2022-roczy-ta-u-yakomu-rozmiri/>

Сидорович Олександр

д. і. н., доцент

ВП НУБіП України "Ніжинський агротехнічний інститут"

ЗНАЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЕТНОКУЛЬТУРОЛОГІЯ» В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Етнос і культура. Останнім часом ми все частіше стикаємось з цими словами і поняттями. Чуємо, сприймаємо (або й ні), аналізуємо, розмірковуємо, осмислюємо. Ці концепти є затребуваними як на побутовому рівні, так і в політичній площині, царині науки і освіти, у сфері міждержавних реалій і прогностичних геополітичних ідеологем. Відтак необхідність етнокультурної проблематики є беззаперечною. Звідси слідує і затребуваність навчальної дисципліни «Етнокультурологія» у вищій школі.

Мова культури має як універсальний, так і етнонаціональний дискурси і справджується, як відомо, через їхній діалог, міжкультурні комунікації, духовне порозуміння. Під впливом глобалізації збільшився інтерес до етнічно-національної специфіки культур окремих народів.

Міжнаціональні, трохи вужче міжетнічні, стосунки стали одним з найважливіших елементів соціальної, духовної і політичної реальності. Етнічна культура (у загальному розумінні) – сукупність властивих етносу способів, елементів, структур життєдіяльності, що забезпечують його збереження і розвиток та завдяки своїм яскравим самобутнім рисам виконують етноідентифікуючу функцію.

Функціональна значимість культури полягає в тому, що жодна зі сфер духовної діяльності не в змозі глибше і повніше відбити укоріненість конкретного етносу в його конкретно-просторовому бутті, ніж етнічна культура, адже саме вона концентрує в собі етнічні парадигми буття людей, виявляє у повсякденні життя цілий комплекс етнокультурних рис різних народів.

В геополітичному ракурсі – саме феномен етносів і специфіка їх функціонування в політичних, економічних, соціальних та культурних вимірах створює подвійне буття “для етносу” і “для всіх”, зумовлює включеність етнокультурних цінностей у всесвітній контекст вартостей світової культури, сприяє самозбереженню етносу за умов глобалізації.

Етнокультура, перед усе, виконує комунікативну, пізнавальну, знаково-символічну, предметную (знаками є всі зразки матеріальної і духовної

культури), відтворювальну (забезпечення фізичного існування етносу через відносини між природою і людиною) функції.

В цілому, результатом вивчення дисципліни має стати: ознайомлення студентів з інструментарієм культурологічного дослідження, основними методами їх виникнення, еволюцією і останніми досягненнями. Сюди також ми обов'язково додаємо ознайомлення із культурними процесами на території України від найдавніших часів і до наших днів. Процес вивчення дисципліни таїть у собі глибокі філософські думки та високі ідеї. Все це потрібно, як висловився С. Килимник, "розмотати, відкрити, дослідити". Чи здатні наші сучасники втілити це в життя? Будемо сподіватися, що так!

Список використаних джерел:

1. Етнокультурологія: Словник-довідник / Автор-укладач Л.М. Маєвська. — Житомир: ЖДУ, 2007. – 392 с.
2. Етнокультурологія : навчально-методичний посібник для підготовки студентів за спеціальністю 034 – Культурологія / І. В. Гурова, С. А. Хрипко. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. – 262 с.

Тищенко Анастасія

студентка 1 курсу,

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Михайленко Анна

асистент кафедри обліку і оподаткування

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ОБГРУНТУВАННЯ МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЇ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ НОВОГО НАБОРУ

Кредитно-модульна система і відповідна їй модульно-рейтингова система оцінювання знань студентів розроблені з метою удосконалення системи контролю якості знань студентів, сприяння формуванню системних та систематичних знань, ритмічної самостійної роботи впродовж семестру, підвищення об'єктивності оцінювання знань та адаптації до вимог, визначених Європейською системою залікових кредитів, особливостей кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

В основу модульно-рейтингової системи навчання покладено принцип накопичення оцінок за певний період навчання і за різнобічну діяльність. Сума цих оцінок виступає в ролі кількісного показника якості роботи суб'єкта навчання порівняно з успіхами інших. Водночас вона може відображати не тільки якість набутих ним знань і вмінь, а й його творчість у роботі, активність, самостійність тощо.

Протягом навчального семестру знання студентів оцінюються через поточний, модульний та семестровий (підсумковий) контроль [2].

Поточний контроль – це оцінювання роботи студентів на колоквіумах, практичних, лабораторних, семінарських заняття тощо та за виконання

Напряом 4

«Міждисциплінарний підхід у підготовці майбутніх фахівців у ЗВО»

індивідуальних завдань, передбачених навчальним планом. Поточний контроль якості знань студентів здійснює викладач, який проводить семінарські, практичні чи лабораторні роботи.

Модульний контроль – це оцінювання засвоєння студентом навчального матеріалу модуля, винесеного на цей контрольний захід. Модульний контроль якості знань студентів здійснює викладач-лектор.

Семестровий контроль проводиться у формі модульно-семестрового екзамену, диференційованого заліку чи заліку, що визначено навчальним планом, у терміни, передбачені графіком навчального процесу, і оцінюється певною кількістю балів [2].

В основу покладено поопераційний контроль і накопичення рейтингових балів за різнобічну навчально-пізнавальну діяльність студентів у процесі навчання. Використання універсальної 100-бальної шкали дозволяє зробити результати оцінювання навчальних досягнень студентів більш порівнянними, а її застосування при визначенні стипендіального забезпечення студентів робить цю процедуру більш прозорою і обґрунтованою [1]. З метою контролю за якістю академічних досягнень студентів з використанням встановлених стандартів транснаціональної освіти запроваджується обов'язкове переведення оцінок національної школи до шкали ECTS (табл.1)

Таблиця 1

Оцінка академічних досягнень студентів

За шкалою ECTS	За шкалою ВНЗ (100-бальною)	За національною шкалою
A	90-100	5 (відмінно)
B	82-89	4 (добре)
C	74-81	4 (добре)
D	64-73	3 (задовільно)
E	60-63	3 (задовільно)
FX	35-59	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання
F	1-34	2 (незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Основними принципами модульно-рейтингової системи оцінювання результатів навчання є [1]:

1. Пріоритетність змістової та організаційної самостійності і зворотного зв'язку – полягає у створенні умов організації навчання, що вимірюється та оцінюється результатами самостійної пізнавальної діяльності студентів.

2. Технологічність та інноваційність її сутність постає у використанні ефективних педагогічних та інформаційних технологій, що сприяє якісній підготовці фахівців з вищою освітою та входженню до єдиного світового інформаційного і освітнього простору.

3. Гнучкість та партнерство – виявляється у побудові системи освіти таким чином, щоб зміст навчання й шляхи досягнення цілей освіти та професійної підготовки відповідали індивідуальним потребам і можливостям студента.

4. Організаційна динамічність – сутність її знаходить вияв у забезпеченні можливостей зміни змісту навчання з урахуванням динаміки соціального замовлення і потреб ринку праці.

5. Методичне консультування – полягає в науковому та інформаційно-методичному забезпеченні діяльності учасників освітнього процесу.

6. Науковість та прогностичність – полягає у побудові (встановленні) стійких зв'язків змісту освіти з сучасними науковими досягненнями і дослідженнями.

7. Усвідомлені перспективи – полягають в забезпеченні умов для глибокого розуміння студентом цілей освіти та професійної підготовки, а також можливості їх успішного досягнення.

8. Діагностичність, що забезпечує можливість оцінювання рівня досягнення та ефективності сформульованих і реалізованих цілей освіти й професійної підготовки випускників ВНЗ [1].

Отже, модульно-рейтингова система оцінювання результатів навчання відрізняється від традиційної за сукупністю базових компонентів – призначенням і змістом освіти, функціями викладача та слухача, технологіями та методичним забезпеченням педагогічної взаємодії, вимогами до наукового проектування й досвідного втілення цілісного функціонального циклу навчального модуля. Вона вдало використовує здобутки як традиційної шкільної практики, так і досвіду наукового пошуку інноваційних систем за кордоном. Це стосується не тільки вихідних ідей і принципів, а й правил і норм наукового проектування, умов і процедур мистецького втілення неперервної педагогічної взаємодії педагога та студентів.

Список використаних джерел:

1. https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fpidru4niki.com%2F12430503%2Fpedagogika%2Fnovi_modeli_organizatsiyi_navchalnogo_protsestu_natsionalniy_vischiy_shkoli&psig=AOvVaw1fEqw17liyhygsu0G6R_si&ust=1670356869062000&source=images&cd=vfe&ved=0CBEQjhxqFwoTCMjyp_mU4_sCFQAAAAAdAAAAABAI
2. <https://donnaba.edu.ua/donnaba-old/index.php/ua/academia-ua/education/mrs-ua>

ЗМІСТ

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ.
РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ЗБАЛАНСОВАНЕ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

Барановська Ольга, Барановський Микола ЕКОНОМІЧНІ ЗБИТКИ ТА ВТРАТИ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ ВІД ВІЙНИ З РОСІЄЮ	4
Булавін Ілля, Іванько Анатолій АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	6
Власенко Дмитро ОСОБЛИВОСТІ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РИНКУ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ	10
Дворник Інна РОЛЬ КЕРІВНИКА В УПРАВЛІННІ КОНФЛІКТАМИ.....	13
Іванько Анатолій РОЗВИТОК АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РИЗИКІВ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН.....	15
Кириченко Анастасія ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	19
Кізім Анастасія, Ярош Юрій ОЦІНКА СТАНУ ҐРУНТІВ У РАЙОНАХ РОЗМІЩЕННЯ ЗВАЛИЩ І ПОЛІГОНІВ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ.....	21
Кот Тетяна, Стадник Вікторія ECONOMIC EDUCATION IN UKRAINE: ESSENCE, MAIN PROBLEMS AND WAYS FOR THEIR DECISION.....	24
Красуцький Віталій, Дворник Інна РОЗВИТОК РІЧКОВОГО ТРАНСПОРТУ ЯК ЕЛЕМЕНТУ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ.....	26

Кузьмін Дмитро, Весперіс Світлана ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ.....	28
Македон Галина ЕКСПОРТ ЗЕРНА: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	31
Стадник Вікторія ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE THROUGH THE REALIZATION OF ITS INTERESTS.....	34
Царук Наталія СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ.....	38
Чужба Олександр, Стадник Вікторія ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	41
Щукіна Анастасія, Дворник Інна БЮДЖЕТНИЙ ДЕФЦИТ І ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ.....	44
Щукіна Анастасія, Стадник Вікторія АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	47
DIGITAL-АГРО: ТРЕНДИ ТА ПРОБЛЕМИ. БІОТЕХНОЛОГІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ: КОРИСТЬ І РИЗИКИ	
Брюхачова Інна ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБНИЦТВА КОЗИНОГО МОЛОКА В УКРАЇНІ...	52
Лиштван Карина, Іванько Анатолій ОПЕРАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	55
Хоменко Марина ВПЛИВ СТИМУЛЯЦІЇ ВІДТВОРНОЇ ЗДАТНОСТІ КОРІВ НА МОЛОЧНУ ПРОДУКТИВНОСТІ НА ПРИ ОРГАНІЧНОМУ ВИРОБНИЦТВІ.....	58
Сушко Богдан, Стадник Вікторія BIOLOGICAL CHEMISTRY.....	60

Сушко Роман, Стадник Вікторія SOIL SCIENSE AS A SCIENCE.....	62
--	----

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

Герчанівська Світлана ОСНОВНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	66
--	----

Горбань Олександр, Стадник Вікторія PERSPECTIVES OF THE DEVELOPMENT OF ACCOUNTING.....	68
--	----

Зубко Катерина, Циганенко Олена УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	70
--	----

Михайленко Анна ОБЛІК ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА У ПРОГРАМІ «BAS: БУХГАЛТЕРІЯ».....	72
---	----

Самусь Ганна, Весперіс Світлана ОЩАДЛИВЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК ОСНОВА ОПТИМІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЇ.....	74
--	----

Сенченко Станіслав, Сакун Олександра ОПТИМІЗАЦІЯ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК СКЛАДОВА ПОЛІПШЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА.....	76
--	----

Сергієнко Анна, Дворник Інна УПРАВЛІННЯ КРИЗОВИМИ СИТУАЦІЯМИ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АПК.....	79
--	----

Сердюк Владислава, Дворник Інна АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА.....	81
--	----

Стемковська Ірина ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН В СИСТЕМІ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ.....	84
---	----

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ У ЗВО**

Безпала Ольга ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТА ТРАДИЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ АГРАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	88
Грабовецький Олександр ЮРИДИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ГРОМАДЯНСЬКО-ПРАВОВИЙ БАЗИС МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ.....	91
Козаченко Вадим, Леміш Наталія ВИКОРИСТАННЯ ФАХОВИХ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОНЛАЙН СЛОВНИКІВ У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ АГРОІНЖЕНЕРНОГО НАПРЯМУ.....	93
Леміш Наталія МОВНОСТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ ТЕКСТІВ СЛУЖБОВИХ ДОКУМЕНТІВ.....	95
Литовченко Віктор ПРАВОВІ ЗНАННЯ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО АГРОНОМА: АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ.....	98
Майбородіна Наталія, Герасименко В'ячеслав ВИКОРИСТАННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ.....	100
Онокало Ірина, Леміш Наталія НЕОБХІДНІСТЬ ЗНАНЬ НОРМ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ ЯК СКЛАДОВА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ АГРОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	103
Подобна Діана, Михайленко Анна ПОРЯДОК ПРИЗНАЧЕННЯ ТА НАРАХУВАННЯ СТИПЕНДІЇ ПЕРШОКУРСНИКАМ.....	106
Сидорович Олександр ЗНАЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЕТНОКУЛЬТУРОЛОГІЯ» В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	108

Тищенко Анастасія, Михайленко Анна ОБГРУНТУВАННЯ МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЇ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ НОВОГО НАБОРУ.....	109
--	-----

Наукове видання

**Міжгалузеві наукові дослідження:
МОЖЛИВОСТІ ТА ВАРІАНТИ
ВПРОВАДЖЕННЯ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Видання друкується за авторським редагуванням

Підписано до друку 14.12.2022 р.
Гарнітура Times New Roman
Замовлення № 402

Формат 60x84/16
Обл.-вид. арк. 7,15
Ум. друк. арк. 6,98

Папір офсетний
Тираж 60 прим.

Видавництво
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя.
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3А
(04631) 7-19-72
E-mail: vidavn_ndu@ukr.net

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.